ION MARIN SADOVEANU

TAURUL MĂRII

EDITURA TINERETULUI

COLECȚIA CUTEZĂTORII

ION MARIN SADOVEANU

TAURUL MĂRII

– roman –

Versiunea digitală 2.0 – mai 2022

Realizată după volumul apărut la Editura Tineretului, București, 1966 (ediția a II-a)

Coperta: A. Ionescu

„Uneori, revoluția se face chiar de cei bogați, care nu participă la magistraturi, atunci când puterile sunt concentrate în mâinile unui mic număr, ca la Massalia, Histria, Heracleea și în alte cetăți… În aceste orașe, oligarhia a luat o formă politică mai largă; la Histria, însă, ea a sfârșit prin a se schimba în democrație.”

Aristoteles: Politica VIII (V), 5,2.

I

Soarele îl trezise din somn pe Genaios. Avea o lumină pe pleoape din razele ce se strecuraseră în casă. Tânărul își frecă ochii și sări din pat. Primăvara strălucea pe cerul albastru al Atenei. Era semn de plecare. Genaios se simțea abătut și cuprins de o mare părere de rău la gândul că trebuia să ia drumul lung al apelor și, cu cea dintâi corabie, să pornească spre furtunosul Pont.

În fața lui se desfășura priveliștea de care nu s-ar fi despărțit niciodată. În fund, spre miazăzi, pe Acropole, templele albe, ca un pumn de zaruri uriașe. Sub clinele de stâncă, printre lauri și enuperi, fântâna Klepsidrei, vecină cu întunecatele grote ale lui Apollon și Pan, iar în dreapta, șoseaua zgomotoasă ce ducea la Pireu, încărcată de pulbere grea de marmură măcinată, neodihnită nici ziua, nici noaptea, de pasul catârilor și truda cărăușilor.

Atena era în plină strălucire. Abia nouă ani despărțea clipa aceasta a unei noi primăveri de anul năprasnic al morții lui Pericles[1], care fusese și acela în care Genaios se dăruise cu totul bucuriei de a fi ascultat prima dată Oedip rege al lui Sofocles.

Acum, în jurul lui Genaios se trezise de mult întregul Kerameikos, agitatul și vestitul cartier al olarilor. Se auzeau mugind foalele cuptoarelor și strigătul mânios al stăpânilor.

Câteodată răsuna câte o palmă, o înjurătură și răzbătea un vaiet. Așa aflai că se lucrează mereu în atelierele de unde ieșeau vestitele vase cu figuri roșii, mândria Atenei.

Pentru că era vad bun, tânărul Genaios alesese în Kerameikos locul de negoț al întreprinderilor tatălui său, Genaios cel bătrân, armator și negustor bogat în Histria pontică. Priceput tot atât de bine la aprigă luptă de tocmeală, cât și la filosofie, tânărul conducea el însuși negustoria atenian a tatălui său. Dădea comenzi de cu vreme olarilor vestiți și mai ales neîntrecutului Duris, prietenul său; oprea din recolta nouă de vin și untdelemn încărcăturile de amfore din Thasos și Rhodos; schimba, după împrejurări, piloții și echipajele de pe corăbiile din portul Pireu ale bătrânului armator și pregătea călătoria din primele zile de primăvară înspre Histria[2].

În filosofie, Genaios cel tânăr era învățăcelul lui Heraclit din Efes.

Pentru el, ca și pentru dascălul său, lumea era într-o neîncetată curgere și schimbare. Zeii nici nu-l înfricoșau, nici nu-i aprindeau vreo nădejde, pentru că nu credea în ei. Îi plăcea însă să privească templele armonioase și statuile cu palide culori. Ceea ce strângea în Genaios cel tânăr toate puterile sufletului și stârnea clipa adâncă în care alții aduceau jertfe pe altarele fumegânde era pilda lui Heraclit despre lume, cu râul și apa. Ca un râu în albia lui, lumea rămânea aceeași, în vreme ce apa era mereu alta, în trecerea ei. Gândul acesta mulțumea întrebările ființei sale, dar îl și înfiora. El îl chema în orice împrejurare și oriunde.

Și în dimineața aceasta însorită, Genaios tânărul, prin încremenirea privelиștelor din fața sa, simțea cum se scurg neîncetat forțele nevăzute și schimbătoare ale lumii. Un simțământ de înstrăinare îl stăpânea. Se depărta, parcă, de frumoasa Atena, care devenea tot mai străvezie.

Când s-a trezit din visarea obișnuită firii sale, s-a regăsit cu tot atâta putere în rosturile și nevoile vieții, pe care o iubea în aceeași măsură și nu o disprețuia.

Își aminti de toate treburile pe care le avea de descurcat și porni cu un pas sporit înspre ele.

Lumina albă îl orbea, de aceea el își trase pe frunte pelerina ușoară, de culoarea florilor de in. Sub umbra viorie, chipul său prelung, pe care se putea ceti bine originea neamului fenician din care se trăgea, cu barba inelată și bălaie, dar fără asprimea omului matur, răsfrângea curiozitatea și bucuria de a trăi.

Oprindu-se din când în când în fața vaselor puse la vânzare, Genaios șuiera încet, dând câte un bobârnac în vânt, semn că niciunul nu era pe gustul lui. N-a fost mulțumit decât când a ajuns în fața atelierului prietenului său Duris. Aici privi îndelung și cu admirație un chiup pentru apă, înalt până la umăr, cu o minunată Leda urmărită de lebădă, în roșu și negru, pe pereții vasului.

— Hei, Duris, olar borțos, strigă înveselit Genaios, unde te-ai oglindit de ți-ai luat pântecele drept model pentru hidria asta?

La strigătele tânărului, un cap cu zulufi roșii ca morcovii și cu o țăcălie la fel ieși de după oale și cupe. Omul acesta mărunțel și urât, pântecos și cu picioarele strâmbe, îmbrăcat într-o tunică lungă, de culoarea cărămizii, ca să nu se cunoască pământul uscat și petele de vopsea, era Duris, cel mai vestit olar din strălucita Atena.

— Te-ai trezit, secătură obraznică de filosof? îi răspunse celălalt, mestecând ceva între dinții lui rari. Am umflat hidria cât a putut sa țină, doar s-o mulțumi regișorul tău, stăpân peste șoareci și broaște.

Duris pomenea astfel de o comandă pe care încă din toamnă Genaios i-o făcuse cu toată grija pentru cel mai bun meșteriu al tatălui său. Era vorba de Tanusa, regele scit, cu o așezare de corturi rotunde

de pâslă, undeva mai spre miazănoapte, pe un mal înalt al Histrosului[3], dar cu inima și mintea la Histria, printre greci, unde își avea palatul. În fiecare an, toamna, cu ultima corabie ce pleca din Histria, el îi dădea liste lungi de comenzi lui Genaios cel tânăr. Mai ales olăria lui Duris era pe gustul său.

— Totul e gata! Vino să vezi! spuse olarul și o luă înainte.

În magazia atelierului, pe rafturi de lemn, comanda regelui Tanusa aștepta. Erau cratere, cupe, și înalte, și mai joase, vase mari pentru apă și vin. Niciunul nu era greșit, niciunul nu era trecut din copt, sau pătat. Fondurile negre erau cu ape în ele și moi, ca o blană de pisică egipteană, iar roșul figurilor dogorea.

Genaios nu se mulțumi să se bucure numai cu ochii. El luă în mână o cupă și o mângâie. Simți sub degete un relief ușor și plăcut, ca și cum ar fi dezmierdat pe un chip fraged un zâmbet.

Apoi privi cupa mai îndeaproape. Desenul înfățișa lupta unui hoplit grec cu un stegar persan. Hoplitul își ridica scutul și spada scurtă, iar stegarul, prăbușit, rupt din mijloc, acoperit de linii și puncte, părea o omidă uriașă, strivită.

Genaios zâmbi și-l privi cu duioșie pe olarul acesta diform, care mai păstra cu tărie în el, din copilărie, de bună seamă, amintirea războiului cu perșii. Grecul nu uitase încă prăpădul îndelung al războiului, poate și sub îngrijorarea războiului din nou aprins, de data aceasta între frați. Căci, deși Atena își ducea mai departe viața ei de belșug și artă, luptele cu Sparta o secătuiau.

Cu ochii lui ageri, verzi și oblici, Duris ceti pe fața lui Genaios gândul. Și strângându-și trăsăturile feței lăbărțate într-o seriozitate ce voia să dea adâncime spuselor sale, zise:

— Întâmplările pe care le zugrăvesc, precum vezi, flăcăule, se împart în două: cele mari, mitologice, pe care le pictez pentru că mi se cer, dar nu le desfășor decât pentru vase cuprinzătoare și scumpe, bune pentru temple sau parveniți, ca regișorul tău; și cele obișnuite, din viața de toate zilele, pentru cupe și vase mijlocii și pungi asemenea. Spre astea merge inima mea! Vreau să las după mine ceva, și asta e mai de seamă decât zeii pe care nu i-a văzut nimeni vreodată. Aici e sufletul meu…

Și Duris făcu câțiva pași spre un dulap acoperit cu o perdea verde, o dădu la o parte și-i arată lui Genaios, bucată cu bucată, cupele la care ținea mai mult ca la orice.

Subiectele desenelor erau toate din viața obișnuită și dovedeau, prin felul în care erau înfățișate, inteligența și arta lui Duris. Aici îl vedeai pe un fund de cupă, chel și frânt, uscat și răutăcios, pe un dascăl amenințând pe elevi cu un deget osos, subțiat de bătrânețe. Dincolo, școala întreagă, cu elevi în fața profesorului de muzică și iată, în sfârșit, și interiorul propriului său atelier, pe care Duris se

înveselise să-l povestească, pictându-l pe un fund de vas. Nu numai el și tinerii lucrători, dar și două lucrătoare, sclave, de bună seamă, erau înfățișate lucrând de zor. Desenul delicat, culorile potrivite, totul lăsa impresia unei arte de o adâncă pătrundere, de echilibru și mare eleganță în compoziție.

Genaios, care trecea la Atena drept unul din tinerii bogați, cu gusturi alese, priceput, bună reclamă deci pentru prietenul său Duris, privi și prețui. Plutea o clipă moale și plăcută peste amândoi, o clipă de tăcere, în care unul gusta bucuria izbânzii, iar celălalt al contemplării, când se ivi un flăcău, purtând pe umeri o scândură cu vase, pe care le aducea de la cuptor. În fața stăpânului, el voi să se plece. Scândura îi alunecă însă de pe umăr și vasele porniră. El însuși se împiedică și se prăbuși peste dulapul cu perdea verde. Într-o clipă, toate frumoasele cupe admirate nu mai erau decât cioburi.

— Sabactes, Syntrips și Asbestos, demoni spurcați, cât aveți de gând să mă mai urmăriți? urlă Duris, cu pumnii strânși, răsuciți în vârtelniță, pentru conjurarea duhurilor necurate, dușmanii olarilor. El nu credea în zei, dar credea, ca om simplu și ca toți din tagma lui, în existența acestor demoni. Apoi, apropiindu-se de băiat, își lăsă pumnii să cadă pe ceafa lui, urlând:

— Piei din ocini mei, Thrax, și să nu te mai văd!

Duris avea inimă bună, dar mânia repede și aprinsă. Sclavul îl privi cu ochii lui albaștri, în care licăreau lacrimi, și apoi se făcu nevăzut.

Dintre cei doi oameni, cel mai cutremurat de întâmplare a fost Genaios. Privea la maldărul de cioburi în tăcere și aștepta parcă să treacă peste ei furtuna asta nevăzută a adversităților.

Duris, dimpotrivă, dădea cu piciorul și strângea într-un colț rămășițele vaselor despre care, cu o clipă mai înainte, spusese că sunt smulse chiar din inima lui. Blestemase demonii, bătuse sclavul, își descărcase mânia și asta fusese de ajuns. Acum, liniștit, încrezător în meșteșugul său și puterea lui de muncă, era iar Duris cel de toate zilele. Și pentru ca să-și mângâie prietenul nemângâiat, îl luă de umeri și-i șopti atât de aproape, încât îl atinse pe obraz cu barba lui aspră, de culoarea morcovului:

— Să-ți fac un vas după pofta inimii, Genaios! Nu vreau să pleci mâhnit la drum!

Și amândoi trecură în atelier.

Era o încăpere mare, un fel de magazie luminoasă, cu pânze portocalii, date în lături peste cele trei uși deschise spre o grădină interioară, unde printre boschete de mirt murmura un izvor prins într-un cap polihrom de meduză, care îl arunca în fire lungi, albe și reci de apă. Patru roți de olar erau așezate de-a lungul unui morman de clisă udă și fragedă la pipăit, de parcă ar fi fost un maldăr de carne proaspătă. Lucrau doi băieți și două fete, să desăvârșească ceea ce

croise meșterul. Un miros dulceag și reavăn plutea prin încăpere, miros de lut moale, de lacuri și de uleiuri.

— Thrax, adu-mi pământ, porunci Duris și se așeză în fața unei roți de olar, prinzându-i stâlpul între genunchi.

Thrax aduse o oală cu o clisă trandafirie, din care Duris aruncă doi pumni mari pe roată. Pământul plescăi ca o halcă de carne la măcelărie. Apoi, cu palmele ude, el strânse bulsul în pumni și începu să miște, încet, cu tălpile lui late, roata de jos. Genaios privea curios și atent cum din butucănosul buls se bombau și se scobeau marginile unei cupe plate, scunde, subțiri, cu două toarte abia văzute, dar bine așezate una în fața celeilalte, așa cum numai din mâna lui Duris răsăreau cupe.

Câteva învârtituri de roată încă și minunatul vas era gata. Subțire ca o petală, întinsă și adâncă, frumoasa cupă semăna cu un nufăr larg înflorit. Era o minune cum degetele groase și murdare ale lui Duris nu sfărmau, ba dimpotrivă, acum, în pământul încă jilav, încercau să scrie podoaba figurilor.

Cu un ac lung din lemn de chiparos, pe care olarul îl ținea în pumn, începu să deseneze. Croia, din gând, o horă de nereide pornite pe marginea dinafară a cupei spre Nereu, care, cu trident și barbă, odihnea pe un scaun bogat împodobit. În spațiile libere dintre figuri săreau delfini grațioși, întinși ca niște arcuri, cu înotătoarea dorsală în creastă și cu rătul adus în sus. Liniile ieșeau sigure de sub mâna olarului, de parcă ar fi urmat cu vârful acului un desen care nu era.

Când a vrut să împodobească fundul cupei, Duris s-a oprit o clipă, a privit lung și a zâmbit târziu, apoi l-a chemat din nou pe Thrax, de data asta să-i stea drept model.

— Vreau să-ți dau chipul lui Thrax, să-l iei cu tine în patria lui, după cum tot pe el am să ți-l dau pentru olăria pe care vrei s-o încerci la tine acasă. E cel mai priceput dintre ucenicii mei. Modelează ca mine, coace cu chibzuială și cupe, și vase mari, numai că nu desenează atât de subțire ca mine. Și Duris respiră adânc și mulțumit de lauda pe care singur și-o aducea. Acum însă am să ți-l îmbrac ca pe Ahile!

Și frumosul tânăr răsărea pe fundul cupei cu platoșă și scut. Deodată, Duris se opri și, ștergându-și acul de lemn de pletele blonde ale lui Thrax, îl întrebă pe amicul său:

— Crezi tu, Genaios, că sclavii au suflet și ei, și că-i doare dacă-i împungi?

Genaios, furat cu totul de visarea lui artistică, nu se aștepta la o astfel de întrebare. De aceea nu răspunse. Când se trezi, se gândi mai adânc și dădu din umeri. Îi era indiferent lucrul acesta. Știind însă că Duris avea clipe de slăbiciune și înduioșare, nu voi să-l supere și tăcu. Olarul îl privi lung pe sclav, își înfipse acul într-o gogoloașă de

pământ, își încrucișă brațele și șopti:

— Cântă-ne ceva, Thrax!

Glasul nu era încă bine așezat, bărbătește, dar era melodios și pătrunzător. Thrax cânta cu vorbe străine din care, din când în când, Genaios prindea câte una auzită la băștinașii pe care îi întâlnise la Histria, lucrători în atelierele de coarde și pânze și plase de pescuit ale tatălui său. Cântecul era trist și melodios. Și pe el îl mai auzise cândva. În încăpere, abia de mai ajungeau zgomotele de afară. Era un aer proaspăt, era liniște, lumina și susurul fântânii se împleteau cu cântecul lui Thrax, care cânta privindu-și stăpânul cu ochii lui frumoși.

Genaios se simți cuprins și el de vraja glasului și asculta cu plăcere. Asculta însă așa cum ar fi privit un vas frumos sau o statuie, asculta ca și cum cântecul n-ar fi fost rostit de o simțire omenească, ci ar fi fost desprins de ea.

Pentru sclavul său Thrax, Duris avea mânii și înduioșeri ce nu cântăreau mai greu unele decât celelalte. Aceasta pentru că Thrax era frumos, blând și îndemânatic. Dar împotrivirea dârză a firii sale, de care dăduse semne adeseori, Duris nu i-o putuse înfrânge niciodată. Era copil, cu ochi mari, albaștri, speriați, murdar, acoperit cu un șorț și legat cu o betea1ă subțire de in peste pumnii lui fragezi când, cu mai bine de zece ani în urmă, Duris îl cumpărase, plimbându-se, fără gând de cumpărare, prin târgul de sclavi de la Pireu. Azvârlise câteva drahme pe el, neștiind bine ce are să facă din copilul acesta. Negustorul, un vechi cunoscut, era omul regelui Tanusa. De la el Duris se mai alesese cu câțiva sclavi de nădejde din neamul robust al geților băștinași dintre marele Histros și Pont, unde regele scit, dând câte o raită, din când în când, pustia bordeiele de vechea populație, ducând-o în captivitate. Din același vechi neam get se trăgea și Thrax. Cum îl va fi chemat înainte nu se știa. Numele i-l găsise Duris.

Încetul cu încetul, copilul a crescut și a început să-i prindă mâna la meșteșugul olăritului. Nimeni însă nu l-a văzut vreodată plângând. Când era mai mic și Duris punea să-l bată cu vergi, nu țipa, nu plângea. Ridica numai din umăr sau îndoia piciorul din genunchi. Pentru asta Duris nu-l iubea, în schimb însă îi plăcea pielea lui moale, părul mătăsos și, mai ales, glasul blând cu cântece străine, nemaiauzite de atenieni. Când Genaios i-a mărturisit că ar vrea să încerce și la Histria un atelier de olărit ca la Atena, Duris la Thrax s-a gândit. Să-l dea să ducă mai departe meșteșugul său, dar să-l împrumute numai, nu să-l dea de tot, pentru că la așa ceva s-ar fi împotrivit și interesul, și inima, și bucuria lui de meșteșugar.

Acum Thrax cânta încet, ca un suspin, privind când curios înspre Genaios, când, parcă mânios câteodată, dar cu o prefăcută supunere întotdeauna, către Duris.

Astfel ascultau cântecul tânărului sclav, când desfătarea aceasta a fost întreruptă de intrarea unei neobișnuite perechi. Un lungan deșirat, cu fața osoasă și mâinile mari, chel, întovărășit de un bondoc, rotund, căruia îi lumina parcă nasul gros, de lucios ce era. Cei doi oameni se opriră în prag cu boccelele lor.

— O, neasemuită și nebunească pereche, izbucni Duris, râzând cu hohote și bătându-și coapsele cu palmele amândouă. Intrați, intrați, jerpeliților, prăpădiților, străluciților, și întinse câte o mână fiecăruia din noii veniți. Apoi, târându-i spre Genaios, îi prezentă: lunganul ăsta cu ochi de broască e Philipos siracuzanul, iar gemenul său rotofei, de-a plesnit burta mă-si când l-a scos, e Sofron, purtând, după cum vezi, un nume ilustru. Amândoi crapă de foame: se mulțumesc cu câte o rădăcină, iar când prind vreun copil care mulge caprele, fac rost și de un căuș de lapte, mai mult căcăreze decât lapte. Da-ncolo, meșteri mari, iscusiți, cu limba ascuțită. De când n-ați mâncat, străluciților?

— De la Pireu! răspunse Philipos cu un glas de tunet, rotindu-și ochii prin casă și lingându-și buzele.

— Nu te-ntreb de unde, ci de când? îl îndreptă Duris.

— Apoi tot aia e, că la Pireu am fost acum trei zile, întregi cu pelticie Sofron.

— De-i așa, adu-le ceva să îmbuce, Thrax!

După ce au înghițit o sedilă întreagă de brânză, doi pumni de măsline verzi, de au umplut casa cu sâmburii scuipați, și un coș cu smochine, după ce au râgâit bine spre mulțumire, s-au așezat pe jos, unul cu spatele la celălalt, și au început să moțăie.

— O, ho, ho! urlă Duris. Nu merge așa! Acum să vă plătiți ce-ați mâncat.

Sofron adormise aproape. Philipos se destinse alene, se deșiră, căscă și-și trezi omul cu picioare în șezut.

— Îți plătim, n-avea frică, n-am rămas nimănui datori! Hai, drăgălașule, mișcă! și trăgându-l de urechi, îl așeză și pe Sofron pe tălpile lui late.

Apoi începură să scotocească prin boccele. Philipos își atârnă doi saci de gât, care-i spânzurau ca doi sâni monstruoși și umflați, își puse pe cap o perucă de cânepă și-și înnegri toți dinții, în afară de doi. Apoi se așeză cu picioarele încrucișate și zise cu glasul lui gros:

— Eu sunt Sparta! Ăsta-i Ares, cruntul război!

Bondocul de Sofron își lipi mustăți și barbă, își puse o cratiță găurită drept chivără și se întinse în poalele lui Philipos, începând să urle, în pelticia lui, că-i e foame. Atunci Sparta își găuri sânii și începură să curgă din ei într-o căldare, ascunsă sub bărbia lui Sofron, linte dintr-unul, iar din altul sâmburi de măsline, și Philipos, legănându-l ca o doică pe Sofron, începu un recitativ obscen, în care se pomenea de toate mărimile Atenei și de toate întâmplările zilei. Din

când în când, Ares se trezea, urla că-i e foame, clănțănea din dinți și sânii iar se goleau. Bondocul sforăia și adormea. Atunci, cu glasul pe jumătate, Philipos începea să povestească despre necazurile celor mulți și mărunți și, luând un bolovan din traista recuzitelor, îi așeză capul lui Ares pe el. Apoi sări în picioare. Cu lungi narațiuni, schimbându-și o haină, o barbă sau o perucă, schimonosindu-și glasul, imitând, alergând, plângând, întruchipa pe toți cei oropsiți și obidiți; pescari, brutari, moașe, doftori și atâția alți sclavi, prinși în îndeletniciri umile. Ei se tânguiau de necazurile vieții lor și protestau în vastul și pitorescul monolog al mimului.

Era toată viața clocotitoare a cetății, văzută nu din solemnitatea tragediei și nici din satira politică a comediei, ci dinspre cei mărunți, răboj viu al frământărilor celor neluați în seamă, care prin arta sicilianului Philipos își vărsau năduful

Se strânseseră toți lucrătorii în jurul mimului, oameni simpli și ei, care se vedeau oglindiți în această largă imitare, și petreceau. Iar Duris râdea cu lacrimi.

Genaios auzise de felul acesta de spectacole populare, dar nu văzuse niciodată și, încetul cu încetul, deși era admirator al tragediei, se lăsă biruit de adevărul, sprinteneala și violența de grai a lui Philipos. Găsea că, într-adevăr, felul acesta de teatru, popular, ascundea o mare putere, care, desigur, îi mișca pe cei mulți și îi convingea, deoarece și lui i-a putut câștiga atât de ușor interesul.

După o scenă lungă, Sofron – adică Ares, războiul – începu să se trezească din nou. Atunci Sparta nu mai încercă să-l hrănească. Și Philipos, îmbrăcând tunica scurtă a unui sclav de la țară, cu un sac de semințe la brâu, un semănător, se ridică și-l plesni pe Sofron în cap cu un imens falus făcut din cârpe și piele de capră. Războiul ameți, căzu și își dădu sufletul. Peste leșul său, Philipos aruncă semințe, care după primii pumni nu mai erau semințe, ci flori albastre și mărunte. Ele acoperiră aproape trupul lui Sofron…

Simbolul era limpede și ușor de înțeles și pentru cei mai neajutorați. După nenorocirile războiului revenea viața din strădania celor mulți și trudiți, cei aproape de rădăcinile ei.

Mereu schimbată, viața mergea înainte. Era, într-un anumit fel, simplu și popular exprimat, gândul despre lume al ucenicului lui Heraclit. Și Genaios se simți atras puternic de felul acesta de teatru și de oamenii lui.

Succesul a fost mare. Duris îl sărută pe Philipos cu buzele lui groase și răsfrânte și-i puse în palmă câteva drahme de argint, întrebându-l încotro o să apuce.

— După nas! răspunse mimul, dând din umeri, înfundând în boccele bărbi și costume.

— Dar după mine nu? interveni deodată Genaios.

Cel mai surprins de întrebarea tânărului histriot a fost Duris. Îl privea nedumerit, cu o flacără de bucurie în ochi. Era surprins că rafinatul Genaios fusese câștigat deodată de arta mimilor populari. În realitate, ceea ce îl stârnise și îl încălzise pe Genaios nu era gluma – grosolană pentru el – și nici gestul obscen, ci putința uimitoare ca, din manifestările brutale, închipuirea și talentul mimilor să scoată un simbol cuprinzător și plin de poezie.

Descoperise în monologul lui Philipos privelişti mute din viața de toate zilele a Atenei, care lui îi scăpaseră; se lăsase uimit de tâlcuirea subțire, desprinsă de mim din apropierea mai multor fapte, și prețuise mult sinceritatea și adevărul. Toate acestea, și nu gluma grasă, care îl făcuse pe Duris să petreacă, îl convinseseră pe Genaios. Și o dată cu un atelier de olărie, un joc de mimi, noutate tot atât de mare, n-ar fi stricat la Histria. Gândul acesta îl făcu să le ceară mimilor să-l întovărășească.

Firește că bieții oameni n-au fost greu de hotărât. Așa că, odată cu vasele lui Duris pentru regele Tanusa și cu amforele cu untdelemn și vin de Thasos, o dată cu Thrax, cel cu greu desprins de obișnuințele olarului, cea dintâi corabie ce pornea în primăvara aceasta spre Histria ducea cu ea și o pereche de mimi, spre țărmurile îndepărtate ale Pontului Euxin.

II

De la atelierul lui Duris, Genaios, pregătindu-se pentru lunga sa călătorie spre Pont, s-a abătut pe la prietenul său, navarhul atenian Thrasybulos, pentru sfaturi, ba și mai mult, pentru unele îndemnuri. În curtea interioară a locuinței sale ateniene, navarhul construise o lume ciudată de încercări și de planuri. Erau acolo mici canaluri cu ecluze trase din firul de apă al unui izvor apropiat. Erau modele minuscule de năvi, trireme și năvi pântecoase de comerț, erau cadrane solare cu ace lungi și umbre negre și tot ceea ce născocirea unui spirit vioi și asociativ putea să dea la iveală. Sub un adăpost, pe doi căpriori, era întinsă o masă lată pe care se desfășurau planuri multe.

Când a intrat Genaios, Thrasybulos, mic, vânjos, cu o barbă inelată și ochi pătrunzători, l-a primit cu bucurie și cu o veste mare:

— Află, prietene, că am găsit semnele cele mai potrivite pentru transcrierea pe hărți a lumii, cu ape și munți, pentru o mai lesnicioasă înțelegere! Și apropiindu-l pe Genaios de masa planurilor sale, Thrasybulos îi arătă cu bucurie pe pergamente cercurile și liniile mărunte și frânte în care urmărea coastele mărilor și ridicăturile munților.

— Iată, din povestiri de piloți, continuă el, am scris aci lumea drumului tău! Și navarhul urmări cu degetul pe pergamentul gălbui și foșnitor viitoarea călătorie a lui Genaios. Trecea încet prin

Propontida[4] și urca spre miazănoapte, intrând în Pontul Euxin[5]. Aici, la stânga, e drumul spre cetatea voastră, Histria. Urci, urci mereu de-a lungul întortocherilor astea spre țara marilor fluvii, care începe cu Histrosul. Se spune că se varsă prin mai multe guri în Pont, deasupra cetății voastre, și că acolo găsești animale și păsări nemaivăzute… Fericiți cei ce ajung până acolo! Și Thrasybulos spuse ultimele cuvinte cu admirație și melancolie.

Marinar, geograf, naturalist și arhitect și mai presus de toate luptător democrat, într-o Atena ce se zbătea în greutățile războiului peloponesiac, Thrasybulos nu despărțea curiozitatea spiritului său științific de visările artistice și construcțiile fantastice care îl duceau pe țărmurile miraculoase ale îndepărtatului Pont. Generos, dar și practic, devotat Atenei, el nu despărțea cu nimica dorința sa de a cunoaște și călători de interesele Atenei. De aceea, încă o dată el reluă o convorbire mai veche și o întrebare cu care stăruia la prietenul său Genaios.

— Crezi, așadar, că nici în anul acesta Histria nu va intra în Ligă? Ați avea mari interese. Barbarii vă sugrumă.

Și apropiindu-se de planuri, cuprinse între degetul cel mare și arătător locul dintre Histria și Pont, pe care, rotund, ca un ochi roșu, Histria era însemnată.

— Tot pământul acesta, până în fluviu, de ce să nu fie al vostru, în bună înțelegere cu Callatis[6], care a și intrat în Ligă? Mica Tomis[7] facă ce-o vrea, ne putem lipsi de ea, căci Atena va veghea la propășirea voastră.

Genaios asculta în tăcere. El știa ce ar fi însemnat intrarea Histriei în Liga maritimă de sub conducerea Atenei. Ajutorul marii cetăți, desigur, dar și o supraveghere și un îndemn politic înspre democrație în același timp. Lui, ca unui tânăr de mult crescut la Atena, spiritul acesta nou și larg nu putea decât să-i placă. Atena însemna progres, cultură, civilizație, însemna, desigur, papirusuri prețioase cu scrierile cele mai de seamă, teatru, tragedie, sculpturi și olărit scump și frumos din care el, Genaios, încerca acum să aducă prețiosul meșteșug în Histria pontică. Și apoi, Atena însemna și egalitatea cetățenilor în fața legilor și libertatea lor de a vorbi în fața judecătorilor și adunării poporului. Dar îi era lui dat, fiul unui metec, al unui străin, să-și spună cuvântul? Oricât ar fi fost de bogați și el, dar mai ales tatăl său, Genaios cel bătrân, în Histria pontică, ei erau tolerați numai, liberi, e adevărat, dar fără cetățenie. Și cetățenia aceasta se drămuia cu picătura și se dădea cu greu sub stăpânirea avară și conservatoare a lui Theodotos, primul magistrat al cetății, spiță ieșită – pe neamuri succesive – din unul din cele patru triburi miletane, care înainte cu câteva sute de ani ctitoriseră Histria, la Pont. De aceea, nevăzând nimic care să stea în puterile lui, Genaios își prelungi tăcerea, în

vreme ce navarhul aștepta, privindu-l iscoditor. În cele din urmă, el încercă să judece și să limpezească pentru Genaios.

— Să nu ne mai gândim la ce poți și ce nu poți, prietene (îi citise parcă gândul!), ce poți cu fapta sau cu puterea de a convinge și să cercetăm în afară de voi, de tine și de tatăl tău, Histria însăși ce-ar câștiga. Astăzi plătiți un tribut, o chirie regelui scit, pentru că în țara pe care o stăpânește din Histria și până în Pont vă închiriază locul pe care stă cetatea și moșiile ei. Mâine ați plăti un foros, o cotizație Atenei, ca membru al Ligii. Cotizația asta nu va fi mai mare decât chiria pentru sciți – zece talanți, să zicem. În schimb, ați avea sprijinul Atenei, flota ei și armata, și Atena vă va ajuta și la războiul împotriva sciților, dacă se va ivi.

— Și numai la atât? întrebă cu neîncredere Genaios.

— Ba și la mai mult, răspunse navarhul, la orice mișcare de libertate mai largă, democratică, din sânul cetății. Gândește-te, Genaios, mâine-poimâine, s-ar putea să fii tu cel dintâi într-o cetate liberă.

Și navarhul se ridică și strânse la piept, cu urări de bună călătorie, pe tânărul histriot. În pragul ușii adause:

— S-ar putea peste câtva timp, în vară, să plutesc cu flota mea pe apele Pontului Euxin. Dacă cumva vei avea nevoie de mine și de brațul Atenei, trimite-mi o veste la Callatis. Dorienii au înțeles de mult interesele lor și-și plătesc forosul fără întârzieri… Poate ne vom vedea pe curând…

Și se întoarse, călcând cu grijă printre canalele minuscule, privind la largul bazin unde pluteau modele noi ale unei flote în miniatură. Genaios rămase locului o clipă, în strada plină de lume, văzându-l după cuvintele lui Tucidide, dincolo de prietenul Thrasybulos, pe atenian: cutezător, plin de nădejde, poate o clipă înfrânt, dar apoi iar mângâiat de speranțe, purtând neîncetat planuri noi.

III

Amaryllis, corabia lui Genaios, cu punți duble, acoperite de un strat gros de nisip, în care aveau să se înfigă amforele ascuțite, cu vin și untdelemn de Thasos; cu lăzi în cala cea mai din afund, pentru olăria bine împachetată; ajutată la drum de o pânză mare, de culoarea drojdiei de vin, și de câte patru perechi de vâsle lungi, în fiecare bord; cu o cârmă făcută din două lopeți; îmbucată din lemne felurite, pin și stejar mai ales, bătute în piroane cu capetele de plumb; cu o provă înaltă, albastră și răsucită ca un vrej, era gata de plecare, când, pe creasta zidului lung, cineva începu să strige și să facă semne cu mâna. Era Duris, agitând prin aer brațele lui scurte, încercând să oprească plecarea corăbiei.

Zidul cel lung, o adevărată fortăreață, mărginea pe amândouă

laturile drumul de la Atena la Pireu, ocolea cheiurile și închidea portul oricărui vrăjmaș. În timpul luptelor grele din vremea războiului peloponeziac, întreaga populație a Aticei putea să se refugieze în corturi sau sub frunzare în această lungă cetate care nu era de fapt decât un drum.

De sub pânzele cabinei sale, Genaios auzi glasul prietenului său.

Duris se apropia gâfâind, coborând o scară dreaptă, tăiată în zid și, târându-l pe Thrax după el, zise:

— Uite, ți l-am adus, după cum ți-am făgăduit! Apoi, arătându-l pe flăcău, cu privirea în pământ, adăugă: Ți-l dau, dar numai pentru o vară! Ți-l împrumut! Să mi-l aduci la toamnă, că am nevoie și nu mă pot despărți de el. Și nu-l lăsa să rătăcească prin țara aia unde am auzit că sunt oameni cu capul de câine!

Și lui Duris începură să-i tremure colțurile buzelor, pe vorbele astea hazlii. Apoi își răsuci călcâile și plecă. Urcă iar scara dreaptă de-a bușilea și, înfigându-se pe creasta zidului celui lung, aștepta plecarea corăbiei.

„Amaryllis" își făcu încet drum, trăgând la lopeți, printre corăbiile felurite strânse la Pireu. Erau mari vase de comerț grecești, erau corăbii feniciene și egiptene și, mai ales, era flota de război a Atenei, făcută din sprintene trireme cu prova alungită ca un pinten de bronz, care sclipea în lumina primăvăratică sub apele liniștite, adânci și verzi. Larma portului murea încet în depărtare, topindu-se în tăcerea mării uleioase, peste care un vânt molcom umfla pânza. Corabia își luă drumul spre miazănoapte, unde avea să facă un popas la Thasos. De acolo, încărcând amforele pecetluite cu semnul lui Heracles trăgând cu arcul, obișnuit negustorilor de vinuri din acele ținuturi, trecând prin Propontida și Bosforul tracic, avea să ia – ca pe harta lui Thrasybulos, își reaminti Genaios – drumul Pontului Euxin, cel cu fundul mai înalt, sub ape, înspre apus, din nisipurile cărate de fluviile Histros, Tyras, Hispanis și Borysthenes[8]. Jumătate de an, Pontul se frământa de furtuni stârnite din miazănoapte și răsărit. Atunci, din toamnă până în primăvară, nu se putea pluti.

Se coclea și își săpa la adânc apa cu șanțuri înfricoșătoare. Valuri mari creșteau cu creste de spumă, care aminteau caii prin alergările lor iuți și prin rotundul coamei de apă. Iar prin bubuitul frunților puternice, ce se loveau de stânci și năprasnica lor putere, te duceau cu gândul la o turmă de tauri, dezlănțuită.

Iarna, Pontul acesta, străbătut cândva de argonauți, îngheța de la țărm cât prindeai cu ochii.

Corabia venită din miazăzi urca marea îmblânzită de primăvară, fără să piardă malul din vedere. Câteodată călătorea și noaptea, când vântul era prielnic și cerul era senin. De cele mai multe ori, însă, trăgea la mal, în câte o căldare de apă adâncă, și aștepta. Strângea

pânzele, iar cei de pe punte – în întunecimi străine – ascultau zgomotul ce venea de pe uscat. Erau mugete de animale, nechezări de herghelii, lătrături și urlete de câine. Glasurile omenești erau rare și nedeslușite, rostind o limbă neînțeleasă. Unii dintre corăbieri, mai bătrâni, știau că acolo stăpâneau odrizii[9], până departe, în munții dinspre apus, iar că mai sus de ei, de-a lungul coastei, spre gurile marelui Histros, se întindea un alt neam străvechi, geții, tulburat de o vreme de sciții ce coborau în cete numeroase de dincolo de ținuturile olbiene. Odrizi, geți sau sciți nu văzuseră niciodată corăbierii greci mai tineri, porniți pentru prima oară prin aceste ținuturi. Ei și-i închipuiau numai după zvonurile nopților de popas și de groază. În diminețile cețoase, înainte de-a porni, zăreau departe turme bogate mișcându-se prin ierburile înalte.

Drumul pe apă era încet și anevoios. Se mai adăugau la atâtea greutăți și primejdia binecunoscutelor prădăciuni din Pontul Euxin. Piraților se țineau ascunși în câte o scorbură a malurilor lutoase, în luntrele lor joase, lungi și negre, ce păreau – pornite la atac – șopârle răufăcătoare. Pirații împresurau cu repeziciune și îndemânare corabia grea și înceată și îi țineau cu cângi lungi prova înaltă, ca pe un cal de căpăstru. Apoi aruncau punți și frânghii și urcau pe bord. Erau mulți, mărunți, negricioși, păroși pe brațe și pe piept, înarmați cu cuțite scurte și securi. Prădau, nimiceau și adeseori omorau.

O corabie oprită în drum părea, după plecarea lor, o navă pustie. De multe ori, ca să fie mai siguri de prădăciune, sfâșiau și pânza. Nu izbuteau însă întotdeauna, căci piloții corăbiilor grecești, cei încercați și purtați pe aceste drumuri de apă, de cum prindeau de veste, se ajutau refugiindu-se în schelele cetăților prietene. Erau Apollonia[10], Odessos[11], Callatis, Tomis cea cu largul golf, apoi alba Histrie, iar mai sus Tyrasul și puternica Olbie[12].

Și se mai știa de către corăbieri o insulă, Leuce[13], cu un templu străvechi al lui Ahile, așezată în mare, la gurile Histrosului. Se povestea, în lungi zile de plutire, că acolo, în Leuce, templul lui Ahile, cu o statuie uriașă ce prorocea, sta zi și noapte cu porțile deschise. Și că în zorii fiecărei zile păsările mării, înmuindu-și aripile în valuri, măturau pardoseala și dereticau templul în toate colțurile lui. Dar câte nu se povesteau pe corăbiile pornite pe ape nesigure spre străvechile țărmuri de groază!

De câțiva ani, primejdia pirateriei, fără să se stârpească pe de-a-ntregul, se rărise. Aceasta se întâmplase după marea demonstrație navală în Pont a lui Pericles, menită să înfricoșeze și să facă mai bine cunoscută puterea Atenei, care, după marele război cu perșii, ar fi vrut să-și atragă amiciția cetăților grecești, risipite pe coasta pontică. Acum însă, de când începuse iar lupta dintre Sparta și Atena, frica de flota ateniană slăbise, așa că o navă, pornită o dată cu desprimăvărarea pe

apele Pontului, mai avea încă primejdii de înfruntat.

În ziua aceea de lungă plutire, cei de pe „Amaryllis” nădăjduiau să poposească înainte de nămiez la Tomis.

Noaptea, la ultima oprire, fusese rece dar senină, cu vânt abia simțit. Așa că, în cețurile ușoare de după răsărit, pilotul încercase să iasă în larg, sa prindă în plin vântul de miazăzi. Vântul așteptat se stârni, dar o dată cu el și marea se agită. Corabia aplecată pe o coastă sărea din val în val, culegând de multe ori spuma cu lotusul auriu din vârful înaltului vrej albastru din provă. Grija cea mare era pentru mărfuri. Ele stăteau însă bine prinse în cale, așa că Genaios putea să-și lase gândurile să cutreiere și să le împletească felurit, neluând seama la bieții mimi, care, amarnic de bolnavi, se văitau într-un colț al cabinei.

Thrax, răzimat de pălimarul corăbiei, aștepta cu nerăbdare să zărească roșietica limbă de pământ, când sări deodată, țipând:

— Pirații! Uite pirații! Vin spre noi!

Trebuia, într-adevăr, un ochi ager, ca să deslușească între prăpăstiile de apă luntrile lungi și ascunse. Rotunzimea valurilor le ascundea și nu apăreau decât când urcau pe creste, tăind coamele de spumă. Veneau din toate părțile, fără pânze, numai cu lopeți, agitate ritmic de brațe puternice. Coasta începuse să se zărească și, pe ea, alba Tomis. Era însă cale lungă de străbătut până acolo. Pirații aveau tot timpul să atace corabia. Un sfat se strânse în grabă în cabina lui Genaios, în care pilotul, purtat de multe ori pe apele Pontului, arătă că lucrul cel mai de seamă era să nu se îngăduie ca „Amaryllis” să fie oprită din mers. Furtuna creștea din ce în ce. Atât timp cât corabia își va continua drumul, va fi cu neputință piraților să se urce pe bordul corăbiei. Jocul valurilor nu le va îngădui.

Încercările lor îngreunate de legănarea vaselor vor fi ușor respinse de cei câțiva marinari. Locul cel mai de răspundere însă, în aceste împrejurări, era cel din provă. Cine avea să apere vrejul înalt și albastru, bătut în cuie de aramă, împiedicând cângile lungi ale piraților să oprească din mers corabia?

Slujba aceasta grea și primejdioasă Thrax o ceru pentru el. Stătea înfipt pe picioarele desfăcute, plecându-se ca un marinar încercat după legănarea corăbiei, cu mâinile în șold și capul ținut cu mândrie în sus. Genaios și pilotul cântăreau cu privirea pe flăcăul acesta bine legat și se sfătuiau din ochi între ei dacă să-i îngăduie dorința. În cele din urmă îl încuviințară. Thrax primi o secure puternică, arc și săgeți și un scut care se îmbuca în pălimarul corăbiei. Nici nu mai era timp mult de pierdut, căci pirații se apropiaseră într-atât, încât, cu toate gemetele și șuierăturile furtunii, se auzeau strigătele lor sălbatice, cu care porneau la luptă. În lumina soarelui, securile scânteiau, ridicate în brațe puternice.

O luntre mai lată și mai înaltă căuta să taie drumul corăbiei. Se apropia încet, cu multă prudență, jucând printre valuri, fără a lăsa să se vadă vreun gând de luptă. Nici oamenii nu se deslușeau, acoperiți de enorme scuturi, care, ca niște solzi uriași, erau prinse pe copastii. Numai lopeți lungi și puternice loveau ritmic spuma valurilor. La postul său, Thrax simți inima bătându-i cu putere, nu de frică, ci de clipele lungi ale așteptării. Nu știa în ce fel corabia va fi atacată și nici din ce parte, căci pirații, printr-o manevră iscusită, tăiau în zigzaguri drumul corăbiei, așezându-i-se în cale. Tânărul, înfipt bine sub prova înaltă, cedând legănării și revenind, își încleștase amândouă mâinile pe securea puternică.

Deodată, un fulger se ridică și căzu peste corabie. A fost o lucire năprasnică, din care o gheară puternică se înfipse în provă. Atunci Thrax își dădu seama de atac. Și, ridicând cu amândouă brațele încordate securea, lovi cangea mai jos de vârful ei de bronz. Lemnul se rupse în țăndări și „Amaryllis", oprită o clipă, își reluă drumul.

Nu trecu însă timp nici cât să respire ușurat și o a doua cange se înfipse în prova corăbiei. Thrax o frânse și pe aceasta. Atunci luntrea din față își schimbă felul de luptă. Se lăsă să ajungă până lângă corabie și, cu iscusința unei pisici, un pirat mărunt și hirsut, clătinat de mare și orbit de spume, încercă să pună piciorul pe punte. Mai târziu, Thrax își amintea că i-a simțit răsuflarea scârboasă în gură. Dar atunci, într-o deznădejde cumplită, ridică securea și lovi. I-a ciuruit sânge cald pe mâini și l-a ars o groaznică usturime în umărul stâng. Apoi, rănit, s-a prăbușit. Thrax apărase cu vrednicie corabia, căci pirații, neizbutind s-o oprească și biruiți de furtună, se risipiseră.

Când au strâns pânza în largul golf de la Tomis, soarele cobora înspre apus. Genaios își lăsă corabia la adăpost în radă, cu toți ai ei și, sprijinindu-l pe Thrax, cu nevoie de o legătură bună la rană, urcă încet drumul până în cetate, alături de sclavul acesta tânăr și curajos, pe care începuse să-l prețuiască.

Străzile înguste se cățărau spre miazănoapte până la zidul și turnul de apărare. La mijlocul așezării, în gâtuitura dinspre apus și răsărit, în piața cetății, mărfurile erau puține, căci roadele pământului nu se iviseră încă. Mei, secară, pastramă veche, blănuri de lup și de vulpe, câteva arcuri și săgeți și scule de pescuit, cu pietre grele de năvoade, găurite iscusit – asta era tot. În schimb, forfota neamurilor felurite împestrița locurile. Băștinași geți, cu cămăși largi, sciți cu căciuli ascuțite, greci, fenicieni, ba chiar și câțiva egipteni se tocmeau între ei, înțelegându-se mai mult pe degete decât prin cuvinte.

Genaios și Thrax urcară încet până în templul Dioscurilor, Castor și Polux, ținuți în mare cinste de tomitani. Fii ai lui Zeus, ei erau în același timp zei protectori ai marinarilor, ai ospeției și zeității siderale. La Tomis, steaua Dioscurilor se găsea săpată pretutindeni, până și pe

greutățile cu care se măsurau mărfurile în piață.

O statuie mare a celor doi gemeni se afla în spatele altarului de jertfă din fața templului. Genaios se opri o clipă să o privească. Desigur, modelul era cel binecunoscut și la Sparta, și la Atena. Lucrătura însă era alta. Mai grosolană, mai puțin mlădioasă, fără deplina eleganță a mișcărilor și armonia volumelor. Pe cele două bonete ale zeilor, stelele poleite luceau prea tare. Chiar aurul acesta, de palide culori, dovedea un gust provincial. Și cunoscătorul Genaios zâmbi cu îngăduință. Thrax, dimpotrivă, după ce privi îndelung statuia, zise cu o anumită aprindere:

— E făcută aici, la noi! Îmi place!

Fără îndoială că tânărul admira cu mândrie meșteșugul sculptorilor de pe aceste meleaguri. Cuvintele sclavului îi dezvăluiră lui Genaios felul de-a simți și a înțelege al lui Thrax, atât de deosebit de al lui, și-i aminti, de asemenea, de viața cetăților acestora, care sporea, se îmbogățea, se împlinea, viața pe care el o uitase în strălucirea îndepărtatei Atene. Acum își reamintea deodată, cu un sentiment ciudat de negustor și de prețuitor de opere frumoase, de întâmplările care zdruncinaseră în ultimul timp mersul așezat al lucrurilor la Histria.

Și acolo, desigur ca și aici, la Tomis, se iviseră meșteșugari de tot felul, tot mai pricepuți, care cu munca lor înlocuiau mărfurile aduse fie din depărtările Miletului, cetatea de obârșie, fie din Rhodos, fie din Atena. Stofe, mobile, unelte de tot felul – de meșteșugărie obișnuite și până la arta aceasta se dăltuise statuia Dioscurilor, și se voia tot mai subțire – începuseră să se înmulțească în cetățile pontice. Și, o dată cu ele, cei ce le dădeau la iveală se înmulțeau și ei și căutau un drum mai bun spre viață.

Rămânea în Genaios, după ocolul gândurilor acestea, ca un gol și o neliniște, ca o umbră nelămurită pe înlănțuirile limpezi. Dintr-acolo simțea el o nesiguranță și, în grija negustorească, un prăpăd ce ar putea veni…

Negustoria de la Tomis a lui Genaios cel bătrân din Histria nu era departe de templul Dioscurilor. Avea două încăperi scunde, de piatră, din care una cu o tejghea deschisă la stradă, deasupra căreia se putea lăsa un oblon puternic. Împuternicitul lui Genaios era un anume Smikros. Corcitură cu vreun neam din cele multe de pe aici, Smikros era un fel de pitic agitat și viclean, metec ca și stăpânul său.

Când l-a primit pe fiul acestuia, s-a aplecat adânc, sărutându-i poalele hainei. În înserarea de primăvară timpurie, o răceală umedă te înfiora, și umbrele amurgului începuseră să se strângă prin colțuri. Smikros trase oblonul, aprinse un foc bun pe un grătar așezat sub o vatră într-un vas de bronz și, înfigând o torță de pin rășinos în gheara de fier din perete, întinse masa. Pâine de mei, brânză și pește uscat,

iar la sfârșit un fagure de miere întreg a fost puterea ospătarii lui Smikros.

Genaios privea împrejurul său în încăperea asta care semăna mai mult a magazie și, în bătaia luminii jucătoare a torței, el o văzu încărcată de mărfuri pe care, cu un an mai în urmă, chiar el le trimisese aici.

— Nici nu te-ai atins de ele? Așa negustorie știi tu să faci? rosti și se întoarse cu fața aspră și dojenitoare spre Smikros. Piticul se bâlbâi de câteva ori, fără să-și găsească vorbe, apoi ocoli cu un pas mărunt masa scundă din mijloc și, urcându-se pe un butuc de stejar, ca sa pară mai înalt, stropși o iertăciune:

— Nu-s eu de vină! Meșteșugarii de aici fac și ieftine, și bune. Pe astea nu le mai cumpără nimeni. Și arătă, sus pe laviță, un șir întreg de vase ateniene.

Apoi coborî și se așeză liniștit, așteptând hotărârea lui Genaios. Acesta nici nu bănuise că se va întâlni atât de curând cu faptele pe care le întrezărise cu câteva clipe înainte în gândurile lui neliniștite. Așadar, lucrurile se schimbaseră și vremuri noi se arătau. Pe alte rosturi aveau să se așeze de acum întreprinderile tatălui său. Dar care vor fi acelea și la ce aveau să se aștepte, căci, de bună seamă, dacă în mica Tomis lucrurile se petreceau astfel, cu atât mai mult aveau să se fi schimbat în puternica Histrie!

Un miros pătrunzător de oțet amestecat cu o buruiană amară venea din încăperea de alături, unde un bătrân priceput, chemat în graba de Smikros, lega rana lui Thrax. În vremea aceasta, piticul nici nu clipea. Sta cu privirea ațintită, așteptând ca gândurile lui Genaios să se preschimbe în vorbe. Când, după o lungă meditație, în care intra și spaimă, și regret, și nesiguranță, tânărul negustor se hotărî să vorbească, întrebând, cuvintele lui Smikros porniră fără să se mai oprească, ca o fântână. Căuta mai întâi fapte cu care să se dezvinovățească; povesti apoi despre iarna grea pe țărmurile pontice lipsite de hrană, de atacul piraților și, în cele din urmă, de neajunsurile pe care cetatea le făcea tot mai mult străinilor.

Erau și lucruri deosebit de însemnate, pe care Smikros, ca să le rostească, se apropie de Genaios și, cu ochii închiși și cu gura lângă ureche, le mărturisi. Se zvonea – spunea el – că cei din Tomis au greutăți tot mai mari cu noii stăpânitori ai pământurilor de dincolo de ziduri, până în Histros; se spunea că le-au urcat mult prețul arenzii și că cetatea, care de sute de ani stă pe locul acesta, dar tot mai trebuia să plătească tribut celor ce stăpâneau coasta, nu-și avea întreaga siguranță.

Pe măsură ce piticul vorbea, creștea și îngrijorarea lui Genaios, pentru care frumoasele zile de la Atena păreau lăsate în urmă nu de săptămâni, ci de ani. Un fior îl cuprinse și, în întunericul neprietenos

al încăperii, ceru să se atâțe jeraticul de pe grătarul de bronz, când în liniștea uliții pustii se auzi deodată un tropot de cal în goană. Apoi copitele bătură tot mai mărunt și, frânată, fuga se opri în fața casei.

Când, după multe precauții și tot atât de multe întrebări, Smikros lăsă oblonul să cadă și deschise ușa, Genaios recunoscu pe Zoltes, sclavul lui Theodotos, marele stăpân din Histria. Zoltes era get de origine. La Histria, statura lui înaltă, bine legată, fața lui puternică, cu ochii limpezi și buni, umbrită de gluga pe care o purtau băștinașii, cu un fir roșu, tors în tighelul marginilor, pentru a arăta în slujba cui era, o știau toți. Acolo unde apărea Zoltes, din culmea puterii sale poruncea Theodotos.

Noul venit păru uimit de întâlnire. Punând însă un genunchi la pământ și făcând să-i sune la șold sabia scurtă, rosti:

— Fericire și prosperitate, ție, Genaios, fiul lui Genaios!

— De ce mă saluți, îi răspunse acesta, ca pe un cetățean? Nici tatăl meu, nici eu, în Histria pontică, deși o îndestulăm cu bogății, nu suntem decât niște străini cărora nu li se cuvine să fie salutați în felul acesta.

— Te înșeli, Genaios, fiul lui Genaios, sau atunci nu vei fi aflat că puternicul Theodotos i-a dat cetățenia deplină tatălui tău, răspunse Zoltes, ridicându-se.

Genaios, amintindu-și de vorbele de îndemn ale prietenului său Thrasybulos, simți o mare bucurie la vestea aceasta. Prinzând privirea întrebătoare a tânărului, solul continuă:

— Află că vremuri crunte s-au abătut peste cetatea noastră. Iarna a fost grea. Abia de câteva zile gheața a crăpat și s-a desprins de la țărmurile noastre. Marea, mai mult ca oricând, ne e dușmană. Nici jertfele aduse Afroditei, nici lui Apollon, tămăduitorul, n-au izbutit s-o îmbuneze. Templele, cele două, sunt pustii. Oamenii nu mai cred, și cei mari spun că altul ar fi zeul căruia ar trebui să i se aducă jertfă… Așa se aude!

Ascultând povestea lui Zoltes, Smikros, piticul, holbă ochii dând din cap, ca și cum toate acestea le-ar fi recunoscut acum, când celălalt le înșira.

Genaios, în schimb, se ridicase și făcea câțiva pași între pereții încăperii scunde, așteptând cu nerăbdare să treacă introducerea asta a lui Zoltes, cu zei neînduplecați și zei necunoscuți.

Simțea că în altă parte stă racila adevărată a vremurilor tulburi ce se abătuseră asupra Histriei. De aceea el zori vestea, întrebând despre ai lui, despre sora lui, Crisis, despre tatăl său, despre treburile negustoriei lor.

— Sunt răvășite toate, răspunse Zoltes, de răscoalele care au fost și care nu s-au potolit încă. În atelierele voastre de pânze și de plase, în depozitele de mărfuri străine, în schelele de călăfătuire, peste tot a

pătruns răzmerița. De la boi au plecat sclavii urlând, cu pumnii ridicați, pe străzile cetății. Apoi, coborând glasul, sever și aproape tăios: Și se șoptește că tatăl tău n-ar fi fost străin de începutul răscoalei.

Genaios se opri din mers și-l privi aspru, aproape cu ură, pe sol. Smikros începu să râdă, cu un râs ascuțit de ființă mică, bătându-și coapsele.

— Da, da, adause Zoltes, așa ar fi început. De îndată ce însă Theodotos i-a dat cetățenia tatălui tău, el s-a întors împotriva sclavilor. I-a sugrumat fără milă, a potolit puțin furtuna și astăzi este sfetnicul cel mai apropiat al lui Theodotos. El a sfătuit să se bată monedă, ca să fie pe placul meșteșugarilor, care nu vor mai schimba în natură. Și Genaios bătrânul mai are un gând, pentru a cărui înfăptuire mă vezi aici. Mâine dimineață pornesc spre Callatis. Theodotos poftește pe conducătorii cetăților la un sfat, al cărui înțeles însă îmi scapă. Aceasta este taina tatălui tău și a lui Theodotos. Va mai curge încă sânge în Histria noastră, dar familia voastră va urca spre strălucire, Genaios, fiul lui Genaios!

Solul se lăsă apoi obosit într-un colț și, scoțând dintr-o desagă de-ale gurii, începu să îmbuce.

Smikros trase oblonul și casa se liniști pentru noapte, cu un singur opaiț de veghe, așezat pe o laviță de piatră.

Genaios nu putea dormi. Urmărea cu gândul cele petrecute la Histria și, mai ales, purtarea tatălui său. Îl recunoștea în felul acesta de a se schimba de la o clipă la alta, fără remușcare, urmând numai chivernisirea treburilor sale, cu lăcomia și viclenia nu îndeajuns de domolite. Astfel a știut să-și crească averea. Pe sclavi, mai hotărât decât alții, nu-i prețuia mai mult decât pe lucruri. Nici măcar umbră de înclinare, în răstimpuri cu totul rare, ca pentru ființe vii, care vorbesc, plâng sau râd, bătrânul Genaios nu o avea. Chipul său cu barba ascuțită, inelată și căruntă, cu sprâncenele ridicate peste ochii vineți, îi dădea vicleanului negustor o înfățișare de satir. Era lung, deșirat, de o slăbiciune cumplită și se frângea parcă în mișcări făptura lui osoasă, cu mâini pe care, ca albaștri cârcei de viță, se întindeau vinele printre oase și tendoane. Întreaga lui ființă, înfășurată în stofe scumpe, te îngrozea.

Fiul său îl vedea aievea și îl așeza lângă icoana rotofeie și plină de bunătate a lui Duris.

Simțămintele sale treceau de la rușinea omenească la recunoaștere și aprobare aspră, negustorească. Simțea trădarea sclavilor de către Genaios cel bătrân și momirea binevoitoare a meșteșugarilor, după cum întrevedea trădarea de mânie a acestora de către același. Și Genaios tânărul zâmbea îngăduitor și aproape admirativ. Ridicat în alcătuirea ființei sale morale cu mult mai sus decât tatăl său, tânărul

se afla totuși neîncheg at, lunecând între gânduri și sentimente potrivnice, peste a căror ascuțime, totuși, amintirea unui vas frumos sau a unei statui admirate la Atena și recenta mândrie a unei libere cetățenii punea o prețioasă alinare. Necumpănit în adâncul ființei sale, Genaios al lui Genaios nu putea să facă să biruie în el bunătatea pe care o întâlnise la Duris. Ea trecea din când în când prin el, dar numai cu răbufniri, iute înecate în nepăsarea amatorului de frumos sau interesul negustorului și stăpânului de sclavi. Și zorile l-au prins obosit și neliniștit, nici alături, nici împotriva tatălui său.

Călătoria de a doua zi până la Histria a fost ușoară. Plecați dis-de-dimineață, cu un vânt bun, puțin după miezul zilei au văzut răsărind din apele albastre ale Pontului, Histria, falnic ridicată pe peninsula ei. Pe măsură ce se apropiau, se deslușea tot mai bine mulțimea strânsă pe diguri și pe creasta zidului celui mare, deasupra căruia se ridicau albe, strălucitoare, cele două temple: al Afroditei și al lui Apollon tămăduitorul. În anul acela, Theoxenos era arhontele eponim, preotul zeului ocrotitor al cetății. Cobora și el din același neam vechi al lui Theodotos, din unul din cele patru triburi miletane, de început. Rudenia nu-l făcuse însă câtuși de puțin îngăduitor cu Theodotos, primul magistrat de acum al cetății. Mai aprig chiar decât el în a păstra totul, putere și avuție pentru neamul lor, al celor câtorva stăpânitori descendenți din întemeietori, bătrânul preot se împotrivise când de curând, cu un gând de mlădiere politică în vederea unei meșteșugite uneltiri, Theodotos dăduse cetățenia fenicianului Genaios cel bătrân și neamului său. Faptul acesta apropiase prea mult de ei și mai ales de cultul cetății închinat lui Apollon pe un străin, care, orice ar fi făcut, trecea ca necurat în ochii lui Theoxenos.

Răzimați de vrejul înalt și albastru al provei, în vârful căruia strălucea lotusul aurit, Genaios și Thrax priveau țărmul ce se apropia, ținta lungii lor călătorii. Auzeau foșnetul apei de-a lungul corăbiei și întorceau din când în când privirea spre pânza de culoarea drojdiei de vin, rotunjită de puterea vântului. Genaios își dădea seama că – scânteietoare de culori și ușoară în lunecarea ei printre valuri – corabia lor era frumoasă și stârnea admirația mulțimii adunate. Și tânărul armator era mândru de aceasta. De bună seamă, fuseseră văzuți și recunoscuți din depărtare și pornise zvonul prin cetate de venirea lor.

Căci nu era îndoială că ei erau prima corabie care sosea la Histria după iarna înghețurilor abia desfăcute și a cumplitelor furtuni. Într-un anumit fel, deci, erau și soli buni de vreme frumoasă. Țărmul se apropia tot mai mult, încât se puteau desluși costumele, ba – cu fiecare val lăsat în urmă – și chipurile. Erau șiruri întregi de oameni neliniștiți, care-și vorbeau între ei, gesticulau și făceau semne din depărtare. Pe Genaios cel tânăr privelișt ea aceasta, în mândria lui

neţărmurită, îl fericea. Se simţea într-un fel aşezat în admiraţia mulţimii, care abia îl aştepta să-l laude şi să-l preamărească. Zâmbi acestui gând şi-şi încordă aceeaşi fiinţă pentru ca, la rândul său, să se înfăţişeze mândru şi puternic mulţimii.

Pilotul strânsese pânza şi lăsase numai lopeţile lungi să bată ritmic în amândouă bordurile corăbiei. Erau atât de aproape, încât se auzeau glasurile şi larma cetăţii, strigătele de pe uliţi şi urletele groase ale gloatelor (nu se ştia de ce), când „Amaryllis", mândra corabie, primi o lovitură de moarte. Un piept puternic de la fund îi lovi şi îi îngropă adânc în nisip prova sub apă. Nava se clătină, ruptă din plutire, şi sub greutatea încărcăturii se plecă pe o coastă, astfel că numai câteva palme mai despărţeau apa de copastie. Cu un sunet sec de lăstăriş ce se doboară, toate vâslele de stejar din bordul aplecat se prefăcuseră în ţăndări. Marfa se răsturnă într-o parte, iar oamenii alunecară pe puntea înclinată.

De pe zidurile Histriei s-au ridicat atunci urlete ale mulţimii, care, agitată, se rupse în pâlcuri, ca un şirag. Apoi se opri o clipă şi porni iar în grupuri de câţiva inşi la lotci şi la bărci.

Cei de pe punte, şi în primul rând Genaios, tălmăciră mulţimea aceasta ca pe un ajutor. Curând însă, spre marea lor surprindere, aveau să-şi dea seama că se înşelaseră. Un înotător, apărut lângă bordul înclinat al corăbiei, le strigă puternic:

— Fugiţi, sunteţi în primejdie!

Genaios n-a înţeles prea bine de ce, dar a ascultat. Cu o luntre mică pe care o avea la bord, el cu Thrax şi cei doi mimi, fără niciun vas de preţ sau vreun alt lucru la care ţineau, s-au strecurat, fără să fie recunoscuţi, prin mulţimea de bărci ce se îndreptau spre corabie. Şi, ieşind dincolo de farul cel mare, au ajuns până în afară de zidurile cetăţii, la un mic golf cunoscut de Genaios, nu departe de un sat de pescari, unde au aşteptat să treacă noaptea.

După înăbuşirea sclavilor, Genaios cel bătrân, apărându-şi interesele negustoreşti şi ca recunoştinţă pentru cetăţenia dobândită de la Theodotos, încercase să-i sugrume şi pe meşteşugari. Fuseseră lungi tratative între cele două părţi, în care meşteşugarii de tot soiul – pietrari, olari, curelari, armurieri, ţesători, dulgheri, împletitori de plase, croitori, cizmari – ceruseră lui Genaios, pentru asigurarea muncii lor, sa scadă preţurile sub ale lor, la toate mărfurile străine din depozitele sale, sau cel mult să le vândă cu preţul mărfurilor băştinaşe şi, mai ales, să nu mai aducă nimic dinafară.

Genaios cel bătrân făgăduise cu un zâmbet şiret şi cu un clipit al ochilor săi vineţi. Dar chiar în noaptea ce a urmat şi a premers sosirii corăbiei „Amaryllis" a adus sclavii din crescătoriile de animale şi cherhanalele de pescuit, străini de cetate, neştiutori şi sălbăticiţi şi,

sub biciul vechilor săi vătafi, i-a pus să nimicească și să sfarme, să rupă și să ardă toate mărfurile meșteșugărești. Când s-au ivit zorile, în Histria, singurele mărfuri care mai puteau fi scoase în piață erau ale lui, iar prețurile ale poftei sale.

În dimineața aceea, cetatea începuse să geamă și să scrâșnească din toate colțurile ei. Orice viață se oprise. Mărfurile lui Genaios fuseseră la rândul lor sfărâmate și nimicite. Pe ulițe începuseră să alerge alaiurile răzvrătite, bogații se închiseseră în case, iar Theodotos, el însuși, cu ai lui, întovărășit de Genaios, se refugiase în templul lui Apollon tămăduitorul. Un armurier vestit, Homericus, se așezase în fruntea răscoalei meșteșugărești. Își golise atelierul, dând fiecăruia fie o suliță, fie o secure, fie o sabie. Purtând un ciocan enorm de câteva puduri, Homericus pornise în fruntea mulțimii.

Atunci a apărut „Amaryllis" pe zare. Corabia a fost recunoscută de îndată. Homericus a numit-o și a urlat că e plină cu marfă străină. În tumultul acesta, Histria întreagă ieșise pe ziduri să o primească cu ură și cu revoltă. Refugiații din templu urmăreau înspăimântați apropierea.

În clipa în care mulțimea nu ajunsese în port, iar Homericus, ajutat acum de Hermaphilus, curelarul, îmbrânceau paznicii și sulițașii, urlând și chemând poporul de meșteșugari și negustori după ei, cei din templul lui Apollon tămăduitorul s-au privit lung unul pe celălalt. Theodotos a întrebat din ochi pe Genaios cel bătrân, mai mult decât pe un sfetnic, ca pe un dascăl înțelept, iar acesta a încuviințat dând din cap, arătând astfel că sosise clipa hotărâtoare. De aceea, urcând pe coasta digului celui mare, care în fața templului domina portul, locul cel mai înalt al acropolei histriene, și rezemându-se pe uriașul basorelief de bronz, purtând pe el un vultur cu un delfin în gheare, stema Histriei, Theodotos ridică brațele, cerând tăcere. Din loc în loc, de-a lungul scărilor până la cheiuri, slujitorii, așezați la câte cincizeci de pași, imitară gestul primului magistrat.

Mulțimea se opri o clipă, așteptând să vadă ce are să se întâmple. Atunci Theodotos, cu o vădită stângăcie și încetineală, vorbi:

— Să fie, histrioți, corabia aceasta încărcată cu marfă străină, ultima! Homericus râse și huidui. V-o făgăduim! Așa să fie! reluă Theodotos. Bunii noștri meșteșugari să ne îndestuleze și să trăiască din munca lor. Și asta să fie! Dar nu uitați, dragii mei, că nenorocirea celei dintâi corăbii de primăvară, ca și altele dinaintea înghețurilor din ăst an, ne-a vestit o voință năprasnică: moare portul nostru cu încetul. Faptul acesta trebuie sa-l primim ca pe o pedeapsă. O mână puternică se lasă asupra noastră și ne desparte de marea liberă, drumul larg al bogăției noastre…

Și Theodotos tăcu. Pe fața lui palidă și până în inelele bărbii argintii picurară broboane de sudoare. Chitonul său bogat, brodat cu

himere în chenare de aur, nu izbutea să ascundă în faldurile largi stângăcia fricoasă a bătrânului. Arhontele acesta de vremuri liniștite nu era făcut, din vârful bogățiilor sale, să dea piept cu mulțimile. Se vedea deslușit că nu mai știa ce să spună. Născocise câteva cuvinte pe idei care nu erau ale lui, și din golul ce i se făcuse în minte nu mai putea culege nimic. S-a simțit o clipă, în primejdioasa tăcere ce se făcuse, că mulțimea le scapă din mână celor ce voiau s-o stăpânească. Și, neputincios, Theodotos ridică brațele încă o dată, mai mult de deznădejde decât a poruncă.

Atunci Genaios cel bătrân urcă, sigur de el, până lângă stema cetății. A fost primit cu huiduieli, cu strigăte de tot felul, de mânie sau de batjocură. Câteva pietre loviră chiar și zidul de dedesubt, iar altele îi căzură la picioare. Netulburat, el a azvârlit cu vârful piciorului pietrele înapoi. Deșirat cum era, strâns în mantia lui de culoare închisă, părea un vultur ce aștepta clipa să-și lovească prada. Încrucișase brațele și se uita peste mulțime până la corabia răsturnată, căreia îi căzuse pânza ruptă. S-a dat arunci o luptă de întrecere în răbdare și curaj între Genaios și mulțime. Așteptau să se înfrângă unul pe celălalt. Și omul a înfrânt. Impunea prin semeția lui, iar mulțimea, și chiar Homericus au tăcut. Voiau parcă să vadă până unde are să ajungă îndrăzneala bătrânului. Și când în cele din urmă murmurele se pierdură și nu mai rămăseseră decât ici, colo, câte un chihot, Genaios, puternic și răsunător, vorbi:

— Oameni buni!! Omorâți-mă, dacă vreți, dar nu ne împiedicați să scăpăm cetatea! Cetatea nu e numai a voastră! Vreți să prădați corabia ce stă colo răsturnată, ca un semn al unei mari nenorociri spre care ne stăruie și gândul și puterile? Luați-o! E a mea! Dați-i foc, sărăciți-mă, ardeți-mi casa, hambarele, mărfurile, faceți-vă poftele cu mine și averea mea, dar nu fiți surzi, nu fiți orbi, nu fiți nebuni și ticăloși cu voi înșivă și cu urmașii voștri. Ați auzit și o știți cu toții: portul nostru moare. Corăbiile se răstoarnă. E o primejdie ce-l pândește din fund. Crește mâlul, și nisipul, neîncetat. Într-o zi, cetatea va muri înăbușită… alba și mândra Histria, ruptă de valurile marii, va fi o ruină poate pe marginea unui lac. Și cui i se va datora această tristă și neîndurată minune? Și de ce să n-o spunem, această pedeapsă?…

Și Genaios lăsă să-i cadă vorba pe întrebare, cu gând chibzuit, pentru ca tăcerea să miște și să frământe cugetele. Atunci se ridică din mulțime un glas:

— Histrosului, marelui fluviu i-o datorăm. Dar ce-oți fi vrând? Să ne mutăm cetatea? Prostii!

Murmure se născură din nou, cu râsete în ele. Genaios însă nu se lăsă descumpănit. El le acoperi cu glasul său puternic:

— E adevărat, marele fluviu e de vină! Dar marele fluviu, și el, de cine ar putea asculta să se abată și să-și risipească nisipurile în adânc?

De cine ascultă izvorul abia născut și oceanul ce-ncinge pământul? De cine ascultă și lacul, și gârla, și cutremurele de pământ? Cine e înfricoșător și puternic ca Zeus în carul său de aur cu cai cu copitele de bronz? Cine trimite în furtună tauri și monștri? Cine zguduie lumea și o mângâie și o îmbogățește apoi cu zămislirile din buruieni până în dobitoace? Cine e sălbatic și bun, întunecat și luminos? Zeul părinților noștri, Poseidon, Taurul Mării. Voi l-ați uitat, histrioți! Cei din Corint și Rhodos – nu! Ei îi cunosc puterea și i-o cinstesc. Și iată-ne ajunși astăzi să ne plecăm și să ne reîntoarcem spre cel părăsit pe nedrept, care cu mult în urmă spre țărmurile astea pustii a ajutat în îndrăznețele lor călătorii pe străbunii voștri. Greșeala voastră o simțiți și o vedeți în portul acesta, care din mânia lui are să ajungă o băltoacă. Întoarceți-vă spre Poseidon, histrioți! Trebuie să vă duc eu spre zeul vostru adevărat, eu, un străin?

Și Genaios, ridicând brațele cu mânecile sale largi și întunecate, era, într-adevăr, ca un vultur care sta să-și ia zborul.

Cuvintele sale au răscolit și au amuțit mulțimea. Părea că, în sfârșit, o stăpânește, când de pe digul ce cobora spre templu, un glas ascuțit, zgâriat, se făcu auzit:

— Nu vă lăsați rătăciți, histrioți! Temeți-vă de Apollon tămăduitorul. El v-a ocrotit cetatea până acum și tot el vă va arăta calea ce aveți de urmat.

Era glasul lui Theoxenos, preotul cel mare. Frânt și ghebos, bătrânul se cocoșase pe toiagul său, cu care bătea mânios în piatră.

— Sunt arhontele eponim și marele preot! Eu dau numele anului acesta și nu vreau să rămână blestemat. Sunt preotul lui Apollon!

— Și mâine vom avea încă un preot, al lui Poseidon, alături de tine și de cel al Afroditei, răspunse tunător Genaios. Poseidon e zeu mare, cu două luni închinate în an, una de putere, în inima iernii și alta de blândețe, în vara înflorită. Ca și Poseidon Heliconios, Taurul Mării va fi cinstit și de voi, cum a fost cinstit de părinții și strămoșii voștri. Și Apollon, și Poseidon s-au înțeles bine întotdeauna. N-au zidit ei meterezele Ilionului? De ce să nu ne scape și cetatea noastră? Bătrânul fenician îl cunoștea bine pe Homer și mulțimea a fost impresionată de atâta știință a poeziei și a religiei.

Atunci răsună un glas ca o goarnă: al treilea și cel mai puternic. El venea de lângă far, stăpânind întreaga întindere de apă și piatră.

— Priviți-mă, histrioți, strigă el, sunt Zoltes cel cunoscut de toți!

— Slugă! îi răspunse deodată Homericus, ca o palmă să-i închidă gura.

— Da, slugă din nevoie până ieri, armurierule, stărui Zoltes. Astăzi însă, alături de voi și dușmanul celor de sus. Nu vă lăsați înșelați! Și brațele lui puternice se ridicară amenințătoare împotriva celor de pe creasta zidurilor.

A fost o uimire în întreaga mulțime de schimbarea aceasta. Dar cel mai mirat de neașteptata intervenție a lui Zoltes a fost Theodotos.

Mulțimea, interesată de cearta asta ce venea din trei părți, întorcea ca un singur om capetele când spre Genaios, când spre Theoxenos, când spre Zoltes. Cel ce o stăpânea acum era Zoltes. Acuzările lui fățișe și revolta trebuiau să aibă necunoscute, dar tari și adevărate temeiuri. Ele convinseră și îl apropiară deodată de simpatia celor mulți. Nu putea să nu vorbească adevărat când striga fără nicio teamă:

— Totul e o înșelăciune, histrioți! Și în zeii lor vechi, ca și în cei noi, nu se ascund pentru noi decât aceleași lucruri: jujăul, biciul, lanțurile și moartea. Astea le-am văzut de curând! Și dacă nu aveți încredere în mine, atunci aveți în Homericus.

Zadarnic, mai ales Genaios, a căutat să-l înfrunte, Zoltes îl biruia. Mulțimea începuse să freamăte la glasul lui puternic:

— Corabia din față nu e mișelia lor cea mare. Despre altele veți afla!

Homericus, mirat foarte, a strigat:

— Așa e! Azvârliți-vă asupra ei, histrioți!

Mulțimea s-a aruncat asupra corăbiei cu tot ce a putut să ajungă până la ea și a sfărâmat, și a rupt, și a nimicit. Au căzut pradă furiei sale frumoasele vase ale lui Duris pentru Tanusa și statuile de lut și marmură, și stofele lui Genaios cel tânăr, și a ispășit și pilotul. În amurg și în noaptea întreagă, în fața cetății, unde din când în când se mai auzea murmurul mulțimii, „Amaryllis” a ars cu flăcări înalte, ca o torță înfiptă în mare.

IV

Neașteptată fusese primirea. Tulburarea tânărului Genaios îl cuprinsese și din fapte, dar mai ales de neînțeleasa purtare a lui Zoltes. Pe drumul ocolit, ales a doua zi de tânărul călător ca să intre în cetate, el se opri din când în când pentru a privi cu bucurie așezarea copilăriei și tinereții sale. Căci pentru Genaios întâmplările, oricât ar fi fost de cutremurătoare, nu împiedicau legătura cu făgașul tuturor lucrurilor, cu lumea înconjurătoare prin care trecea. De aceea el cuprinse cu desfătare priveliștea din jurul Histriei. Erau ierburi proaspete ce creșteau de la subsuoara istmului spre întinsul pământurilor și pădurilor de stejar, ierburi ce se schimbau într-un mohor sângeriu, peste care pulberea de sare și subțirile văluri ale ceții matinale puneau ireale ape argintii. Din când în când, peisajul se rupea în ochiuri de apă, un fel de lacuri sărate și translucide, în care Genaios reînchipuia joaca primei sale adolescențe. Într-acolo treceau în dimineața aceasta de primăvară cârdurile de rațe, de lebede și de pelicani, care poposeau sau zburau mai sus, spre delta marelui Histros. Se vedea de departe cum coborau călifarii arămii sau albi, cu un

pieptar de purpură și cu zborul greoi. În fund, pădurea începea să se lege, deasă și întunecoasă, trăgând o perdea, dincolo de care erau lanurile moșiilor histriene, cu bordeie în pământ, cu câteva fumuri sărace iarna, și cu sclavi. Aceștia, amestecați cu țărâna, se nășteau, trăiau și mureau acolo, dacă nu erau vânduți, când se înmulțeau prea mult sau când regele Tanusa nu mai purta războaie cu vechii geți, sau nu mai vrea să dea din prizonierii pe care îi făcuse.

Popasurile drumului de reîntoarcere îl bucurau pe Genaios, pentru că amânau clipa lămuritoare a tuturor întâmplărilor, clipa aspră și hotărâtoare. Thrax și el încerca aceeași dulceață a reîntâlnirii cu locurile natale, numai că pe el îl furau gândurile mai departe, spre munții și pădurile din cotul de miazănoapte al Histrosului, unde nădăjduia că mama sa mai trăiește. De acolo se vedea ca altădată urcând și coborând pe ape până în inima Daciei, întovărășindu-și de atâtea ori frații mai mari, când aceștia purtau negoț cu țesături și podoabe grecești, schimbate în târgul Histriei pentru vânat, miere și fructe. Singuri cei doi mimi, Philipos și Sofron, rămâneau străini de toate, copleșiți de un simțământ de îngrijorare și de frică. Se strângeau unul lângă celălalt, nu scoteau nicio vorbă și-și țineau aproape boccelele cu sculele meseriei. Și după dese popasuri, călătorii își văzură de drum mai departe.

Astfel trecură cu grijă printre așezările mărunte de dincolo de zidul de apus al cetății. După ce „Amaryllis” fusese dată furiei poporului și după ce Zoltes dispăruse fără urme, din câte putuse afla Genaios prin cârciumi și prin negustori, după noaptea aceasta cetatea se potolise oarecum din clocotul ei. Homericus se întorsese la ilăul său și, în lipsă de un gând și o voință puternică, mulțimile păreau că se domoliseră, într-o așteptare despre care nimeni nu știa însă ce avea să aducă. Un singur lucru rămăsese stăruitor: un blestem sau o înjurătură după firea fiecăruia împotriva noului cetățean Genaios cel bătrân, sudalme pe care fiul său le culegea de pe toate buzele.

Din ascunzișurile lor, meșteșugarii scoseseră o marfă nouă, cu care învioraseră târgul. Și tot cartierul acesta mărginaș de negustorie locală prinsese iar viață. Se vindeau de toate: blide și candele de lut; cizme înalte, rău tăbăcite, pentru noroaiele de dincolo de zidurile cetății; stofe de lână bună, țesute aici, dar pătate de culori îndoielnice; cuțite, săbii și securi cu buza albă de ascuțișul subțire ca un fir de păr; arcuri de alun și de corn cu coardă tare și zbârnâitoare, din mațe de pește, și leacuri de la venin de viperă, până la licoarea amară și adormitoare de mac. Ulițele înguste erau zgomotoase și plutea deasupra lor un miros grețos de prăjeală de pește, de ulei ars și de vin acru și ieftin, stors din câteva vițe plăpânde și rău îngrijite, de prin partea locului.

Amestecați și pierduți în mulțime, întârziind prin răscruci și venind iarăși la ai lor, Philipos și Sofron păreau renăscuți. Târgoveți înrăiți,

viața aceasta a cetății – multiplă, haotică și puternică – avea o mare înrâurire asupra lor. Prindeau cu o ureche dibace orice zvon de cântecel popular și se opreau să-l asculte, deși deslușeau mai greu dialectul din partea locului. În toate era însă vorba de același Genaios, și nu în felul cel mai ademenitor. Îi simțeai pe mimi cum erau înclinați să fure cântecele astea și să facă din ele cine știe ce poznă. Dar se opreau deodată, priveau unul la altul și amândoi la Genaios cel tânăr. Un fel de rușine și recunoștință pentru binefăcătorul lor îi cuprindea. Acesta, prinzându-le cuviința, ca să le arate că nu se mânie și că, dimpotrivă, îi îndeamnă, se apropia și asculta și el cântecul purtat din gură în gură împotriva tatălui său.

Și așa, zbuciumați și clătinați de mulțime, nerecunoscuți de nimeni, au pătruns în cetatea propriu-zisă. O lespede înaltă stătea de-a curmezișul, ca un prag în poarta cetății. Două șanțuri o tăiau pentru roțile căruțelor care să pătrundă pe strada largă, pietruită cu lespezi de marmură, ce ducea înspre acropolă și înspre temple. Strada cobora până în port, după ce mai înainte se lărgea într-o piață, o agora. Acolo, deoparte, spre mare, era casa bogată a lui Genaios cel bătrân, iar pe partea cealaltă, împrejmuit de grădini, palatul regelui Tanusa.

Ca orice casă elină, casa bătrânului armator părea mai degrabă o mică cetate închisă spre stradă cu ziduri înalte, cu o poartă numai spre o grădină interioară, cu un peristil ocolind toate laturile. Camerele ce dădeau spre colonada aceasta aveau grele perdele de purpură și mătase, bătute pe poale cu tablă de aur. Erau adause obloane groase de stejar, ce se puteau strânge pentru asprimele vremurilor de pe țărmul Pontului Euxin.

La această arhitectură tradițională, elină, gustul oriental al lui Genaios cel bătrân adăugase culoare multă și materiale felurite și străine. O faianță luminoasă, polihromă, închipuia podoabe bogate în pragurile camerelor, pe cornișe și mai ales în bazinul din mijlocul grădinii, în jurul căruia totul se acoperea cu mozaic. Plantele ornamentale, plăpânde erau scoase din pivnițe calde, luminate pieziș, pentru a nu-și pierde încropeala aerului, și așezate în dimineața de primăvară în jurul peristilului.

La această îndeletnicire gingașă, liniștit, l-a găsit tânărul călător pe tatăl său. Urmărea atent cum sclavii cărau hârdaiele grele cu arbuști involți, cu flori albe și parfumate. A făcut numai un semn de recunoaștere ușor, ca pentru un străin, și apoi l-a lăsat pe fiul său să aștepte.

În mijlocul curții, lângă bazin, zăcea un bătrân cu picioarele strânse de un butuc. După obiceiul oriental, în casa lui Genaios, pedepsele se ispășeau în aer liber, într-un colț de curte sau la o margine de drum, dacă era la țară. Carcere nu erau. Sclavii cu fapte grave, osândiți la moarte, se otrăveau sub ochii stăpânului și ai celorlalți sclavi ai casei,

spre adeverire și înfricoșare.

Pe bătrânul acesta cu plete lungi și barba căruntă Genaios cel tânăr îl cunoștea foarte bine. Era Aetas, sclavul cinstit, pe care stăpânul îl pusese vătaf peste cherhanalele și uscătoriile sale de pește de pe malul Histrosului. Vina lui fusese că sclavii aduși de acolo de Genaios cel bătrân, să fărâme mărfurile meșteșugarilor histrioți, odată întorși la treburile lor, se răsculaseră. Rupseseră plasele, sfărâmaseră grătarele, răsturnaseră în apă butoaiele cu sare, luaseră în stăpânire lotcile și porniseră unde or vedea cu ochii.

Acum, bătrânul armator era mulțumit de așezarea hârdaielor sale. Se înduioșa de frumusețea florilor pe care le aspira cu nesaț, și în trecerea de la un arbust la altul se oprea o clipă, privea spre Aetas, îl călca pe degetele mâinilor sau îi dădea cu piciorul în umăr și trecea mai departe, închizând ochii și aspirând florile cu îmbătare.

Să fi simțit el privirea grea a fiului său, care fără nicio vorbă îl urmărea? Căci, oprindu-se deodată din delectările sale și apropiindu-se cu un pas liniștit, rosti cu putere tânărului, în față, arătându-l pe Aetas:

— Și tu, și el ați greșit! și începu să-l dojenească aspru de călătoria aceasta rău pregătită, de alegerea nepricepută a piloților, care n-au măsurat la vreme adâncimea, și de plata pe care Tanusa, regele neiertător, aflase că i-o cere pentru marfa pierdută.

Tânărul presimțise clipa aceasta, dar nu chiar atât de aspră și respingătoare. El stătu să cântărească dacă trecerea de la duioșia pentru flori la cruzimea pentru oameni face parte sinceră din firea tatălui său, sau e numai un joc în care-l știa atât de priceput și îndemânatic. Dar la ce i-ar mai fi folosit să știe! Faptele rămâneau aceleași, și Genaios cel tânăr, jignit și mâhnit, căuta în el ceva cu care ar fi putut răspunde. Atunci îi răsunară în urechi cântecele de batjocură împotriva tatălui său de-a lungul cetății. Nu știa bine, cânta în el sau cânta aievea, cântecul acesta venind ca un răspuns potrivit mâniei sale. Își dădu seama în cele din urmă că îngăimarea era, într-adevăr, deoarece bătrânul însuși se opri să o asculte. Tânărul recunoscu glasul gros a lui Philipos și glasul subțire și împleticit al lui Sofron. Mimii, sfioși, rămăseseră lângă poarta de la intrare și încercau față în față, cu jocul mâinilor și al privirilor, să închege o poznă de-a lor, jucată de cântecul popular. Thrax, așezat lângă prag, cu picioarele încrucișate, îi urmărea desfătându-se.

De bună seamă, bătrânul Genaios bănui cântecul că vine de dincolo de ziduri. Îl auzise de atâtea ori și se silise să-l lase să treacă pe lângă el fără să-l tulbure. Dar nu izbutise. Acum, răsunând într-o nouă împrejurare, bătrânul îi simți greutatea sporită și privi lung și cercetător înspre fiul său. Voia să știe ce se petrecuse în celălalt. Îl auzise și el? Și dacă îl auzise, ce credea? Dar tulburarea aceasta la o

fire tare ca a lui n-a ținut decât o clipă, în care se hotărî să tragă un semn de putere și din întâmplarea aceasta nesigură. De aceea, cu glasul cel mai liniștit, zise:

— Mă urăsc, știu, și oarecare dreptate au și ei! Se sili apoi să râdă zgomotos și să acopere cântecul.

Vorba aceasta ciudată, în care era și fală, și vicleșug, se cerea lămurită. Și bătrânul simți lucrul de îndată. De aceea, el povesti toată întâmplarea trecută pusă la cale și, în cele din urmă, stăpânită de el.

— I-am frământat, zise el și-și deschise și închise pumnii de câteva ori, de la ticăloșii de sclavi până la cei mai mari. Crezi că altfel aș fi dobândit ceva? Și pe zei, și pe oameni trebuie să-i silești… și se opri o clipă. Scutură ușor de pe poalele hainei sale, de culoarea stânjenelului, țărâna căzută din hârdaiele mutate, se uită lung la fiul său și adause: Te miri? Află că-i pomenesc și eu câteodată pe zei, când am nevoie nu de ei, ci de prostia celor care cred în ei.

Și povesti amănunțit cum al lui fusese gândul să se reînvie și să se statornicească cultul lui Poseidon, vechea divinitate miletană, a întemeietorului cetății. Era un lucru nou, spunea el, care îi va depărta pe toți de cele vechi. Planul său era mare și însemnat; el avea să dea de lucru la toată lumea. Un templu închinat lui Poseidon trebuia să se ridice. De două ori pe an aveau să fie sărbători, căci lui Poseidon îi erau închinate două luni de cinstire: una de iarnă și alta de vară. Alaiuri aveau să se alcătuiască, curse și întreceri. Zidari, lemnari, dulgheri, cizmari, țesători, croitori, olari, fierari, toți aveau să lucreze, să câștige, să uite și să tacă.

— Numai doi îmi scapă și mi se vor ridica împotrivă, adause bătrânul. Unul e Theoxenos, cu interesele lui de neam vechi și bogat, care va încerca să miște mulțimile pentru Apollon tămăduitorul, pe care-l slujește. Pe preotul ăsta voi ști însă să-l cumințesc. Celălalt, mult mai primejdios, e Zoltes!

Genaios cel tânăr deschise ochii mari, nerăbdător să afle, în sfârșit, taina solului pe care-l întâlnise la Tomis.

— L-am trimis, continuă bătrânul, cu porunca lui Theodotos, pentru că voiam să dau mai multă greutate gândului cel nou, cultului lui Poseidon. L-am trimis, așadar, să cheme lângă noi și pe cei din Tomis, și pe cei din Callatis. Ce vor fi răspuns nu știu, căci Zoltes s-a întors ca dușman, a asmuțit mulțimea împotriva noastră și s-a făcut nevăzut. Apoi, după o pauză, bătrânul reluă: dacă Smikros n-ar fi sosit acum câteva clipe în cârca unui călăreț scit, am fi orbecăit încă în întuneric. Se pare, ne-a povestit piticul, că Zoltes ar fi întâlnit pe drum înspre Callatis, într-un convoi de sclavi trimiși pe jos, spre vânzare, pe doi dintre frații lui mai mici. Tanusa dă raită din când în când cu oamenii lui prin satele și bordeiele băștinașilor din pădurile de la miazănoapte și culege flăcăi din ăștia. Și întâlnirea cu frații săi, trimiși

la vânzare, a schimbat în Zoltes supunerea în mânie! Zoltes, știindu-i pe Theodotos și Tanusa legați între ei cu multe interese, și-a dat seama că nu se putea ca cel dintâi să nu fi știut de fapta celui din urmă. Astfel, aprins de ură, s-a întors împotriva noastră… O! spurcată lăcomie a lui Theodotos!

Întâmplarea aceasta îi deschise tânărului Genaios priveliștea sălbatică a răpirilor și înrobirilor băștinașilor de noii cotropitori, greci sau sciți, sau amândoi la un loc. El își reaminti de povestea lui Thrax, furat cu ani în urma din bordeiul mamei sale, din care tatăl lipsea de mult, iar frații mai mari erau plecați. Faptele tari erau aproape de el. Și, deși prin tăcerea sa îl lăsa să creadă pe tatăl său că a prins împrejurarea în înțelesul ei de luptă cu ticăloșii ridicați împotriva intereselor lor, Genaios cel tânăr simți în el întârzierile care în fața faptelor nedrepte stăruiau mai mult în simț decât în minte. Depărtat de lumea tatălui său prin gust și învățătură la Atena, Genaios cel tânăr simțea că se depărtează acum de ea, aici, printr-o înclinare nouă, pe care o întrezărise cumva, dar nu o simțise încă. De aceea, întâia lui pornire și rugăminte a fost pentru liberarea lui Aetas. A știut să îmbrace cererea în cuvinte ce se legau de interesele negustoriei lor. I-a arătat tatălui său că nu e bine să lase bogățiile de pe malurile Histrosului lipsite de priceperea și devotamentul bătrânului Aetas și că acesta, din același neam cu Zoltes, cunoscând bine locurile, ar putea să dea de ascunzișurile primejdiosului fugar.

Bătrânul negustor se înduplecă și porunci să i se dea drumul lui Aetas din butuc.

După ce le orândui un culcuș celor doi mimi, lăsându-i liberi să umble prin cetate, dar oprindu-i de a mai cânta cântecele împotriva tatălui său, Genaios cel tânăr, amânând să vorbească bătrânului despre olăritul cel nou ce-l pusese la cale, îl dădu pe Thrax în seama bătrânului Aetas să-l întovărășească spre miazănoapte, spre colțul Histrosului și spre munții unde în pădurile de stejar se ascundeau, oropsite, bordeiele băștinașilor.

V

Drumuri croite nu erau. Un șleau doar, pe pământ negru, care se pierdea fie pe nisipul umed al plăjilor, când dădea spre mare sau spre lacuri, fie sub înăbușeala verde, crescută nebunește, din ferigi și lipan, când dădea spre geana pădurilor și urca la munte. Mergeau tăcuți, unul după celălalt, Aetas și Thrax, trezind șopârlele și înspăimântând aricii.

Thrax se oprea din când în când să asculte cântecul păsărilor. Atunci, bătrânul, fără să rostească un cuvânt, începea să fluiere la fel cu pasărea ascunsă în copaci. Pasărea tăcea, minunată și ea, ca și Thrax, de soața aceasta venită la timp să-i răspundă cine știe ce pe

limba ei păsărească. Soarele începuse să crească și cădea greu și cald pe cefele călătorilor.

Au pierdut marea și au făcut un cot larg la stânga. Intraseră acum pe cline de munte, unde făgetul gălbui, crud și proaspăt se amesteca în pete cu stejarii viguroși, care urcau deși ca o coamă. Și abia aici n-au mai găsit nici drum, nici potecă. Au mers așa până într-un luminiș, de unde, printre stâlpi albi de trunchiuri de mesteacăn, se zărea puțin mai la vale limpezimea unui lac neted și plin de soarele slab și roșietic, începând să coboare înspre apus. Și acolo au hotărât să poposească.

Thrax căuta vreascuri pentru un foc de pus sub ulcelele lor, când, ascuns într-un aluniș, găsi un vas mare, adânc, cu trei picioare, un fel de ceaun, negru încă pe fund de un fum proaspăt. Și nu departe de el, aruncături de oase de pește, unele mai vechi și albite, altele mai de curând, cu fâșii de carne neroasă bine pe ele. Se vedea lămurit că pe acolo fusese un ospăț, și nu al unuia singur, și nu de mult.

Aetas privi lung la vas și zâmbi, fără să scoată o vorbă. Apoi hotărî să-l folosească. Aruncară în el grăunțe uscate de sare și câteva verdețuri și așteptară să pregătească fiertura. Bătrânul se întinse obosit, frecându-și cu podul palmelor picioarele, care în umflăturile lor mai păstrau încă două zgarde tăiate în carne de pe urma butucului. Apoi, ca și cum ar fi vorbit de unul singur, rosti cu jumătate de glas:

— Și-ncotro o fi urma lui Zoltes?

Thrax, cu ochii țintă la fiertură, dădu din umeri, făcând semn că nu știe.

Trecu așa timp până să clocotească verdețurile, când deodată, grăbit, ridicându-se în șezut, Aetas rosti iute, ca și cum ar fi întrebat cineva:

— Știu eu cine trebuie să-i cunoască urma! Crisis!

Și pentru că Thrax făcu ochii mari și mirați, el adăugă:

— Da, da! Fata stăpânului trebuie să știe de el! Dar să taci, că e primejdie de moarte!

Era liniște. Nu se auzea trosnind decât vreascurile în flăcări și Thrax se gândea uimit la neînțelesele și neașteptatele lucruri pe care le aflase, când foșni frunzișul în jurul lor. La început au mișcat frunzele din față. Apoi, și la dreapta, și la stânga, pretutindeni în jur, și au licărit ochii ce-i priveau. Cel dintâi și-a făcut loc un cap nețesălat și mițos, căruia vițioanele năclăite de păr se amestecau cu câlții bărbii decolorate. Aetas, punându-și streașină palma împotriva soarelui arămiu, strigă deodată:

— Lățosule, cum de te-ai pripășit pe-aici?

Când i-au recunoscut glasul care le-a poruncit odinioară, toate perechile de ochi s-au făcut capete, și după capete, trupuri, care se apropiau frânte încet, prudent, de bătrân și flăcău. Semănau unul cu

altul oamenii aceștia ciudați, mai ales la zdrențe și la un semn brun, pe care-l purtau toți la gât, sub urechea stânga. Era o floare cu cinci frunze, semnul unei arsuri adânci, implântată în carne cu fierul roșu. Erau toți din sclavii fugiți după răscoală, de la cherhanalele lui Genaios cel bătrân. Stăpânul plin de duioșie pentru flori alesese la înfierare floarea aceasta pentru sclavii săi.

Aetas le făcu semn prietenos să se apropie, iar Thrax îi privea cu o curiozitate crescândă. Încolo nu semănau unul cu altul nici la trup, nici la chip. Se vedea că fuseseră strânși după întâmplări felurite, din neamuri felurite. Erau negricioși, pistruiați, albi, roșcovani sau vineți la piele. Erau unii mai bine legați, cu mușchii umflați ca niște bolovani la fiecare mișcare, după cum erau alții prăpădiți, cu coșul pieptului scofâlcit și scobit, cu fălcile tăioase de slăbiciune și un omușor care juca de jos în sus, ca și cum ar fi fost gata să crape pielea gâtiței. Din toți, când s-au apropiat, s-a răspândit o duhoare grea, amestecată din miros de sudoare de om și de pește.

Acum se gudurau în jurul lui Aetas. Unii din ei abia o rupeau grecește. Alții vorbeau mai bine, stropșind însă cuvintele și literele șuierătoare printre gingii, din care dinții zburaseră de mult, sub pumnii vătafilor. Nume vor fi avut la ei, acolo, de unde erau. Dar cine se mai ținuse să-i întrebe și să le știe! Căpătaseră fiecare câte o poreclă, după înfățișare sau înclinare: Viermele, Gaița, Păduchele sau Porcul erau poreclele date fie între ei, fie de vătafi. Era o lume în care o îndrăzneală sălbatică se amesteca ciudat cu frica.

Fără să însemneze prea mult pentru lumea aceasta frământată de un duh de răzvrătire, Lățosul se pricepea totuși să vorbească mai bine decât ceilalți. El le lămuri lui Aetas și lui Thrax că unii dintre ei, după fugă, o luaseră mai spre miazănoapte, la gurile Histrosului, și că ei se hotărâseră să rămână aici, având din lacurile apropiate hrană din belșug. Apoi, făcându-le semn celor doi călători să-i urmeze, îi urcă pe o movilă, de unde, peste văi și ape, se vedea departe, în vioriul amurgului, nălbind Histria, într-o ceață ușoară, în care zvâcnea din când în când flacăra portocalie, hrănită cu turbă, a farului. Atunci, Aetas l-a întrebat dacă n-ar fi totuși mai cuminte să se întoarcă iarăși la munca lor părăsită, care, de bine, de rău, le asigura hrana.

La început, Lățosul n-a înțeles bine. Se lămureau unul pe altul, vorbind și cu mâinile, și explicând cuvintele bătrânului viclean, care îi ispitise numai cu propunerea lui. Când au înțeles însă, a fost un urlet ca de haită de lupi. Au ridicat pumnii înspre cetate, au frământat pământul într-un fel de pas mărunt bătut cu putere, și unul, apoi altul, și încă altul, și până la urmă toți au dus mâna crăpată și murdară la floarea brună cu cinci frunze, arsă sub urechea fiecăruia. Unii strângeau pielea, alții o râcâiau cu unghiile, alții i-o arătau lui Aetas, ca și cum acesta n-ar fi știut-o… Dorul de libertate zguduia ciudat,

feroce, ființele acestea. Floarea și Histria erau pentru ei ura și răzbunarea.

Luna apăruse roșie și enormă pe orizont. Începuse să licăre, ici-colo, câte o stea. Aetas se întoarse zâmbind, ca atunci când le-a bănuit urma după ceaun, cu un pas liniștit, în mijlocul poienii. Măsurase cu bună chibzuială și ura, și pofta de răzbunare și libertate a sclavilor. Și se gândea că, pentru orice s-ar mai fi întâmplat, era bună cunoașterea aceasta. În mijlocul poienii se aprinsese un foc mare, și în bătaia luminii luceau solzii arămii ai crapilor, măruntul zimțat al știucilor și verdele bălos, bătând în negru, de pe spinările somnilor mustăcioși, cu falca de jos ieșită în afară. Era un maldăr de pește care lucea și încă mișca, adus de sclavi. Iar peste toate luminile astea apoase, cu mers stângaci bâjbâiau racii.

S-au făcut roată sclavii și călătorii în jurul focului și au început să ospăteze. Ceaunul era prea mic pentru peștele adunat, așa că mulți dintre ei nu mai așteptau rând la fiert și îl mâncau crud. Aruncau dintr-o desagă luată de la stăpân și pusă la mijloc câte un pumn de grăunțe în gură și apoi, din peștii spintecați, mușcau pe dinăuntru din carne, așa că, golite, rămâneau până la sfârșit numai niște zale de pește, niște coji metalice de solzi, îngrămădite unele peste altele. Se auzea un sunet surd de desfătare și singurul care vorbea, răspunzând mai mult la întrebările lui Aetas, era Lățosul. El i-a povestit, cum a putut, că bântuiseră prin multe părți, până să se oprească aici, că trecuseră mai afund înspre codri și fugiseră și se feriseră văzând toate așezările de bordeie ale geților de prin partea locului sparte, băjenite și golite de oameni.

Lățosul vorbea greu în grecească lui stropșită și Aetas îl lăsă să se chinuiască. Pe Thrax însă, a cărui atenție se încorda tot mai mult, îl supăra rostirea asta frântă și nelămurită, căci Lățosul povestea tocmai de ceea ce pe tânăr îl înflăcăra mai mult, de locurile unde nădăjduia să-și găsească pe mama sa. De aceea, încercând să răscolească tot mai mult și să afle amănunte, el începu să-i vorbească Lățosului în dialectul pe care-l mai știau numai băștinașii fugăriți. După primele cuvinte, ochii sclavului se luminară și un zâmbet de mulțumire se așeză pe fața lui lată și roșcovană. Apoi, găsindu-și cu repeziciune vorba, el începu să-l lămurească pe Thrax că, într-adevăr, nu mai era niciun picior de om în vechile bordeie, că toți băștinașii – bătrâni, copii, femei, bărbați – fuseseră culeși de călărețiii lui Tanusa și duși undeva, la îngrășare, în vederea îndepărtatelor târguri de sclavi, ce se deschideau vara și despre care blestemata Histrie avea cunoștință. Până departe, țara era pustie de oamenii ei vechi. Și de la Histros, unde își avea corturile de pâslă așezarea scitică a lui Tanusa, și până la Histria foiau călărețiii sciți.

Vestea aceasta desnădăjduită, pe Thrax, cu toată vârsta lui tânără,

nu-l făcu să-și piardă cumpătul și să arate în vorbe și gesturi dezordonate ce simțea. Îndurase prea multe de când, în anii fragezi, el însuși fusese furat de acasă, își oțelise răbdarea, așa că a stat și a ascultat liniștit. A tăcut, s-a ridicat de la locul lui și singur s-a pierdut printre copacii poienii. Când s-a reîntors, luna era sus, mai mică, mai albă, poleind roata asta de oameni adormită. Mulți nici nu-și dăduseră osteneala să se miște de la locul lor. Cu ultima îmbucătură mestecată se lăsaseră într-o parte și adormiseră. Un sforăit când rupt, când îndesat de icneli răspundea de pe pământul umezit de o ceață subțire privighetorilor agățate de crengi sub cerul ce se boltea limpede și înalt.

Thrax a stat îndelung cu brațele încrucișate, privind grămada asta de oameni fără călăuză, care reprezenta, totuși, o putere. Spre puterea aceasta din oameni, care era, dar care stătea tulbure, în trupurile chinuite și batjocorite, mergeau acum toate gândurile tânărului sclav și călător, care își pierduse ținta călătoriei sale și, o dată cu ea, și toată bucuria reîntoarcerii pe aceste meleaguri. Simțea cum sub liniștea lui creștea clocotul și setea de răzbunare și cum între mânia lui și oamenii aceștia adormiți se făcea o tainică legătură. Era însă și în el numai o chemare și o ispită, care nu-i arăta nici drum, nici plan. Atunci se auzi strigat pe nume. Era bătrânul Aetas. Stătea rezemat pe un trunchi, nu dormea și-și dezmorțea picioarele, zvârlind cu ele în gol, ca și cum s-ar fi ferit de cine știe ce dihănii. Când se apropie de el, bătrânul îi spuse cu glasul lui gros, neferindu-se să trezească pe careva:

— Hai să plecăm. E mai ușor de călătorit pe răcoare! Și greoi, ajutându-se cu brațele, el se ridică.

— Unde să plecăm? răspunse Thrax, care se simțea atârnat ca în gol și se gândea la plecare mai puțin ca la orice.

— Spre cetate! făcu liniștit bătrânul, luându-și creanga de corn ce-i slujea drept toiag.

— La Histria? răspunse Thrax. Și după ce rosti, își dădu seama că au fost ca un răcnet cuvintele lui.

Bătrânul îl privi mirat. Vedea că se schimbase ceva, adânc, în tânărul său tovarăș, dar ce, în simplitatea minții sale, nu-și putea lămuri.

— Acum i-am găsit pe fugari, adăugă el, măcar pe o parte din ei. Să dăm de veste! E de datoria noastră, și-or veni să-i prindă. Hai, că noaptea e frumoasă și dinspre ziuă sosim. Și făcu un pas larg, primul dintr-un drum hotărât.

Thrax se agăță de brațul său și se încordă ca pentru o luptă în care să-l oprească. Bătrânul însă nu se împotrivi și aștepta… Apoi întrebă liniștit:

— Ce am putea face? și se desfăcu încet de încleștarea lui Thrax.

— Să rămânem aici, să ne răzbunăm, răspunse aprins celălalt.

— Împotriva cui? șopti Aetas.

— Împotriva celor care ne-au schingiuit pe noi și pe ai noștri. Să ne facem arme și să pornim spre cetate!

Tânărul se înflăcărase, dogorea în pornirea sa. Pe câmpul albit de lună, ochii săi păstrau văpăi vii.

Aetas rămăsese nemișcat. A stat așa până dinspre ziuă. Și nu se luminase bine, când frământarea gândurilor noi i-a arătat o altă cale, la care nu se gândise niciodată. Dintr-o veche urgisire și din mintea lui slabă, în el niciodată nu se urziseră astfel de gânduri, căci prea puternic simțea pe grumazul său genunchiul stăpânului. Și iată că, deodată, tânărul acesta, de un neam cu el, a spart ca o poartă în bezna din jurul minții sale și că prin spărtura asta năvălea lumina. Îmbătrânise fără să se gândească vreodată că s-ar putea și așa ceva. Și cu fiecare clipă ce trecea, acum, în neclintirea lui, gândul cel nou își făcea loc și prindea putere. Era ca și cum atunci când le-a primit, de-a lungul unei vieți întregi, bătăile și schingiuirile nu le simțise, dar le simțea pe toate acum, deodată. Și încet, aproape fără să se gândească, își ridică mâna și își duse și el degetele lui groase și butucănoase la floarea brună de sub urechea stângă. Erau mai bine de treizeci de ani de când i-o implântase și lui în carne, sclav din turma lui Genaios, și se mai simțea și acum blestemata ei săpătură în carne.

Thrax, cu ochii larg deschiși, aștepta hotărârea bătrânului. Aetas își aruncă toiagul de corn și privi o clipă mulțimea aceea informă, adormită printre ferigi. Își aminti de ura și strigătele ei de pe colină la priveliștea îndepărtată a cetății și, tăcut, zâmbi iarăși. Apoi, deschizând larg gura, tăvălucindu-și limba între degete, șuieră. A fost un șuier nemaiauzit, puternic, ca de șarpe și cu triluri de pasăre. Și a șuierat îndelung, până ce i-a trezit pe toți. Rând pe rând, sclavii își ridicau capetele, priveau, se rezemau pe coate, se ridicau încet, se propteau pe picioarele lor late și așteptau ca Aetas să le vorbească.

Răscoala, cu căpeteniile ei în frunte, se trezise.

VI

Ca de obicei, regele Tanusa l-a primit pe tânărul Genaios cu o prefăcută bucurie. Deși mărturisea în astfel, el nu putuse uita că-i fusese înșelată așteptarea de o iarnă întreagă.

— Păstrasem și locurile, zise el cu un glas fără nicio prietenie. Și aici, și aici aveau să fie așezate vasele lui Duris dacă mi le-ai fi adus! A rămas numai paguba și cheltuiala!

Genaios nu răspunse, lăsând să se risipească această primă clipă a izbucnirii. Regele știa doar tot ce se întâmplase și dacă vorbea astfel însemna că nu toată bunăvoința lui era gata să-l întâmpine pe Genaios. Iar acesta – față de însărcinarea grea pe care tatăl său și Theodotos i-o dăduseră pe lângă regele scit și pe lângă cercetarea

personală, pentru a se vedea ce se poate schimba din vechea rânduială – se ferea să-i zgândăre nemulțumirea cu lucruri mărunte.

De statură mijlocie, cu pletele și barba aspră bătând în arămiu, elegant în tunica lui de culoarea șofranului, bine legat, dar puhav, cu prea multe brățări pe brațele acoperite de peri roșietici, Tanusa ascundea cu greu, sub o moliciune și un rafinament voit, trecutul său de bun călăreț și vânător. Fusese crescut în palatul acesta, pe care însă gustul său îl desăvârșise și îl împodobise. Pe lângă modestele case grecești, chiar ale celor avuți, palatul avea proporții uriașe. Tanusa de mic învățase să recite din Homer, ceea ce, când era bine dispus, îi plăcea întotdeauna să reînceapă la vizitele lui Genaios cel tânăr, pe care-l prețuia, în fața căruia însă simțea un fel de sfială, ca pentru un mare cunoscător în artă și versuri, venit de la Atena. El nu văzuse niciodată Atena asta strălucitoare și tânjea după minunata cetate. Ai lui, care fuseseră un trib înaintaș din marea populație scită din septentrion, coborâseră la Histria numai cu o generație mai înainte, înfrângând și supunând pe băștinașii geți. Erau o populație dârză aceștia, care se risipea ca o apă și răsărea unde nici nu gândeai, și în cetate stătea de ajutor neamurilor celor mai umile, meseriași, meteci și sclavi.

De altfel, nici acum nu se sfârșiseră luptele cu populația getă, când din Histros și până în Pont se așezase, tot mai puternică, stăpânirea scită, moștenită de Tanusa. Și ceea ce înțeleseseră arhonții Histriei, pleava băștinașă nu voise să înțeleagă – și anume că o împăcare cu noii stăpânitori era de nevoie. Pricepuse arhontele Theodotos și cei care înaintea lui, din tată în fiu, stăpâniseră Histria, de la Theodotos cel dintâi întemeietorul din vechi trib miletan, că cetatea și moșiile ei stăteau pe o țară care până în fluviul cel mare n-a fost niciodată în puterea lor. Ei aveau însă nevoie de liniște pentru creșterea cetății și pentru negoțul ei. Trebuia cineva să le asigure drumurile de uscat și de apă, cherhanalele și uscătoriile de pește, semănăturile și, mai ales, să le vină în ajutor când sclavii se răsculau. De aceea, ei înțelegeau și plăteau stăpânitorilor țării acesteia. Ieri au fost alții; azi era el, Tanusa. În negustorie, mai ales, era aprig. Puneau la mijloc, spre vânzare bună la sud, în târgurile mari ale Heladei, el sclavii prinși din ciocnirile cu băștinașii, iar Histria, adică arhontele Theodotos și ai lui, sclavii înmulțiți prin nașteri în cetate și în toate întreprinderile ei. Câștigurile se împărțeau pe capete vândute, supravegheate de un scit și de un grec deopotrivă. În mijlocul verii, mai ales în Histria, se alcătuiau marile alaiuri de sclavi, care trebuiau să plece. Se obișnuise de câtva timp sa se înjghebe o adevărată sărbătoare, la care spre pilduire să petreacă stăpânii cu prilejul încărcării pe corăbii a mărfii vii, dar aceasta nu împiedica să se trimită și mai devreme grupuri mai mărunte de sclavi pe drumuri de uscat.

Tanusa își conducea întreaga așezare din palatul de la Histria. Din când în când încăleca pe unul din caii vânjoși, corciți în stepă, cu greabănul puternic și crupa îngustă, cu coame și cozi lungi, cu copitele late și solide, răbdând la drumurile anevoioase, urcând clinele la trap și obosind greu, pentru ca să străbată întregul ținut dintre Pont și Histros până la adevărata sa capitală, mai mult tabără de care și corturi rotunde decât oraș. Atunci își schimba întreaga înfățișare, pentru ca să semene cât mai mult cu un adevărat rege scit. Își așeza pe coama bogată, aspră și arămie coiful de argint, ascuțit, cu figuri de aur pe tâmple; îmbrăca o haină largă, cu cioareci lungi, încheiați pe dungă, iar în picioare își lua încălțări ce semănau a înalte opinci. Tolba, arcul, sabia scurtă, și regele era gata să ajungă la ai săi, care, bănuitori și nemulțumiți de vremea prea lungă petrecută de Tanusa la Histria, între greci, aveau să cerceteze cu de-amănuntul întreaga lui înfățișare. Și pentru ca nimic să nu lipsească nici la cal, nici la călăreț, el agăța sub căpăstru mica statuie de bronz a zeiței Anaitis, zeița călare pe un leu, întovărășită de doi slujitori. Din statuetă, puterea magica și protectoare a tuturor germinațiilor și a tuturor belșugurilor de recolte, de pescuit și de vânătoare venea în felul acesta purtată de rege în așezările scite, și venirea și priveliștea ei era o veste bună, care îi împăca pe supușii săi.

Prevăzătorul Tanusa se voia întovărășit pe aceste drumuri de carele scite cu coviltire și corturi înalte. Se aduceau pentru cei mai devotați oameni ai lui stofe, arme și aur. Și toate carele acestea aveau în vârful baldachinului lor o mică și aeriană colivie de bronz, în care tremura un grăunte de fier, iar deasupra – un cerb sau un vultur, tot de bronz. Glasurile clopotelor acestora ciudate se auzeau de departe în mersul carelor, amestecându-se cu tropotul cailor.

În felul acesta, cu străvechi datini și înfățișare războinică, se apropia – prefăcut – Tanusa de așezarea de corturi de pe malul înalt al marelui fluviu. Unii dintre supușii lui îl priveau atunci cu bucurie, gândind că regele nu se înstrăinase cu totul.

Canites, fratele său, îi ieșea întotdeauna înainte cu chipul împietrit. Privea și el rânduiala asta după obiceiurile neamului lor, dar credea mai puțin decât ceilalți în ea. Canites era un dușman neîmpăcat al grecilor, mai precis al conducătorilor Histriei, în frunte cu Theodotos, și astăzi și cu bătrânul Genaios. Aceștia, pe de o parte, îl momeau și lingușeau pe ușuraticul Tanusa până la a-l face omul lor, iar pe de altă parte îi lipseau pe ei, cei din preajma regelui, de adevăratele roade ale luptelor cu geții. Printre altele, Canites se simțea furat din socoteala sclavilor vânduți.

Tanusa cunoștea de mult ura aceasta, ceea ce făcuse să-l pună pe Canites sub aspra veghe a câtorva devotați și, mai ales, străduindu-se să nu greșească, în toată înfățișarea și purtarea lui de rege scit, între ai

săi. Știa că cea mai mica bănuială ar fi plătit-o scump, cu toate darurile și libertățile către unii din supușii săi, pentru că un zvon se urzise împotriva lui, în care credea și pe care-l răspândea mai ales interesatul și ambițiosul Canites: că din Histria, cu prea mulți prieteni, Tanusa nu aducea în Sciția atât cât ar fi putut și trebuit să ia. Iar Canites, lipsit astfel de un venit, se străduia să îndrepte împotriva lui Tanusa întreg valul nemulțumirilor supușilor acestuia.

Și tocmai despre tributul acesta Genaios cel tânăr fusese trimis să-i vorbească lui Tanusa.

După întunecarea de la început, regele întoarse cu vorba pe noul său oaspe spre poemele homerice. Îi plăcea îndeosebi, din Iliada, cântul cu care poetul povestește despre făurirea armelor lui Ahile de către zeiescul faur Hefaistos. Recita, scandând hexametrii, legănându-și brațul în bătaia ritmică a versului. Brățările lui multe alunecau și se strângeau iarăși, întovărășind cu un clinchet de aur ceea ce o limbă nemlădiată bine aducea ca un iz străin pentru o ureche învățată în cântecul homeric.

Genaios asculta cu o crescută luare-aminte, înțelegând că astfel, făcându-i plăcere regelui, încerca să se facă iertat și mai ales încerca să-l pregătească pentru ceea ce avea să vină. În răstimpuri, în care regele își pregătea răsuflarea cu ochii închiși, îmbătat de muzica versului, Genaios a voit să înceapă:

— Mărite rege, șopti el, cetatea noastră se află în mare impas…

Tanusa se făcu a nu desluși gândul. El răspunse cu un anumit înțeles, desigur, cu pasajul din poem în care Hefaistos făurește pe scut o vie. E vorba acolo numai de metale, începând cu cele mai prețioase: butucii de aur, haracii de argint, un șanț de oțel, iar gardul de cositor.

— Răscoalele nepotolite încă ne-au silit, adause încet, dar cu limpezime Genaios.

Regele, oprit, reluă recitarea despre lumea de aur de pe scutul lui Ahile. Vădit, aurul acesta homeric era pomenit cu tâlc viclean și era un răspuns la tânguirile lui Genaios. Tânărul negustor dibui vicleșugul regelui și, dând altă față gândului său, adause:

— Marele zeu al mării va trebui îmbunat…

Tanusa, simțind stăruința, cu aceeași șiretenie închise și calea aceasta. El recită versurile în care Homer arată că în chip de chenar Hefaistos încinsese toate săvârșirile de pe scut cu Okeanos, noianul de apă care ocolește pământul. Aici toate își aveau hotarul

Genaios cel tânăr înțelese, în sfârșit. Cetatea n-avea să se aștepte la nimic bun din partea străinului acesta, care se purta ca un aprig negustor de sclavi, iar nu ca un rege. Fără să fi pomenit de birul cetății, de scăderea sau de păsuirea lui, în care purtarea scitului arăta că ar fi fost învins, Genaios își pregăti plecarea, gândind că poate forosul de plătit Atenei ar fi fost mai ușor. Celălalt îl opri. O sclavă,

scită de bună seamă, dar și cu ceva sânge elin, zveltă, cu ochii alungiți, verzi, cu buzele umede și arcuite și cozi blonde și groase, împletite pe frunte, se ivi cu un crater de aur și cupe. Când a vrut să toarne lui Genaios dintr-un vin vâscos și roșu, câteva picături îi scăpară pe podelele albe de marmură și pe picioarele musafirului. Atunci fața moale și grasă a lui Tanusa se înăspri. El sări de la locul său și, apucând o fișcă lungă, elastică și aproape tăioasă, fluieră cu ea prin aer și o lovi pe sclavă pe umeri. Femeia închise ochii de durere, strânse colțurile gurii, dar nu scoase niciun geamăt. Pe carnea albă parcă s-ar fi lăsat creanga unui pom roșu ce înflorea cu flori mărunte, purpurii. Erau picături de sânge ce răzbăteau, creșteau și se închegau prin pielea tăiată.

Genaios privi cu oarecare emoție umerii aceștia albi, scrișii cu purpură. El se ridică și acoperi cu poalele mantalei sale de lână fină și albă rana lungă, subțire și dureroasă… Tanusa îl privi, tăcu și zâmbi…

Puțin după ce s-a întors acasă și i-a povestit tatălui său de înfrângerea sa, la poarta dinspre stradă a bătut cineva. Era Kita, sclava scită întâlnită la Tanusa. Ea se prăbuși la picioarele lui Genaios cel tânăr, le îmbrățișa udându-le cu, lacrimi și șopti:

— Mă închin ție, stăpâne! Regele m-a dăruit bunătății tale! Iată-mă, sunt a ta!

VII

Luna se înnoise de două ori. Pe apele Pontului plutea o lumină tot mai puternică, topind negurile, în albastrul unei primăveri târzii. De pe poarta cea mare a cetății se vedeau departe lanurile crescute unduindu-se în vânt. Erau moșiile histriote, care, în realitate, cu ogoarele, cu prisăcile bogate și acareturile lor numeroase aparțineau lui Theodotos și neamurilor sale.

O mândrie deosebită a marelui arhonte erau hergheliile, în care o rasă puternică de cai înalți, aduși din Dacia îndepărtată, crescuse în rezistență din corcirea cu caii de stepă. Tanusa însuși, cu grajduri mari, gelozea averea de cai a lui Theodotos.

În anotimpul acesta blând, cu răsărituri violente și înserări liniștite, în care parfumul salcâmilor în floare se îmbina cu gustul sărat al aerului și mirosul aspru de alge, Histria aștepta. Liniște era, dar o liniște în care se simțea parcă o primejdie. Câteva fapte care să potolească mințile și pornirile se întâmplaseră, e adevărat. Între altele, împărțirea monedei celei noi, a drahmelor de argint, pe care pentru prima dată cetatea le pusese la îndemâna schimburilor și negoțului. Ele purtau pe o față vulturul sfâșiind un delfin, stema cetății, iar pe cealaltă, două capete de tineri, inversate. Erau Dioscurii – Castor și Polux – veneraţi și aici. Împreună cu Apollon Delphinios și cu Ahile, Dioscurii alcătuiau pe țărmul Pontului îndepărtat o familie de zeități

tutelare ale marinarilor și călătorilor. Marea și zeii ei, cu atribute directe sau împrumutate, mai vechi sau mai târzii, stăteau în preocupările și pietatea locuitorilor cetății eline de pe coasta de apus. De aceea, reîntoarcerea la cel mai mare zeu al apelor, la Poseidon, venerat încă de mult fără altare în Histria pontică, părea firească și lesnicioasă. Drahmele de argint, cu o valoare proprie, înlocuiau pe piața de mărfuri a locului, tot mai vie, vechile semne de schimb, fie vârfurile de săgeți scite, fie peștișorii de tablă aduși din ținuturile Olbiei puternice, spre care erau ațintiți ochii conducătorilor din Histria.

Totuși, anotimpul înfloririlor și înviorarea monedei nu spulberaseră marile îngrijorări resimțite la Histria de toți locuitorii, de la cei mai înalți magistrați până la ultimul meșteșugar. Portul cetății murea. Nu se simțea și nu se vedea nimic în frumusețea așezării digurilor sale din piatră, trandafirie, cu scări multe și inele de bronz pentru parâme. Farul ce se împlânta în mare ca un trunchi de piramidă crescut mai sus, cu un foișor în care din turbă sau din lemne de pin, renumit pentru torțe, se aprindea seara o flacără roșietică, era tot atât de frumos, vestea tot atât de bine coasta. Dar la intrarea portului nu putea să ferească navele de primejdiile care le pândea când se apropiau de țărm, când să se lege cu uscatul și să descarce. Corăbiile sosite pe ape liniștite, ca și corabia lui Genaios, fiul lui Genaios, se zguduiau deodată, își rupeau vâslele și se aplecau pe un bord. Mărfurile se risipeau, iar oamenii, speriați, fugeau în ambarcațiuni mai mici sau se aruncau în mare. Histria, cu toate bogățiile ei de cereale, de pește, de miere și de piei, de lemne și de sclavi, Histria hrănită și crescută dintr-un negoț îndepărtat, murea fără drumul de ape, înăbușită.

Și se auzea tot mai stăruitor, zvârlit de cei de sus din om în om, și făcea frică sau numai îngrijora pe cei tari, că Poseidon se răzbună și se cere venerat. Era un gând care încolțea și prindea. Fusese aruncat de o minte ageră. Theodotos, înclinat spre bogățiile pământului și crezând numai în ele, deși sta în fruntea unei cetăți cu viață de mare, nu simțise că trebuia să schimbe ceva din adânc în așezările omenești și în suflete. Noutatea neîncetată pe care o aducea deschisa mare nu îl atinsese. Nu vedea mai departe de grajdurile sale și de sclavii legați de pământurile moșiilor, lăsați să se înmulțească mereu și cât mai mult, pentru un bun negoț de oameni. În schimb, mintea ageră a lui Genaios cel bătrân, fenicianul, vechi negustor de pește și armator de corăbii, lovit de portul care murea în însăși viața bogăției sale și prins în vârtejul răscoalelor, simțise marea schimbare adiind. Ce avea să se întâmple până la sfârșit din neașteptatele lovituri ale naturii și oamenilor el nu știa, dar știa atât cât trebuia să câștige timp. Până la prefacerea oamenilor, și reînnoirea zeilor nu era un lucru rău. Firește

că bătrânul Genaios nu credea că lucrul acesta avea să-i despotmolească portul, dar alții aveau să-l creadă. Și deocamdată, pentru a-i ține pe cei mulți în frâu, frica era lucrul cel mai bun. Frica și o cale de scăpare de frică deschideau drumurile spre altarele zeului celui nou. Iar pentru despotmolirea portului poate se va găsi ceva până la sfârșit.

Așa judecase Genaios cel bătrân, când în timpul primelor răscoale ale sclavilor dobândise cetățenia deplină. Văzuse pentru câtva timp ce avea să se întâmple și purtase mâna lui Theodotos, ca pe a unui orb, pe cotiturile planului lor până la vestirea publică a cultului noului zeu. Moartea înceată a portului îi ajutase, întărind în cugetul histrioților nevoia de a se întoarce spre Poseidon, Taurul Mării, ca și fuga fără urme a lui Zoltes.

Theodotos, bătrânul, veghea însă la paza cultului lui Apollon tămăduitorul. Și oamenii nu îndrăzneau să-l părăsească fățiș. Se vorbea chiar de un templu al treilea, cu al Afroditei și al lui Apollon, pe care Theodotos ar fi vrut să-l ridice lui Poseidon pe creasta Acropolei, deasupra portului. Dar magistrații nici nu îndrăzniseră să-i măsoare locul. Liniște era la Histria, o liniște însă care mocnea. Dinăuntru și dinafară nu se știa când și în ce fel avea să izbucnească iar lupta. Despre Zoltes nu se aflase nimic. Primejdia lui se simțea, însă nu era bine pentru nimeni să-i rostească numele. De la fuga lui și de la eliberarea lui Aetas, bătrânul Genaios nu mai avusese nicio veste de la cherhanalele și uscătoriile sale, iar Tanusa refuza să micșoreze birul cetății. La Histria era liniște deocamdată, e adevărat, dar nicăieri nu se întrevedea nicio speranță de mai bine pentru viitor.

Pentru Crisis, fiica bătrânului armator, zilele de după fuga lui Zoltes fuseseră zile de tristețe și singurătate. Abia după ce Kita i-a fost dăruită fratelui său, prietenia dintre cele două femei a adus o ușurare pentru fiica lui Genaios. Mărturisirile n-au venit de la început. Se cercetau una pe cealaltă, Kita cu născociri și jocuri căutând să-și capete încrederea; Crisis măsurând cu prudență dacă e bine să-i dea încrederea ei sclavei de neam străin. La înfățișare semănau mult. Amândouă subțiri, înalte, rumene în prospețimea tinereții lor, cu gene lungi, aurii, una pe ochi albaștri adânci, iar alta pe ochi verzi; cu plete bogate, una bălaie, alta roșcată, și cu o taina a inimii fiecare, taină ce se voia mărturisită și nu îndrăznea.

De mult, Genaios cel tânăr dăruise surorii un joc prețios adus din călătoriile sale. Era ca o tablă împărțită în triunghiuri și pătrate din cristale de munte și onix, îmbucate unele în celelalte. Pe desenurile acestea trebuiau mișcate, după anumite reguli, discuri de aur și de argint, pentru ca jocul să învie și jucătorii să cunoască desfătarea. Era un obiect de preț, de foarte veche lucrătură cretană, pe care Genaios îl

găsise în prăvăliile bogate ale Atenei. Dar niciodată nu-și dăduse silința să învețe pe Crisis regulile jocului. Tabla a zăcut astfel părăsită multă vreme, discurile prețioase au stat risipite, până ce le-a găsit Kita și le-a recunoscut. Un joc la fel, poate mai bogat, tânărul negustor adusese și regelui Tanusa. Și regulile, pe care nu le lămurise lui Crisis, le dăduse regelui scit. Iar acesta, bucuros că are cu ce să-și petreacă timpul, o învățase pe Kita.

Așadar, cele două femei ședeau în diminețile proaspete ale primăverii și jucau, uitând din când în când câte una din ele, furată de gânduri, să joace. Era o îndeletnicire dinafara ființei și sufletului lor jocul acesta, cu care fiecare mințea și se apăra de cealaltă, zâmbind numai, apropiindu-se totuși sufletește una de cealaltă, când se surprindeau cu gândurile aiurea.

Cea dintâi care și-a prins prietena a fost Crisis. O văzuse în dimineața aceleiași zile pe Kita în camera fratelui său – bogat împodobită cu lăzi și scrinuri așezate de-a lungul pereților și acoperite cu plăci de bronz și de mozaic și mici statui de marmură colorată – cum se aplecase pe patul lui Genaios, cum alipise obrazul de prețioasa pernă de mătase, cum o mângâiase, ținând ochii închiși. Patul acesta era o minune de lucrătură egipteană. Era croit ca un leu scund, pe picioare solide și late, cu locul de odihnă făcut din împletituri fine și rezistente și cu capul puternic sculptat în lemn de abanos, în a cărui coamă, într-o adâncitură, era locul perinii. Două smaralde dădeau o privire aproape vie acestei minunate sculpturi.

Kita nu se aplecase asupra prețiosului pat pentru frumusețea lui – palatul lui Tanusa era plin de lucruri frumoase, cu care ochii ei se deprinseseră – ci pentru că pe perina purpurie regăsise parfumul dulce, care, din ametitoare arome, întovărășea ființa tânărului Genaios. Kita, fără să și-o mărturisească nici sieși, iubea. Și lucrul acesta i l-a dezvăluit Crisis la joc. Sclava a roșit, a căutat să se apere, dar Crisis i-a prins mâna tocmai când muta un disc, i-a păstrat-o în a ei și, pentru ca s-o liniștească și să-i arate toată prietenia, i-a mărturisit la rându-i, dragostea pentru Zoltes. Din ziua aceea, femeile s-au știut legate una de cealaltă.

Cu măsură și discreție, Kita se mulțumea să trăiască în jurul iubitului ei, care nici nu bănuia dragostea sclavei. Mult mai mari îngrijorări purta Crisis. Veștile de la Zoltes, și numai pentru ea, veneau rar. Câte un călător fără urmă bătea la poartă și lăsa tăcut în poala femeii ouă verzui stropite parcă de rugină, sau altele mai mici, de culoarea frunzelor de toamnă, sau altele lunguiețe și albăstrii, iar pe deasupra acestui dar neobișnuit – două, trei flori de nufăr, cu picături de apă tremurate în inima lor galbenă și cu cozi lungi și puternice, ca șerpii.

Crisis lua darul și încerca să-l răsplătească pe aducător, mereu altul.

Niciunul n-a primit vreodată plata. Înclina numai fruntea, săruta poalele hainei și se făcea nevăzut. Crisis, cu darurile ei modeste în brațe, primea în felul acesta, o singură veste, simplă și mângâietoare. Zoltes trăia și era tot acolo, unde cuibăresc păsările acestea cu ouă frumoase și unde cresc nenumărați puternici nuferi, prinși de adâncuri mâloase, acolo unde auzise că sunt o puzderie de păsări și uliție de apă, unde lovești cu lopata în cuiburi când vrei să-ți faci drum cu luntrea, unde zboară din clocit rațele și cormoranii, care te ocărăsc pe limba lor și se întorc iarăși pe cuibare. Crisis auzise numai de locurile acestea și visa la ele ca la o țară fermecată și foarte, foarte îndepărtată. Ceea ce știa însă sigur și se bucura încă o dată când așeza într-un coș ușor de trestie piramida de ouă era că Zoltes i-a trimis iarăși veste, și numai ei.

A trecut mult până ce Crisis i-a împărtășit Kitei taina darurilor ciudate și ascunzătoarea iubitului ei. Și amândouă, copilărește, și-au pus atunci câte un deget pe buze, au zâmbit, s-au privit adânc în ochi și s-au îmbrățișat. Jurau în felul acesta să păstreze taina pentru totdeauna.

VIII

Mai puternică decât apărarea arhontelui eponim a fost molima stârnită ca din senin. Ea a readus pentru un timp credința cetății spre zeul ei venerat, Apollon tămăduitorul.

Soarele începuse în miezul verii aceleia să cadă neîndurat, alb și dogoritor, fierbând smârcurile, mustind putreziciunile. Prin cârciumi și cazărmile de sclavi, unde nu puteau pătrunde razele, și prin bordeiele meșteșugarilor, străinilor și săracilor, soarele încălzea aerul și umezelile se făceau slinoase, lipicioase și creșteau duhorile. Oamenii mișunau murdari și obosiți, istoviți de muncă, urmăriți de dușmanul de flăcări, împotriva căruia nu se puteau apăra.

Preoții lui Apollon tălmăceau în felul lor mânia aceasta a zeului a cărui venerare slăbise, căci tot el, care putea fi tămăduitorul, spuneau ei, era zeul luminii, al căldurii măsurate și al tuturor binefacerilor vieții. Preoții chemau înspre el spre domolirea vipiilor îngrozitoare, dar oamenii pregetau, din oboseală sau delăsare.

Acestea au fost până într-o zi când dintr-o mahala de bordeie aciuită sub zidurile cele mai îndepărtate de la apus s-a ivit molima. A murit cel dintâi un sclav, flăcău puternic, cu umerii lați și cu brațe robuste. A murit ca și cum ar fi fost otrăvit sau blestemat de cine știe ce putere, spuneau unii, cu fierbințeală și cu sleire, cu ochii mari deschiși, sticloși, fără să mai înțeleagă vorba, uscat ca o piele pusă la tăbăcit și cu uime roșii și tari la subsuori și vântrele. L-au doftoricit unii bătrâni, dar n-au izbutit. Puțin înainte de moarte, uimele au spart. Doftorii improvizați au luat puroi și au aruncat pe câini, pe care i-au

bătut și i-au gonit din cetate, ca boala să fugă o dată cu ei. Dar a doua zi s-au îmbolnăvit și au murit bătrânii doctori și încă trei sclavi cu care își împărțise bordeiul cel dintâi bolnav. Apoi au început oamenii să cadă prin cârciumi, pe la colțuri de stradă, prin curțile bogaților, și au început să moară și din fruntașii cetății. Atunci a pornit năvala spre templul lui Apollon tămăduitorul.

Frumoasa statuie a zeului cu palide culori, adusă până în fața altarului, cu ochii vii și albaștri și coama de aur în jurul tâmplelor, primea lumina miezului de vară, în care părea și mai înaltă, ca pe un element firesc, și se înfășura în ea. Apollon avea la picioare un șarpe de bronz ce se încolăcea pe un toiag și ridica ascultător capul.

Treptele de marmură ale templului, în fața cărora era altarul de jertfe, abia de mai puteau fi călcate de bolnavii noi ce se îngrămădeau unii peste alții. Zăceau acolo cei veniți mai înainte, dintre care unii muriseră. Când boala era la început și oamenii înfricoșați mai aveau putere, pentru un loc lângă altar își rupeau hainele și-și învinețeau ochii cu pumnii. Se mușcau între ei sau trăgeau de picioare morții și-i aruncau. Cadavrele se rostogoleau până la marginile zidului și de acolo cădeau pe treptele de piatră ale portului, se rupeau hidos și unele dintre ele ajungeau până în mare.

Plutea prin aerul greu un miros dulceag de hoit, amestecat cu mirt și miros de carne arsă de pe altarul ce nu se stingea nici zi, nici noapte din jertfele aduse.

În jurul statuii, pe piedestalul ei înalt, ofrandele gingașe păreau ciudate și nepotrivite în priveliștea aceasta de groază și de moarte. Dintre arborii și florile închinate zeului, rar se vedea o creangă de mirt sau o ramură de măslin. Erau darurile celor bogați. Săracii aduceau iasomia și floarea-soarelui, ca niște talgere de aur, așezate la picioarele lui Apollon. Printre frunzele de toate culorile, care schimbaseră soclul într-un adevărat boschet, erau puse nenumăratele, minusculele colivii, cât degetul de mici, împletite din pai de secară, în care se ascundea câte un greier cântăreț – tot ofrandele săracilor.

Greierul era și el închinat lui Apollon, și nu era scump. Spre seară, din mulțimea aceasta de colivii, unele spânzurate cu un fir chiar de mâna întinsă a statuii, printre gemetele bolnavilor și sughițurile morții, cântau veseli greierii în noaptea de vară ce se lăsa.

Până târziu, în întunericul abia luminat de altar se auzeau murmurele rugăciunilor: „O, tu, luminosule, tu, puternice, fiul lui Zeus și al Latoniei, mare tămăduitor, iartă-ne și ne curățește. Arde cu focul tău alb putreziciunile noastre, ne reînnoiește, ne vindecă tu, stăpânul prorocirii, al cântecului, păzitor al tainelor neștiute de nimeni! Trimite pe fiul tău, care pe țărmurile noastre i-a întovărășit pe argonauți, trimite-l pe Asklepios să ne vindece rănile! Arcaș neîntrecut, omorâtor al Pythonului, tu care i-ai ajutat pe cei din Ilion, îndură-te și ne ajută

și pe noi!”

Și zorii se deschideau iar pe aceleași îngânări și pe toți cei care, livizi, se târau și viermuiau în jurul statuii lui Apollon. Cu primele raze ale zeului, ale soarelui ce răsărea la orizont sângerat și urca apoi pe arcul albastru al cerului până ce ajungea iarăși incandescent și neîndurător, bătrânul Theoxenos își lua locul în fața altarului. Jertfea cu un cuțit scurt și curb, murmurând o rugăciune, cu o lovitură încă sigură în mâna lui tremurătoare, animalele pe care preoții tineri i le țineau pe altar. Erau cocoși, goarnele dimineții și ai soarelui, plăcuți lui Apollon, albi sau roșii, cu secerile cozilor verzi, aduși de credincioși fără dare de mână, după cum erau șoimi aduși de cei de dincolo de ziduri, sau lebede albe și puternice, ofranda bogaților.

În această dimineață tragică, în care un călător oprit să admire de departe cetatea nici n-ar fi bănuit ce se petrecea în alba și vestita Histrie, deasupra căreia căldura curgea uleioasă și grea, Genaios tânărul se hotărâse să întovărășească pe sora sa Crisis și pe Kita până la templul lui Apollon. Femeile voiau să jertfească nuferi albi pe altarul marelui zeu, mulțumire pentru că le apărase de urgia bolii.

Priveliștea mormanului de oameni amestecați ca un pumn de viermi, din care unii abia mai mișcau, era dezgustătoare și groaznică. Trebuia să calci pe morți și să te atingi de bolnavi pentru ca să ajungi până la altar.

Genaios le-a oprit pe femei, luându-le coșulețul cu flori. Ar fi trebuit el însuși să-l ducă, dar nu îndrăznea. O scârbă firească îl țintuia pe loc, amestecată cu dispreț pentru marele preot, care în graba și lăcomia lui de a strânge cât mai multe jertfe, în iuțeala mâinii cu care tăia gâturile păsărilor, semăna mai mult cu un bucătar grăbit decât cu un sacrificator. Îl supăra pe Genaios și brutalitatea scenei, și tăgăduirea adevăratului cult al lui Apollon. Unde erau frumusețea și poezia mai ales, pe care, în ciuda necredinței sale, le cunoscuse la Atena în închinare la marele zeu? Pe țărmul acesta pontic, îndepărtat, se spulberase tocmai ceea ce peste scepticismul lui Genaios așezase un văl și un imbold de visare din cultul olimpienilor. Nu mai rămânea decât o frică mare și o ahtiere de putere și de stăpânire, și lucrul acesta îl dezgusta.

Sila fizică se unea cu cea morală, pentru ca să-l țină pe loc în fața tristului spectacol. Simțea însă cum cele două femei, străine de toate ce se petreceau în el, așteptau un gest de al lui. Îi dăduseră coșul cu nuferi și, ascultătoare, priveau. Se îmbulzea alături de Genaios un sclav, dar nu îndrăznea să-și facă drum. Cu ochii în fundul capului, învinețiți, arși de dogoarea bolii, privea cu lăcomie statuia zeului și altarul, ca și cum în afară de ele nimic n-ar mai fi fost pe lume. Toată dorința lui îl împingea într-acolo, unde alții cu drepturi mai mari ajunseseră înaintea lui. Era pe jumătate gol și purta pe umărul stâng,

săpată adânc în carne cu fierul roșu, două aripi ca de pasăre în zbor, ca de pescăruș, semn că aparținea însăși cetății Histria.

Pe el l-a ales Genaios să-i ducă florile până la picioarele zeului. La început n-a înțeles ce i se cere. Apoi s-a bucurat. A luat coșul, l-a strâns la piept și a început să dea cu coatele în îmbulzeala bolnavilor. Se târa puțin și privea înapoi, ca și cum n-ar fi vrut să piardă legătura cu Genaios. Era justificarea lui de a se trudi până la altar.

Cu câteva zvârcoliri a și ajuns și a pus nuferii între două talgere de floarea-soarelui. De acolo, fericit, a privit înapoi și a zâmbit larg și urât, ca și cum i s-ar fi sfâșiat pielea uscată de pe față până la urechi. Crisis și Kita au răspuns cu un zâmbet, iar Genaios i-a făcut un semn de mulțumire.

În clipa aceea, marele preot ridică securea curbă pe gâtul întins al unei lebede. După o lovitură, sângele a țâșnit puternic, iar sclavul, strângându-și ultimele puteri, s-a prăvălit într-acolo. Încerca să-și așeze trupul sub izvorul cald și tămăduitor al jertfei. Marele preot, nemișcat, i-a simțit apropierea. Aruncându-i printre pleoapele lăsate o privire piezișă, văzu aripile negre arse de pe umărul lui. La un semn al lui Theoxenos, un slujitor al altarului îl împinse pe bolnav cu piciorul, strigând:

— Sclavii în lături! și bolnavul se rostogoli pe scări.

Genaios, pășind peste trupuri, din recunoștință pentru cel care-i dusese ofranda, ajunse până lângă sacrificator și cu un glas în care mânia punea o neobișnuită putere îi strigă bătrânului în ureche:

— Nu vezi că și el e bolnav?

Theoxenos își ridică încet pleoapele de pe ochii pe jumătate închiși și privind înainte nemișcat, ca și cum ar fi răspuns unei voci îndrăznețe și tulburătoare, rosti:

— Nu poate să fie bolnav! Un sclav nu e om! Deci nu poate să fie bolnav!

Și-și lăsă iar pleoapele și se închise în el ca într-un mormânt. Era galben, gârbov, cu mâinile pline de sânge. Aștepta împietrit o altă victimă pe altar.

Într-un gest de mânie nestăpânită, Genaios ridică pumnii amenințători spre bătrân. Au fost atunci strigăte din toate părțile, mai mult de frică decât din respect, care l-au apărat pe preot. Theoxenos rămăsese nemișcat. Numai într-un târziu, când celălalt n-a îndrăznit să lovească, el a deschis încet ochii lui aproape albi și privirile celor doi oameni s-au întâlnit. Și, în tumultul care creștea, Genaios se îndepărtă.

Genaios regăsi pe sora sa și pe sclavă, și toți trei, părăsind larma din fața altarului lui Apollon, se apropiară de albul templu al dragostei, al Afroditei. Era pustiu. Pe altarul din față, un pumn de cenușă rece, risipită de vânt, dovedea că nu se mai sacrificase de mult acolo. Groaza și frica alungaseră dragostea. Oamenii înfricoșați de

moarte uitaseră izvorul vieții. O singură fată îngenunchea în fața statuii zeiței, așezându-și ofranda la picioarele ei. Era un coșuleț cu trandafiri și mere, deasupra cărora se zbăteau câteva vrăbii și un porumbel alb. Cu greu mâinile fetei acopereau aripile, în timp ce ochii ridicați spre Afrodita cereau dragoste și izbăvirea ei.

Atrase ca de o chemare puternică, Crisis și Kita se apropiară de fată și îngenuncheară alături de ea. Amândouă aveau de cerut ajutorul Afroditei.

Când tânăra ce se ruga își ridică mâinile, porumbelul alb zbură și se așeză pe umărul drept al zeiței. Semn bun, la care femeia zâmbi. Vrăbiile ahtiate se făcură nevăzute, căutând de mâncare.

Privind cu duioșie la scena aceasta, Genaios auzi pe aproape două glasuri cunoscute. Unul se îngâna pe celălalt. Și într-adevăr, nu departe, în spatele său, pe ultimele trepte ale templului lui Apollon îi fu dat să vadă o scenă la care nu s-ar fi așteptat.

O femeie, tânără încă, istovită de boală, se sfârșea. Ochii în cercuri vinete, mari deschiși, sticloși, erau prinși de groaza ultimelor clipe. Cu fărâma de putere ce-i mai rămăsese, ea strângea la piept, cu deznădejde, un copil, ce abia învățase să gungurească. Copilul era sănătos și zburdalnic și râdea arătând spre spectacolul care îl înveselea. Și spectacolul acesta îl dădeau Philipos și Sofron, porniți de acasă să aducă o mângâiere sufletelor, în felul lor. Sofron se improviza în arcaș, iar Philipos în rață. Își pusese pe cap o chivără de pene galbene și cu două lemne făcuse un cioc, din care clămpănea. Sofron, drept închipuite săgeți, zvârlea surcele, pe care Philipos le prindea și le rupea cu ciocul. Urma apoi de bucurie un măcăit și, în cerc, în jurul lui Sofron, câțiva pași legănați, ca de rață… Copilul bătea din palme și se cerea în brațele mimilor.

Scena s-a repetat de câteva ori, până ce femeia n-a mai dat niciun semn de viață. Murise privind la farsa copilărească a mimilor. Atunci Philipos i-a descleștat încet brațele, i-a luat copilul vesel și fericit și, înfășurat în mantie, i l-a dus lui Genaios. Împreună cu Crisis și Kita au hotărât s-o ia la ei pe fetița aceasta, trimisă de Afrodita, după cum spuneau femeile, dezmierdând-o.

Erau gata să urce spre Agora, când tumultul de la templul lui Apollon crescu și apoi se mistui într-o tăcere din care se ridică un glas puternic:

— Moare Theoxenos, moare marele preot!

Când după câteva clipe Genaios a alergat până în fața altarului lui Apollon, bătrânul se sfârșise. Se prăbușise cu barba în piept, cu ochii pe jumătate deschiși, ținând strâns în mână securea curbă, înroșită de sânge. Bolnavii și muribunzii mișcau încă în jurul lui cu un foșnet ca de șerpi printre frunzele căzute toamna. Și nu departe de mortul acesta, încremenit în încăpățânare și ură, Genaios zări cadavrul

desfigurat al sclavului care îi dusese nuferii la picioarele lui Apollon.

IX

Smikros venise la Histria cu vestea revoltei lui Zoltes și tot el, din nenumăratele lui drumuri, întorsese la Tomis știrea despre portul care murea și despre molima din cetatea vecină. Din aceste împrejurări Smikros se gândise să tragă foloase pentru el. Era lacom de bunuri și plăceri și jinduia de mult la averea lui Genaios, pe care îl înșela, cu măsură însă, temându-se de ochiul ascuțit al bătrânului și de biciul său neiertător. Rău plămădit de natură, abia trecând cu creștetul de brâul unei femei – Narba, aciuită la el în casă – pe care o chinuia cu poftele lui nesăbuite, Smikros visa la sclave frumoase, la avere și la deplina cetățenie… De aceea, știindu-se părăsit de veghea stăpânului, el vânduse o mare parte din marfa străină, adusă de corăbiile lui Genaios, pe un preț mai mic decât marfa băștinașilor. Strânsese în felul acesta o sumă rotundă, cu care gândea nu numai să petreacă, dar să-și ticluiască și apărarea. Cu bani și cu vorbe șirete și bine întocmite, el își atrăsese bunăvoința cetății Tomis, a conducătorilor ei, aruncând o umbră și o neînțelegere chiar între Tomis și Histria. După îndemnul lui Smikros, cetatea Tomis, la invitația Histriei să se asocieze la noul cult al lui Poseidon, răspunsese că, deși îl venerează pe zeu, ea nu înțelege să intre într-o confederație de cetăți, pe temeiuri religioase și, dacă străbunii miletani au făcut-o cândva, pe ei astăzi schimbările astea nu-i mai privesc. De altfel, tomitanii, într-o limbă destul de hotărâtă, arătaseră în refuzul lor că se gândeau foarte puțin la vechea origine comună, miletană.

Isteț, purtând veșnic cu el o provizie de tot soiul de vești, Smikros își câștigase de mult simpatia și oarecum încrederea bătrânului Genaios. Bătrânul însă, prețuindu-l, nu-l scăpa din vedere. Piticul aflase din vorbele mai slobode ale stăpânului său de lupta ce se dădea la Histria între Theodotos și Genaios cu privire la intrarea cetății în Liga maritimă a Atenei. Atena cerea mereu bani, din ce în ce mai mulți, de la cetățile ce făceau parte din Ligă, ținându-le totodată într-o stăpânire și supraveghere strânsă în ceea ce privea viața economică și mai ales politică. Pilda democratică a cetății Palas Atena era impusă cetăților membre ale Ligii, după cum Thrasybulos nu ascunsese, lucru deosebit de primejdios în ochii lui Theodotos și ai celorlalți conducători histrioți și nedorit de ei. Zadarnic Genaios cel bătrân, călcându-și pe inimă, e adevărat, și pe interesele lui, căuta să-l convingă pe Theodotos că intrarea în Ligă, pentru ochii mulțimii cel puțin, ar fi dat un iz de libertate, în afară de alte binefaceri, cum ar fi fost, de pildă, o alianță puternică în zilele în care Tanusa nu s-ar mai fi arătat binevoitor cu privire la arenda cetății și mai cu seamă în zilele în care portul Histriei murea, amenințându-i cu prăbușirea

întreaga viață.

Din destăinuirea bătrânului, Smikros îi cunoștea bine și gândul acestuia. Dar Theodotos, în mintea lui simplă și îndărătnică, avea câteva idei numai, de care nu se despărțea. De aceea nu se putea hotărî la acest important act politic. Făgăduia, pentru ca a doua zi să se răzgândească, tărăgăna și, de frica Atenei și a duhului de viață nouă pe care-l aducea, nu se hotăra. Histria rămânea izolată și îndemânaticul Smikros căuta s-o izoleze din ce în ce, știind că în felul acesta îndepărta tot mai mult putința lui Genaios de a-l trage la răspundere și căpătând o deplină libertate în toate faptele. Împinsese într-atât planul său de luptă împotriva lui Genaios, pe care totuși îl informa de cele ce se petreceau în tabăra cealaltă, încât își așezase în portul larg și bine deschis de la Tomis oameni de-ai săi, care să supravegheze toate corăbiile ce veneau din sud și se îndreptau spre cetatea vecină. Emisarii aceștia ai lui Smikros aveau sarcina să strângă legături cu noii sosiți și să le vestească fără gravitate, dar cu convingere, cum stă viața portului în cetatea de la miazănoapte. Firește că, față de împrejurările neașteptate, armatorii înclinau să-și desfacă pe loc marfa, chiar cu un preț mai mic, ceea ce a făcut să sporească mult viața negustorească în mica cetate Tomis. Aceasta, împreună cu un zvon abil, zvârlit tot din vicleșugul lui Smikros, cum că cetatea, spre deosebire de Histria, se hotărâse și pe curând avea să intre, cu o considerabilă contribuție, în Liga maritimă ateniană, făcuseră ca pentru un timp, cel puțin, Tomis să stea, dacă nu mai sus, dar cel puțin în aceeași importanță ca cetatea învecinată de la miazănoapte și atrăgea asupra lui Smikros bunăvoința arhonților tomitani.

Histria trecea printr-o vreme de grele încercări. Smikros o ura, dar nu rupsese niciodată pe față legăturile cu stăpânul său. Cumpănind bine starea de lucruri, și mai ales după moartea neașteptată a arhontelui eponim și mare preot al lui Apollon tămăduitorul, Genaios cel bătrân înțelesese că acum era de grăbit planul de așezare a noului cult al lui Poseidon, care trebuia adus și împlinit cu toată maiestatea lui. De aceea, după sfatul lui, Theodotos, arhonte el însuși, a jertfit cu mare pompă la Histria pe o piatră închipuită ca altar, pe locul unde avea să se ridice templul închinat stăpânului mărilor, cel dintâi taur negru. Apoi i-a smuls fierea și a împrăștiat-o pe pământul cetății, ca pe o sfântă putere a mării, cu apa căreia fierea animalului se asemăna prin gustul ei amar.

Trebuia săvârșit cât mai grabnic acest act de pietate față de noul zeu tutelar al cetății. Molima începea să scadă și era bine să se lase înțeles că nu Apollon, al cărui preot murise în fața altarului său, ci Poseidon aducea izbăvirea cetății de cumplita urgie, îndată după cel dintâi sacrificiu ce i se închinase.

Și mai era un fapt, care nu-i scăpase bătrânului Genaios. Îl știa pe Tanusa lacom de bani, dar mai ales de vază și de cinstire în cetatea în care își avea palatul în mijlocul lumii eline. De aceea se gândise să-l asocieze și să-i ofere un rol important în ceremoniile ce aveau să urmeze în cinstea lui Poseidon. Și nu se înșelase: regele fusese foarte măgulit. Deși în fața palatului el păstra, pentru liniștirea și recunoașterea neamului său scit, trei prăjini cu țeste de cai albite și uscate de soare, deși în pofta lui de a se bucura de toate bunătățile vieții nu încercase și nici nu se apropiase vreodată de pietatea elină, nu disprețuia marile sărbători religioase ale cetății și lua parte la alaiurile lor. Era prilej pentru Tanusa de lux și de podoabe. El singur și cu Theodotos, care totuși făcea parte dintr-o altă generație, mai purtau la Histria grele mantale de purpură cu țesături de fir de aur pe poale. E adevărat că, atent cum era la cel mai mic gest al tânărului Genaios, om de nouă purtare ateniană, regele văzuse că îmbrăcămintea acestuia era simplă și că eleganța lui, ca și a celor din Atena, era numai în felul de a-și așeza cutele himationului, ale largului veșmânt ce-l acoperea, țesut din cea mai fină lână albă. Totuși, Tanusa nu se mulțumea numai cu atât. Nu se putea despărți de brățări și de inele, de încărcături și de culori. De aceea a primit bucuros să fie un martor de deosebită importanță la marile serbări ce se pregăteau în cinstea lui Poseidon.

Când abilul Smikros, care cunoștea gândurile lui Canites, i-a dat de veste toate întâmplările, ponegrind, firește, pe cei din Histria și nefiind iertat nici Tanusa, Canites s-a bucurat cu acea tăcută stăpânire de sine, care era o trăsătură a firii sale. Și când s-a hotărât să treacă la fapte, împotriva fratelui său, n-a rostit nicio vorbă și n-a făcut niciun gest arcașul acesta uriaș și dibaci, care își petrecuse aproape toată viața la vânătoare. Și-a deschis numai cortul înalt și peste cămașa lui simplă din țesătură aspră de cânepă și-a încins platoșa și paftalele de aur, pe care erau bătute cu ciocanul scene din viața îmblânzitorilor de cai. „Dacă trebuie să-l folosesc pe Zoltes ca să-mi ajung țelul, gândi Canites, să o fac cu înfățișarea puterii mele de spiță regească.”

Astfel se pregăti la vestea întâlnirii adusă de Smikros, când după un cot al Histrosului, într-o dimineață scânteietoare de rouă de vară, la schela șubredă de lemn s-a oprit o luntre lată și joasă de pescari, numai cu câțiva vâslași, din care sprinten a sărit Zoltes. Răzvrătitul împotriva Histriei, a cărui urmă fusese pierdută, s-a oprit orbit de soare sub malul înalt de lut și a pus mâna streașină.

După ce a recunoscut sus carele și corturile, a sunat îndelung din goarna de corn. I-a răspuns o trâmbiță metalică și pe înălțime, pe muchea dealului, a apărut statura înaltă, cu umerii lați și drepți, a lui Canites. Scitul a întins brațele amândouă în lături, apoi le-a încrucișat pe piept, semn că-l primește pe Zoltes și că e binevenit. Aplecat sub

povara trupului său mare, acesta urca poteca lunecoasă printre buruieni. Nimeni nu-l întovărășea la întâlnirea aceasta, care trebuia să rămână tăinuită atât spionilor lui Tanusa, cât și celor din Histria.

Cortul în care Canites l-a primit era rotund și bogat în arme și blănuri. În spatele cortului, sub un obroc, stăteau doi cai pregătiți pentru a fi încălecați, dintre cei mai buni ai herghelilor regale. Era un murg și un roib, înalți, cu picioarele subțiri și nervoase, purtând la gât, împotriva deochiului, șiraguri de mărgele albastre.

Numai după ce au căzut perdelele grele de pâslă și cortul s-a închis, în amurgul ce se făcuse, slab luminat de un opaiț, a apărut, de după un maldăr de blănuri, statura măruntă a lui Smikros, care își freca mâinile cu satisfacție, jucând ochii negri, mici și sașii, cu priviri iscoditoare, între cei doi oameni. El pusese la cale întâlnirea aceasta, el adusese temeiurile pentru care ceilalți încuviințaseră să se vadă: Zoltes pentru răzbunarea neamului său oropsit, Canites pentru socoteli mai grase și pentru bani. Smikros urmărea cu încăpățânare și patimă să dobândească la Tomis ceea ce fostul său stăpân dobândise la Histria. Prin servicii de tot felul, el ținea să ajungă să dobândească cetățenia. Și pentru lucrul acesta nu cruța nicio osteneală și nu se dădea înapoi de la nicio faptă. Căuta prin toate mijloacele să scadă Histria, stârnind totul împotriva ei. El, prin oamenii lui, descoperise locul de refugiu din delta fluviului al lui Zoltes. El îl convinsese că aveau toți aceleași interese; el îl hotărâse să urce pe fluviu până la Canites.

Acesta îl primi pe getul răsculat nu fără vădită mândrie. Avea să pornească la lupta împotriva fratelui său și a Histriei, avea să-l folosească pe războinicul acesta hotărât, dar mândria neamului său regesc nu o uita nicio clipă.

Când păși între cei doi urmași, Smikros păru un duh al pământului, agitat, legând cu vrăji ciudate un jurământ căruia aveau să se supună puterile celor de care se folosea.

— Castor și Polux să vă ajute și să vă unească, rosti el, pentru fapta însemnată la care sunteți chemați!

Apoi spărgând un ou în două, risipi miezul între cei doi bărbați, dând câte o jumătate de coajă fiecăruia.

— După cum jumătățile astea una au fost, așa să se strângă și să se topească puterile voastre!

Mulțumit, îi puse pe războinici să-și dea mâna și iarăși râse cu râsul său de ființă mică și zbuciumată. Apoi, întorcându-se către Canites, piticul vorbi iute, cu coatele lipite de trup și cu brațele agitate, de parcă ar fi fost rupte:

— Am aflat, stăpâne, prin iscoadele mele – și îndoială nu poate fi – că măritul rege a primit să facă parte din alaiul lui Poseidon. Împreună cu Theodotos va împodobi cu flori coarnele aurite ale unui

taur negru ce se va arunca în mare. Și asta pe curând. Și am mai aflat că, pentru a dovedi buna înțelegere între el și stăpânitorii cetății, a primit să-și ia asupră-și, în bună parte, cheltuiala templului ce se va ridica în cinstea noului zeu. Nu scade arenda cetății, în schimb ajută pe altă cale cetatea. E și asta o socoteală.

— Vom vedea! răspunse Canites în felul său, cu vorbă puțină și aspră.

— Apoi, tocmai asta am aflat, continuă Smikros, că nu are de gând să dea nicio socoteală neamului scit de pe urma vânzării prizonierilor făcuți în toamna trecută de-a lungul Histrosului. Geții culeși, cu femei și copii, ai lui sunt – așa a spus – ai lui au să fie și banii luați pentru ei. Căci așa s-au înțeles, și acum vicleanul pitic se întoarse spre Zoltes, legând într-o singură povestire tot ce avea să miște și să-i îndemne pe cei doi, pe care împreună îi voia porniți, s-au înțeles ca fără deosebire de capete, de sclavi din Histria ai lui Theodotos sau prizonieri din raite ai lui Tanusa, să alcătuiască marele convoi de sclavi care va porni spre târgurile din miazăzi pe curând. Nici grâu curat, nici mei curat, ci grâu amestecat cu mei!

Spre deosebire de liniștitul Canites, Zoltes tresări și fruntea i se întunecă. Deși nu avea încredere în cel cu care trebuia să se lege în luptă, Zoltes îl privi pe Canites ca pe o unealtă necesară.

— Se apropie ziua pe care am așteptat-o cu toții, adause Zoltes cu glasul său de tunet, gândindu-se la robia fraților săi, pe care voia să-i răzbune; se apropie ziua cea mare!

— Și se nimerește, se auzi vocea pițigăiată a lui Smikros, din câte știu, să fie aceeași cu sărbătoarea cea nouă a lui Poseidon. Atunci de i-am lovi, am răsturna planurile lui Genaios și Histria ar scădea… șuieră piticul, gândindu-se la victoria sa.

— Asta ar fi pe placul meu! și Canites, zâmbind, își arătă colții lui albi.

Se hotărâră, astfel, să pornească de îndată spre moșiile histriene. Eliberând pe prizonieri și pe sclavi făceau un început, dând o lovitură și Histriei, și lui Tanusa.

Când au încălecat, Canites și-a luat neliniștitul roib. Murgul i l-a dat lui Zoltes.

— Și eu? țipă Smikros, agitându-se printre picioarele cailor.

Canites îi întinse o mână. Câteva clipe piticul pluti spânzurat în aer. Apoi călărețul, întorcându-și brațul, îl așeză în fața lui pe șa. Acolo Smikros s-a răsucit de câteva ori, cuibărindu-se. S-a agățat zdravăn de coamă și de oblânc, ca și cum el ar fi încălecat calul acesta puternic, a plescăit din limbă și l-a îndemnat. Ochii îi scânteiau și era fericit, căci era aproape să se îndeplinească tot ce pusese la cale.

X

Drumul se depărta de fluviu, coborând pieziș înspre mare. Unduia larg pe coline și văi, numai ca două linii subțiri și albe trase de roțile carelor peste ierburi și ciulini. Canites, călărind în frunte, îl cunoștea bine. Au răzbit în pădurile dese de stejar, în care copitele cailor ținuți la pas nu se mai auzeau, îngropându-se într-un mușchi moale și mătăsos, mustind de apă. Din când în când trosneau crengile rupte de cine știe ce sălbăticiune speriată. Dincolo de pădurile acestea, coborând spre sud, călăreții voiau să ajungă la moșiile cetății, unde prin vechile bordeie, alături de sclavii Histriei păziți de câțiva sulițași, așteptau prinșii regelui Tanusa. Din când în când, trunchiurile se răreau, locul se limpezea și se zărea în depărtare, prin spărtura frunzișurilor, albăstrind – liniștit – un lac.

Au mers așa o zi întreagă, schimbând drumul de pădure cu drumul întins de câmpie, până ce au întâlnit cirezile și turmele Histriei. Cutreierau pe un imaș abia păzit de câțiva sclavi, împiedicați cu lanțuri la picioare, ca niște dobitoace nărăvașe. Când se mișcau, săreau, căci cu pasul îngăduit de legături, departe nu puteau ajunge. Doi paznici liberi vegheau, cu o sporită luare-aminte, într-un loc mai îndepărtat al imașului, câțiva tauri negri, cu gâturi groase, coarnele drepte și ascuțite și ochii plutind în sânge. Erau cei aleși din tamazlâcurile cetății sau dăruiți de Tanusa și păstrați pentru sărbătorile ce se pregăteau, taurii închinați lui Poseidon.

Până la așezările bordeielor, lanurile coapte erau sărace. Se vedea bine că fuseseră neîngrijite. Încă din primăvară, o mână delăsătoare abia de semănase rar bucate, care acum creșteau fără spor. Histria nu avea să se aștepte la recoltă bogată, nici măcar îndestulătoare. Poate carne de turme și sclavi, crescuți până la vârsta de scos la târg, să fi fost singurele bogății pe care cetatea încercată putea să se bizuie în anul acesta.

E adevărat că mai era o bogăție. Mai mult fără muncă, ea putea să aducă un câștig: prisăcile mari, cu roiuri multe de albine, care făceau o miere parfumată, culeasă din ciorchinii de floare ai salcâmilor și din pajiștile dumbrăvilor smălțuite cu aglică și romaniță. De altfel, anul acesta se dovedea a fi un an cumplit pentru cetate. Nici bogățiile mării nu puteau fi trecute în socoteala de câștig. Pe cherhanalele deltei puseseră mâna sclavii răzvrătiți, spre care Genaios cel bătrân cugeta acum, când molima scăzuse, să trimită pe cineva să-i aducă vești sigure. De aceea, când cei doi călăreți s-au apropiat de așezările gospodăriei de țară a cetății, puțină lume le-a ieșit înainte. Erau numai prizonierii geți culeși de Tanusa și vechii sclavi ai gospodăriei.

Rarii prizonieri iviți în pragul bordeielor, când au văzut mantaua cu tighel roșu a lui Zoltes și coiful ascuțit al lui Canites, i-au luat drept

oameni vrăjmași, oamenii stăpânilor lor. Au trebuit să dea de veste din om în om că au venit cu alte gânduri, pentru ca în mijlocul așezării, lângă o fântână, să strângă populația amestecată a bordeielor, alcătuită din țăranii localnici, sclavi ai muncilor agricole și prizonieri culeși din întregul ținut.

Au așteptat în înserare ca toți cei risipiți pe la munci să se întoarcă și ei. Purtau unelte rupte sau vechi, cârpite, de lemn, și rareori de fier, pentru că cetatea, neavând încredere în ei, nu le dădea unelte bune de lucru. Se întorceau de la câmp, sub biciul cu trei limbi de curea legat cu plumbi al vătafilor, obosiți și prostiți, neașteptând nimic nou de la clipa de acum, nici de la cea care avea să vină. Își târau cu greutate picioarele obosite, ridicând nori de praf în care razele soarelui amestecau aburi roșietici și aurii. Se auzea în tăcere, din când în când, câte un glas chemându-i și răsuflarea grea din zeci de piepturi ostenite și bolnave. Se apropiau cu nepăsare de fântână, căci la nimic bun nu se așteptau. Unii priveau curioși spre călătorii neașteptați, apoi întorceau capetele indiferenți, îngenuncheau sau se sprijineau unii pe alții și picoteau de-a-npicioarele.

Vătafii, înșelați ei înșiși de înfățișarea noilor veniți, strângeau cu zel mulțimile, crezând că au să primească porunci din cetate, care trebuiau știute de toți.

Când oamenii s-au adunat roată și în umbrele amurgului tot mai dese păreau o negură învârtoșată, Zoltes a cerut o faclă, s-a urcat pe ghizdurile fântânii, a ridicat flacăra bătută de vântul ce se stârnise și a rostit cu putere:

— V-am adus libertatea, oameni buni! Sunteți liberi cu toții!

Neașteptată, după vorbele astea, s-a lăsat o tăcere. N-a mișcat nimeni, nimeni n-a vorbit. Canites, în felul său tăcut, cântărea clipa. Zoltes aplecase facla și sta cu brațele încrucișate. Singur Smikros se agita, frământat de înciudare și surprindere. Se zbătea în cerc în jurul fântânii și guița ca un șobolan prins.

Au trecut așa câteva clipe. Vătafii nici ei n-au știut ce să creadă. Doar unul, ca să dea un semn că mai are putere, a plesnit din bici. A fost singurul zgomot care s-a auzit. Atunci Zoltes, ridicându-și uriașa lui statură, a mai înălțat o dată facla și apoi a strigat:

— N-ați auzit? V-am adus libertatea! Sunteți liberi cu toții. Puteți pleca, dacă vreți!

Acum abia a început o mișcare. Unii parcă abia acum se trezeau; alții se scuturau ca după ploaie; alții făceau câte un pas, ca și cum ar fi voit să fugă; alții nu credeau și ridicau sau dădeau câte un pumn în pântecele vecinului. Din nesfârșite și felurite mișcări, legate unele de celelalte, se închegă până la sfârșit o singură mișcare. Mulțimea inertă, amorfă începea să fie roasă de dorințe, care, nelămurit, neprecizat, dădeau o mișcare masei acesteia. Începuseră marginile mulțimii să se

desprindă într-unul, doi sau mai mulți oameni, cum se rup plaurii pe bălți când bate vântul. Cuvintele lui Zoltes începuseră să se schimbe, pentru prizonieri și sclavi, în fapte, în gesturi, în pornite drumuri ale tuturor sau ale fiecăruia. Și era cât pe aci să fărâmițească mulțimea în oameni cumințI, fără niciun gând și fără primejdioase nădejdi, când dintr-un bordei din față apăru o femeie. Era înaltă, puternică, aspră la vorbă, severă la înfățișare. Purta și ea o faclă ce apărea ca o răsfrângere într-o apă a faclei lui Zoltes. La lumina roșietică ce se încolăcea, chipul femeii era tăiat ca din piatră. Sub sprâncenele drepte și împreunate, avea ochii ficși și reci ca două găuri ce se săpau spre o lumină albă, pe obrazul brăzdat. Cozi groase și grele din plete bălaie, împletite cu argint, se ridicau ca un coif pe fruntea bombată. Pasul era sigur și bărbătesc, vocea puternică, umerii largi și brațele tari.

— Opriți-vă! strigă ea, punându-se stavilă fugarilor.

Mulțimea încremeni din nou. De data asta, însă, cu un nume rostit, ce trecea ca un murmur printre oameni: Gema! Și toți își ridicară privirile spre ea, ca și cum ar fi așteptat o poruncă. Mulțimea se regăsea. O uitase pe femeia aprigă care de câteva luni stăpânea cu voința și puterea ei amestecul acesta ciudat de oameni, de chipuri, de limbi și de obiceiuri.

Din vechiul neam al geților băștinași, Gema văzuse trecând peste ea și ai săi toate urgiile vremii. Soțul îi pierise în lupte; doi fii mai mari se pierduseră cu corăbiile grecești prin țesătura de ape ale Daciei îndepărtate, pornite după negoț. Cel mai mic dintre fii îi fusese răpit de o raită de sciți, dus departe la un târg, botezat cu nume tracic și vândut, iar ea însăși, la ultimul iureș al tâlharilor lui Tanusa, fusese smulsă din bordeiul ei de la poalele munților roși și vechi din cotul de miazănoapte al Histrosului. Acolo, ea se străduise a păstra datinele neamului ei get, una cu pământul acesta bătut de furtuni și de spițe felurite și ale cărui neîntinate virtuți erau jertfa și vitejia în lupta pentru libertate. Nu se omorâse după pierderea soțului ei. Rămăsese mai dârză să-și crească nu numai fiii, ci, sub gluga muntelui comat, din strânsoarea celor câteva bordeie să îngrijească de un neam pe care voia să-l țină în vechea lege a strămoșilor ei.

Când a fost târâtă în brațe de doi jefuitori sciți și aruncată în carul bejeniei, când a fost scoasă din bordeiul ei dereticat, unde mirosea a pelin și a mere și era curat pe laviție și în vatra ceaunurilor de lut, Gema n-a izbutit să-și ia decât buturuga de corn abia săpat cu chipul lui Zamolxe și vechea brățară de bronz făcută din trei jumătăți de sfere de metal, legate una lângă cealaltă, pe care o avea din strămoși. Iar aici unde fusese adusă printre robi și înrobiți de tot soiul și câțiva țărani băștinași din neamul ei, Gema își câștigase curând putere și ascultare. A smuls nu o dată blidul lăcomiei și a abătut pumnii mâniei. A scăpat tinerele sclave și fecioria lor de sub strânsorile sulițașilor

sciți, bărboși, duhnind a usturoi și vin acru, răsfiert în gura lor coclită. Beți, i-a dărâmat cu umărul și apoi i-a tăvălit cu piciorul, disprețuindu-i. A ajutat lăhuzele să nască prin bozi și cucută, ca vacile, și a crescut copiii. Iar în serile în care oamenii se întorceau de la muncă i-a strâns și le-a vorbit. Le-a vorbit de o lumină a voinței de om, luptătoare, ce nu trebuie lăsată sa se întunece și de o nădejde că într-o zi vor scăpa de blestemul vieții lor, că-și vor recâștiga libertatea.

Vorba ei ajunsese pentru toți nefericiții bordeielor mai prețioasă ca pâinea și ca îmbucătura cerută cu ahtiere de foamea lor veșnică. De aceea, acum când cuvântul de libertate a fost în sfârșit înțeles și imboldul său puternic a pornit oamenii, ei totuși s-au oprit la porunca Gemei.

— Cine sunteți voi, a continuat cu glasul ei răsunător femeia, zvârlind vorba spre noii sosiți, care veniți să-i smintiți și să-i batjocoriți pe niște bieți oameni? Ce le aduceți? Libertatea? Care libertate? Liberi și trimiși în voia lor, risipiți, ce vreți să facă toți neajutoratii aceștia?

Apoi, ținând facla înaltă în brațul ei puternic, se opri și lumină fața neagră și încruntată a celui mai apropiat dintre oameni. Apucându-l de piept, ea îl scutură cu putere:

— Ești liber! Ai auzit? Încotro o apuci? întreba ea. Sclavul dădu din umeri a neștiință. Femeia îl lăsă și se aplecă spre vecinul său. Era un biet șchiop, cu un picior frânt din șold, ajutându-se cu o cârjă scundă să se târască.

— Dar cu ăsta ce faci? Îl iei sau îl lași, că e liber și el? Ticăloșilor, și vreți să plecați?

Mulțimea, oprită, încremeni. Pentru Zoltes și Canites însă începuse să răsară o lumină printre cuvintele femeii. Înțelegeau cu încetul, din purtarea ei, ce părea numai pe deasupra ciudată, că ea vrea mai mult și mai bine decât o libertate vlăguită, semănând a risipă și a faptă fără de folos. Cei doi oameni au înțeles că ea vrea mai degrabă fapta libertății decât vorba ei.

Singurul care, cu toată ascuțimea lui de minte, n-a prins adevăratul tâlc din purtarea Gemei a fost Smikros. Orbit de îndeplinirea planurilor sale împotriva lui Genaios cel bătrân și mai ales grăbit, nu lua seama la nimic din ceea ce s-ar fi ivit pe drum. Întâmplarea aceasta îl întârzia, cel puțin, dacă nu-l zădărnicea, credea el. De aceea, agitat și pripit, el a căutat să stârnească pe păzitorii greoi la minte și încă neluminați pe deplin, trezindu-se abia ca din somn. Aceștia, văzând pe Zoltes și Canites purtând semnele stăpânilor, erau nedumeriți de vorbele lor. Singurul lucru pe care l-au priceput era că Gema – vechea răzvrătită și neîmpăcata lor dușmană – stăpânea iarăși mulțimea. Iar Smikros, pentru care intervenția Gemei era o surprinzătoare și nedorită întâmplare, asmuțea pe păzitori împotriva

ei.

Așa s-au încurcat lucrurile, când deodată, la marginile mulțimii strânse, au început să pocnească și să lovească bicele. Striga Zoltes să se oprească, striga Smikros să continue. Mulțimea se frământa pe loc, murmura, tălăzuia, nimeni nu se mai înțelegea. Atunci un vătaf de păstori, înalt, pietros, cu zăbun și glugă de lână, a crezut că el poate liniști furtuna aceasta. A rupt mulțimea cu coatele, și-a făcut loc, s-a smucit și a ajuns până în fața Gemei. Aceasta stătea liniștită, cu facla aprinsă, așteptând. Vătaful s-a apropiat de ea și a încercat să o prindă de brațe. Femeia s-a apărat, trăgându-se cu câțiva pași înapoi. Omul a încercat din nou, femeia iarăși a dat înapoi. Atunci vătaful și-a desfăcut de pe umeri o funie lungă, a făcut-o laț și a aruncat cu el, încercând să-și prindă vrăjmașa, ca pe vitele din cireadă. Mlădioasă și pricepută, Gema, cu toată statura ei puternică, a ferit prinsoarea cu o mișcare din șold și o pitulare. Toți priveau tăcuți la lupta aceasta ce se dădea între vătaf și prizonieră. Încercarea s-a urmat de câteva ori fără izbândă. Mânios, omul, văzându-se aproape înfrânt, s-a repezit cu toată puterea înspre femeie. Aceasta l-a așteptat. Și când a fost la o lungime de braț, a împlântat flacăra făcliei în gluga zăbunului de lână. A răsucit și apoi l-a uns de-a lungul zăbunului până la picioare cu foc. Deodată, în noaptea ce se lăsase de-a binelea, vătaful aprins a luminat în jurul său până la o bătaie de piatră. Urla cu un urlet de fiară, încercând să-și smulgă hainele, se răsucea, se tăvălea, sărea iar în picioare și ardea mai departe. Înnebunit, s-a repezit spre mulțimea care se deschidea în fața lui, dându-i drum. Țipa:

– Loviți-mă! Stingeți-mă!

Țipa și alerga. Nimeni însă n-a pus mâna. A alergat așa câteva zeci de pași. Era ca un snop aprins, în picioare. În întuneric se vedea bine sulul de flăcări. Deodată s-a oprit. Urletele au încetat. S-a strâns, a îngenuncheat și s-a făcut tot mai mic. Ajunsese un morman de gunoi aprins. A mai bătut vântul de câteva ori peste mormanul acesta roșu și au mai stăruit câteva flăcări. Venea dintr-acolo un miros înțepător de lână arsă și de carne friptă.

Când a murit cu totul focul îndepărtat, în noaptea liniștită și plină de stele, doar cele două facle – a lui Zoltes și a Gemei – mai ardeau. Ele s-au apropiat una de alta, ca o faclă adevărată, de răsfrângerea ei. În jurul lor, mulțimea se învârtoșa în întuneric, densă și neagră, iar vătafii se topiseră în ea, dându-și în sfârșit seama de ce vor oamenii strânși și că ei aveau să biruiască. Gema săvârșise prima faptă pentru libertate.

XI

La Histria, bolnavii fiind izgoniți, iar morții arși, molima se stinsese. Prindea însă tot mai puternic zvonul că jertfa adusă de

Theodotos lui Poseidon făcuse minunea aceasta. Se apropia astfel nu numai în pregătiri materiale, dar și în cugete, ziua sărbătoririi marelui zeu. În mijlocul iernii, în luna ce-i poartă numele, Poseidon era sărbătorit ca un zeu al puterilor dezlănțuite, al furtunilor din largul mării. În mijlocul verii, el era venerat ca un zeu al gârlelor și izvoarelor, al rodirii, al pârgului și al cutremurelor de pământ. Spre această nouă sărbătoare a cetății se osteneau conducătorii, în frunte cu Theodotos, să îndrepte toate gândurile histrioților. Încercau să acopere, în felul acesta, o pornire năprasnică ce creștea mereu. Smikros, prin oamenii lui, întreținea agitația, dând neîncetat ca pildă vecina Tomis, în care însă nimic nu se întâmplase. El scosese numai o vorbă vânturată la Histria, acum când știa că bătrânul Genaios, deși înclinat să vadă limpede interesele sale alături de Atena, nesocotindu-se destul de tare, hotărâse să nu se despartă de dorința neclintită a lui Theodotos. Și dorința aceasta, de a nu schimba nimic din vechea rânduială a familiei posedante, cu un sfat restrâns și ca cens și ca vârstă, o acoperea bătrânul cu așezarea noului cult al lui Poseidon, spre care atrăsese și de care legase acum întreaga viață a cetății.

E adevărat că histrioții erau înviorați de o viață noua și de blândețea verii. Ea se lăsase cu zile lungi și calde pe marea liniștită, pe iazuri, pe gârle, pe pășuni și ogoare și, departe, pe stejărișul des ce se pierdea în zare. Liniștea aceasta, cu vipii uleioase și sute de rândunele cu zborul frânt, urmase după o aprigă furtună de câteva zile. Marea sărise peste zidul înalt al Acropolei, până la picioarele templelor și, de bună seamă, puterea ei scornise și săpase nisipurile din adânc. Astfel că în primele zile de calm bucuria a adus pe creasta digurilor o întreagă populație delirantă, sărind, cântând, bătând din mâini, când o corabie din Rhodos, sosită fără popas la Tomis, a intrat liberă și legănată ușor în portul Histriei. Așadar, marele zeu, Taurul Mării, se îndurase de urgisita cetate și, după cea dintâi închinare lui, îi desferecase portul. Și pentru ca lucrul acesta să se facă și mai bine cunoscut tuturor, Theodotos, după sfatul bătrânului Genaios, se hotărâse cu deosebită pompă și cu noi sacrificii să măsoare și să însemne locul viitorului templu ce avea să se ridice în cinstea lui Poseidon. Avea să fie al treilea pe Acropolă. Tot atunci, într-o încăpere pătrată, zidită în grabă la marginea mării, dincolo de far, din scoici din lut și pardosită cu piatră, s-au strâns pentru prima dată Taureii, orfani rămași în urma molimii, copiii până la zece ani ai cetățenilor liberi, toți îmbrăcați în alb, cu coroane de alge în plete și maci roșii în mâini, învățând cântece în cinstea noului zeu. Și de atunci cetatea clocotea de muncă și de râvnă. Despotmolirea portului printr-o întâmplare și o voință a mării aduseseră în lumea negustorilor și meșteșugarilor o veselie și o poftă de viață cu atât mai mare, cu cât molima și îngrijorarea fuseseră mai cumplite. Perdeaua uitării peste

trecut și peste lipsuri și revendicări, lăsată cu îndemânare de bătrânul Genaios, începea să acopere rănile, ajutată în liniștea asta vremelnică și de împrejurări.

După cum era obiceiul lumii grecești și după cum cultul însuși al lui Poseidon cerea, în curând, nemaivăzute încă, aveau să aibă loc la Histria curse de tauri și de care. Un bătrân armurier, cretan de felul lui, povestea seara și strângea în pragul dughenii lui mulțimea roată, ahtiată, ascultând povestea purtată din gură în gură de la strămoșii lui. Cretanul zugrăvea întâmplările străvechi ale curselor de tauri din insula lui. Povestea moșneagul cum tineri zvelți, lați în umeri și strâmți în șolduri, cu o cunună de pene de păun pe frunte, apucau taurii de coarnele lor poleite și, dându-se de două ori peste cap, în aer, săreau dincolo de grumazul lor. Înflăcărat de povestire, tineretul cetății pontice abia aștepta să-și încerce și el puterile în asemenea isprăvi sportive.

Dar grijile și preocupările cele mai mari le dădeau viitoarele curse de care și întreceri între vestitele herghelii. Theodotos și Tanusa uitaseră neînțelegerile dintre ei pentru arenda cetății. În discuții nesfârșite între cei doi se hotărau condițiile concursului, numărul carelor, împerecherea cailor după vârstă și culoare. Se alegeau vizitiii, se destinau hamurile, cu sau fără dublă zăbală de bronz și, mai ales, se discuta îndelung, cum nici înfrumusețarea cetății sau apărarea ei n-ar fi cerut-o, asupra locului ce trebuia ales, bătătorit și însemnat pentru curse. Theodotos era pentru un loc spre miazăzi; Tanusa dorea mai degrabă un loc întins înspre miazănoapte, printre lacuri, până la geana pădurii la care se putea ajunge pe plaja reavănă a mării, pe unde nu s-ar fi frânt copitele cailor.

A biruit părerea regelui, așa că foarte curând echipe întregi au fost trimise să aleagă, să măsoare, să împrejmuiască locul și să ridice tribunele de lemn, de pe care cele câteva mii de spectatori aveau să privească întrecerile.

Într-un anumit fel, se împlinea în cetate ceea ce prevăzuse Genaios cel bătrân: se muncea cu spor în toate întreprinderile meșteșugărești, oamenii câștigau bine, căci însăși cetatea plătea cu noile drahme de arginți, și astfel negoțul mărunt înflorea. Se mai găseau rezerve în grânarele cetății. Nimeni nu se gândea încă la recolta cea nouă, care din tulburări și vremea neprielnică se vestea slabă. Nici la negoțul cu pește nu se gândea nimeni, la negoțul cel mare din delta Histrosului, smuls deocamdată din mâna întreprinzătorilor săi. Toată grija era pentru cele trebuincioase la viitoarea serbare. Carele se încheiau din lemn îndoit cu meșteșug al tâmplarilor și osiile și roțile de bronz ale turnătorilor. Curelarii croiau, tăbăceau și răsuceau hățurile; vopsitorii scoteau din aburii cazanelor zeci de coți de țesături fine, vopsite în diferite culori; croitorii aveau de lucru cu tunicile alegătorilor și ale

multor cetățeni care țineau să se înnoiască pentru o asemenea împrejurare, cizmarii se îndeletniceau cu botfori și sandale, iar pe scările templelor lui Apollon și Afroditei se auzeau corurile de tineri învățând și repetând cântece. Împreună cu ale Taureilor, ele aveau să alcătuiască un program ales pentru un Odeon rotund de piatră, încăpător.

O prețuire cu totul deosebită câștigaseră în zilele acestea cei doi mimi: Philipos și Sofron. Li se îngăduise să joace pretutindeni în cetate, la răspântii, unde găseau doi căpriori, câteva scânduri și o scară care să închipuiască o scenă. Ajunseseră oamenii cei mai populari din Histria, și pentru serbările cele mari li se construise chiar o scenă din lemn, așezată în drum, spre locul de curse. Născociseră fel de fel de scenete din viața cetății și nimeni nu se supăra de glumele lor. Chiar Tanusa și Theodotos erau înfățișați într-o piesă în care cei doi mimi, care îi întruchipau, ședeau la masă cu un personaj cu capul de taur, se desfătau și glumeau. Era o aluzie, firește, la marele eveniment ce se apropia, la care luau parte și regele și arhontele.

Acest al treilea personaj – taurul – întregise de curând mica trupă a mimilor. Nimeni nu știa însă cine era, căci nu apărea pe scenă decât sub diferite costumări și măști. Cea mai obișnuită travestire a lui, în afară de taur, era în zeița Palas Atena care își ascundea fața sub un coif de tablă poleită. În numele libertăților, cunoscute de poporul atenian, zeița critica aspru viața Histriei lipsită de libertate și, fără greș, lunga și tăioasa ei vorbire se încheia cu imboldul adus poporului histriot să ceară intrarea cetății în Liga maritimă condusă de Atena. Dacă numai atât ar fi fost, firește că nu li s-ar fi îngăduit mimilor tirada aceasta. Dar după ce sfârșea zeița, Sofron, îmbrăcat ca un meșteșugar, iar Philipos ca un negustor din Histria, săreau cu gura împotriva Palas Atenei. O pofteau să-și ia zborul, că n-avea ce căuta aici, că cetatea își avea zeii ei mai mari și mai puternici și că poporul histriot era fericit așa cum era. Ca răspuns, zeița începea să dea pilde din cutare încăpățânare a lui Theodotos, din cutare negustorie a lui Tanusa, din cutare mișelie a amândurora, din lipsa de libertate, din censul ridicat și din vârsta prea ridicată a alegătorilor, toate temeiuri ce nu îngăduiau să se înjghebeze o adunare a cetățenilor, în care ei să-și spună liber voința. La fiecare pildă dată, zeița era bătută cu o bășică de bou când de Philipos, când de Sofron, cu aceeași fraza rostită pe toate tonurile:

— Taci, că nouă ne e bine! Taci, că nouă ne e bine!

Până la sfârșit zeița, biruită, îngenuncheată, ieșea din scenă și se ascundea după o perdea. Puțini – desigur, oamenii stăpânirii – se bucurau de sfârșit și arătau că reprezentația era bună și sănătoasă. Cei mai mulți, însă, luau cu ei acasă vorbele zeiței. Prin fundul bordeielor de dincolo de ziduri, pline de mizerie și murdărie, până să adoarmă pe

culcușul tare, sub foșnetul gândacilor și al ploșnițelor, cu obrajii supți și burta sleită, oamenii amărâți își îngânau unul altuia:

— Ai auzit ce le-a spus zeița?

— Da… Au bătut-o ei… dar le-a spus-o!

Și vorbele Palas Atenei, rostite, rămăseseră ca o mângâiere și ca o nădejde în inima lor. Acolo aveau să dospească, să crească și poate într-o bună zi să se schimbe în faptă. Ceea ce se petrecea pe scenă era o glumă, firește, făcută pentru desfătarea mulțimii, dar ea avea un gând menit să prindă tot mai mult în întreaga cetate: intrarea Histriei în Ligă și adoptarea libertăților ateniene. Personajul care o întrupa pe zeiță, zvelt și grațios, înainte de a fi gonit de pe scenă, în fiecare zi adăuga acuzări tot mai grave împotriva lui Theodotos și a celor câțiva cetățeni bogați, care se spunea că ar alcătui sfatul său. Se vedea bine că actorul acesta necunoscut – pentru că de câte ori Philipos și Sofron își strângeau după reprezentație costumele și plecau, necunoscutul dispăruse – trăia în mijlocul frământărilor politice ale cetății și nu era de partea celor care țineau îndrumarea evenimentelor numai în folosul câtorva.

După molimă, Theodotos încercase reînnoiri în conducerea cetății. Deoarece Genaios – și tatăl, și fiul – fuseseră făcuți cetățeni cu drepturi depline, căci bizuindu-se pe averea lor mare făceau față censului foarte ridicat ce se cerea pentru a lua parte la restrânsul sfat al cetății, Theodotos – cu o înscenare de vot – îl chemase lângă el. Genaios cel bătrân, cu măsura vicleniei, a pândei desfășurării evenimentelor și a prudenței, luneca printre un gând mai nou aruncat cu sfială și întunecata încăpățânare a lui Theodotos. Niciodată n-a rupt însă molcoma și anosta atmosferă a sfatului, în care aproape nici nu se mai vorbea, ci cei câțiva părtași, mari proprietari de sclavi și de moșii în jurul cetății, de vile de țară și de alte bunuri, dădeau numai din cap. Era o deosebire hotărâtă între ei – cetățeni liberi din tată în fiu și la fel de bogați, urcând pe spițe fiecare până aproape de întemeietorii cetății din cele patru triburi miletane – și bătrânul Genaios. Din preocupările lor și din felul averii lor, mințile astfel îi purtau. Bătrânul frigian se strecura însă printre lăcomii și încăpățânări de mari și aspri posedanți, dar mintea îi era isteață, deschisă, ascuțită de prevederile, primejdiile și câștigurile negustoriei pe care o ducea de ani de zile, căutând să împace toate potrivniciile.

Cu totul altfel se purta fiul său. În el, ultimele evenimente din Histria aduseseră o mare schimbare. Sfatul acesta al celor mai nepricepuți și incapabili, în care de altfel el însuși fusese chemat, i se părea o nedreptate și o prea veche așezare, care nu se mai potrivea cu viața nouă a cetății. Genaios cel tânăr își spunea că viața aceasta o purtau meșteșugarii și negustorii cu munca și primejdiile lor și tocmai ei erau înlăturați, printr-o rea întocmire, de la putința de a-și spune

cuvântul.

Astfel erau lucrurile când, într-o dimineață, într-un colț tăinuit al curții, Genaios cel tânăr l-a aflat pe Thrax vorbind aprins cu Philipos și cu Sofron.

Genaios nu bănuise că Thrax s-ar fi întors. În împrejurările aflate la Histria, fiul armatorului amânase planul unei olării ateniene de fundat aci, așa că îngăduise, cu uitare aproape, lipsa lui Thrax. Dar acesta, întors pe neașteptate, fusese ascuns de cei doi mimi cu grijă de iscodirea și ochii tuturor din casa bătrânului Genaios, pentru că pornirea cu care sosise Thrax îi încântase, dar îi și înspăimântase. Răzvrătit, purtând în el ura pentru răpirea mamei sale și alor săi, el se strecurase într-o noapte pe străzile pustii ale cetății, până ce a bătut în taină la ușa prietenilor lui. Venise cu gând sa afle cine s-ar uni cu ei, sclavii răsculați din dumbravă, de sub conducerea lui Aetas, și când și cum ar fi mai nimerit să lovească cetatea și, o dată cu ea, și pe regele Tanusa. De câteva zile șușoteau prin colțuri cei trei, mimii aducându-i nevăzutului Thrax vești din cetate de la oameni feluriți, de la fel de fel de neamuri și meserii. Dar nemulțumirile erau acum mai rare, mâniile mai scăzute, oamenii mai tăcuți de când cu pregătirile pentru serbările lui Poseidon. Meseriașii și negustorii câștigau mai bine, iar sclavii ținuți sub bici, fără o căpetenie, nu îndrăzneau să se gândească la revoltă.

A fost, când i-a aflat tânărul Genaios, o clipă de rușine și de sfială pentru ei, pentru mimi mai ales. Au tăcut, au plecat privirile în pământ. Unul, Philipos lunganul, și-a tras capul între umeri, iar Sofron a început să se miște de pe un picior pe altul, pe tălpile lui late. Fuseseră surprinși de binefăcătorul lor într-o sfătuire conspirativă împotriva acelora dintre care, după socotelile lor, însuși Genaios cel tânăr făcea parte.

Acel care cu îndrăzneală a rupt tăcerea a fost Thrax.

— Stăpâne, rosti el cu fruntea sus, cu o roșeață a pornirii ce-i ședea bine pe fața frumoasă, ne-ai prins și suntem în puterea ta! Fă ce vrei cu mine, dar pe ei iartă-i, că nu sunt vinovați! De ce ți-aș mai ascunde? Am fost trimis de la marginea lacurilor să aflu despre frământarea cetății. Acum știi tot! Eu am să cad, dar vin alții după mine și numărul lor e mare și urile lor sunt vechi. Și dreptatea e cu ei!

Pe măsură ce se mărturisea astfel, glasul lui Thrax creștea cu aprigă mânie.

La Histria, zilele domolite de câteva fericite împrejurări pentru stăpânitori nu erau încă pregătite pentru răscoală, de aceea Genaios chibzui în alt fel. El nu se putu opri de a-i privi cu simpatie pe Thrax și pe cei doi mimi. Și cumpănind într-o clipă împrejurările, dorințele sale, drumul pe care îl avea de urmat ca și aprinderea tinerească și pornirea lui Thrax, el îi spuse fără înduioșare, simplu, noului venit:

— N-ai să mai pleci! Am altă nevoie de tine! Apoi adresându-se mimilor: Și voi aveți să mă urmați.

Și din ziua aceea pe mimi îi trimitea regulat să strângă mulțimea pe la răspântii, prin piețele cetății, să înveselească și să arunce zeflemeaua. Și adeseori el însuși le scria mici scene pe care să le joace. Pe Thrax l-a ascuns cu grijă chiar la el, tăinuindu-i prezența de toți ceilalți ai casei.

Urzeala aceasta, asupra căreia tânărul Genaios veghea cu multă grijă, era sprijinită de Crisis și Kita. Cele două femei ajutau mult tăinuirea, ascunzând de ochii supraveghetoarelor de ginecee și a vătafilor de casă complotul ce creștea chiar în cuprinsul casei bătrânului armator. Pornirile mimilor și ale lui Thrax mai ales nu erau ușor de ținut în frâu. De multe ori fapte mai îndrăznețe sau necugetate erau gata să dea la iveală primejdiosul joc. De aceea Genaios cel tânăr a fost silit să impună o anumită măsură, să așeze o domolire pe aprinderea celorlalți. Rămăsese în el, însă, încă o ultimă încredere în cuvânt, o nădejde că va mai putea opri întâmplările nechibzuite ale bătrânului cu o vorba înțeleaptă. De aceea a mai așteptat cu răbdare ca Theodotos să-și strângă sfatul și astfel să-și poată rosti cuvântul. Se înșela însă, căci tatăl său nu se dădea înapoi de la nicio urzeală, pentru a-și atinge planurile și a nu-și pierde câștigurile.

Oricât de greu ar fi fost de închipuit că Smikros ar fi îndrăznit și bătrânul Genaios ar fi primit să-l vadă târându-se la picioarele sale, lucrurile s-au întâmplat.

— Cum de ai ajuns până la mine, broască râioasă, i-a spus mai întâi armatorul când Smikros a intrat frânt la el și s-a prăbușit. Apoi, după vechiul său obicei, l-a călcat pe degete și pe palmele întinse la pământ.

— M-am zbătut ca să-ți aduc pietre în desaga minții mele, stăpâne. Clădește cu ele când vei voi, răspunse cu umilință piticul. M-ai hrănit o viață întreagă și inima se face treaptă sub sandalele tale. Ascultă-mă și apoi mă omoară, de vrei!

— Ești spurcat ca o râmă, Smikros!

— Sunt, stăpâne. Dar poate tot s-ar mai putea vinde din marfa de la Tomis, că am socoteli pentru amândoi.

— Eu nu mai am marfă! Magaziile sunt goale! M-au prădat!

— Mai am eu marfă în magaziile mele. Am luat și pentru mine, dar a mai rămas încă multă și bună și pentru tine. Și mai sunt încă la Tomis câțiva care să prețuiască mai mult marfa străină decât ce fac cârpacii noștri cu trudă.

Ochii vineți ai lui Genaios se aprinseră. Primi momeala, dar nu vru să pară că se și prinde.

— De mine nu-mi pasă! Știi ceva despre cetate?

— Lasă cetatea, stăpâne, și vezi-ți de treburile tale.

— Ticălosule, să nu îndrăznești! și bătrânul ridică mâna să-l

lovească.

— Cetatea și-a pierdut averea. Și nu o să vă vină pe curând cele de care aveți nevoie, zise Smikros, ferindu-se de pumn. Peștele de la Histros e-n mâinile răsculaților… Aetas e gospodar bun! Iar moșiile – aflat-ai, stăpâne, sau eu sunt crainicul dintâi! – le stăpânesc răsculații ceilalți, țărani și prizonieri geți.

Se făcu o tăcere grea. Genaios simți ca un fior rece. Ridicându-se în picioare, el urlă aproape:

— Minți, spurcăciune!

— Așteaptă numai și ai să vezi dacă vă mai vine un bob de grâu. Zoltes e stăpân pe moșiile cetății și liberează pe sclavii cetății!

— Dar mai e și puterea regelui!… Canites…

— Stă mână în mână cu Zoltes. Și nu e departe ziua când se vor năpusti asupra Histriei.

— Atunci ne rămâne zeul Poseidon și cinstirea lui.

— Vrei să amețești cetatea? Fie! Dar cât are să ție? O zi, două, și atât… Îi îmbeți cu apă sălcie, stăpâne!…

— Atunci? șopti Genaios ca pentru el.

Smikros, simțind că va fi ascultat, se ridică în picioare. Îndrăznea să vorbească de la om la om cu bătrânul.

— Vă rămân copiii!

— Care copii? întrebă uimit Genaios.

— Plozii tuturor sclavilor din cetate, că plodesc și se înmulțesc! Plozii ăștia mănâncă, nu glumă, și nu te alegi cu nimic de pe urma lor! Mă asculți? Să continui, stăpâne?

— Da, da, continuă, răspunse bătrânul ca în vis.

— Cât trebuie să aștepți ca să crească și să fie bun la ceva? Un an, doi? Da' de unde! Abia după douăzeci! Histria, în starea ei de astăzi, abia de are ce să le arunce sclavilor folositori, dar necum copiilor.

— Ei, și atunci ce-ar fi de făcut?

— Crâc! Crâc! Crâc! și Smikros, apucându-se cu mâinile de gât, făcu semnul că se sugrumă.

Genaios rămase pe gânduri. Smikros rupse din nou tăcerea:

— Poate să nu fie nevoie chiar azi sau mâine… Deocamdată să-i strângem și să-i închidem… Și să-l vestim pe Zoltes. Ori grâul și sclavii, ori copiii! Avem ceva la mână!

— Și cine să le ducă vestea?

— Eu!

— Când?

— Când voi crede că e mai bine!

Genaios dădu din cap și tăcu. Se apropie de Smikros și-i puse o mână pe umeri.

Atunci se auzi un foșnet. Cei doi oameni ascuțiră urechile. După un răstimp, Genaios spuse:

— Vântul se-nfoaie în perdele! Și-i făcu semn lui Smikros să plece.

În cutele largi ale perdelelor grele, cu tablă de aur pe poale, ce despărțea încăperea de curtea interioară, subțire și nemișcat se înfășurase Thrax. Auzise vorbă cu vorbă întreaga convorbire și acum aștepta o clipă prielnică să scape din ascunzătoarea sa.

După convorbirea cu Smikros, era mare nevoie să se zorească lucrurile. Și Genaios bătrânul, hotărât, porni spre marele arhonte.

Într-un fel cu totul neobișnuit, Theodotos adunase la stăruința lui Genaios sfatul în templul lui Apollon tămăduitorul. Statuia de pe pragul templului, unde fusese purtată în timpul molimei, revenise în interior pe soclul de marmură neagră, înălțimea ei ajungea aproape acoperișul. Era frumos acest Apollon, cumpărat cu două generații dinainte din atelierele ateniene, la fel după cum astăzi Theodotos avusese grijă să ceară și să plătească scump atelierelor olbiene, după modelul frumoasei și vestitei statui din Corint, un Poseidon în toată măreția lui, statuie așteptată să împodobească al treilea templu. În culorile lui palide, cu un braț întins, Apollon privea departe, peste cetate, căutând parcă să vadă cum răsare din undele încheiate, pe orizont, zeul străvechi al mării, care avea să-l răstoarne din puterea lui. La picioarele statuii, încununată de ghirlande de flori, ardea un jertfelnic cu tămâie și balsam pentru Apollon, și altul, mai înalt, cu mirt, pentru Poseidon. Pe jilțuri poleite, cu spătare de fildeș, stătea sfatul strâns de Theodotos, în care astăzi, cu totul neobișnuit, și regele Tanusa își avea păstrat locul. Vestea aceasta mirase întreaga cetate.

Regele venise pe jos până la templu, întovărășit numai de doi ofițeri din garda lui personală. Voia ca histrioții să vadă încotro se îndreaptă și în felul acesta să câștige simpatia populației, pe care o simțea ostilă mai ales de când se aflase că, fără nicio bunăvoință, refuzase să ușureze sarcinile impuse cetății. Și nu se înșelase. Veșmintele lui grele și bătătoare la ochi, podoabele prețioase, brățările, cununa de aur și toiagul bogat de abanos și de fildeș, cu care lovea ritmic lespezile străzilor, vestind în mers trecerea sa, atrăgeau atenția mulțimilor, impuneau. Vânzătorii de pește și carne, negustorii de stofe și vase, sclavii trimiși după diferite treburi, metecii, inima și pulsul târgului, marinarii străini, meșteșugarii de tot felul se opreau în calea regelui Tanusa și-l salutau, ridicând brațele.

Era în manifestarea aceasta, zgomotoasă la unele grupuri de cetățeni – cu osebire la negustori – și o lingușeală pentru cel care, cu călărețiii lui și puterea întinsă până la malurile înalte ale Histrosului, asigura Histriei liniște și liberă negustorie, mai ales pe căile de uscat.

Cel mai mirat însă de sosirea regelui a fost Genaios cel tânăr. El s-a înclinat totuși adânc, iar Tanusa i-a răspuns cu un zâmbet familiar și un clipit din ochi, ca și cum mai înainte ar fi fost o înțelegere între ei.

În adierea brizei marine, care răzbătea printre coloane, umbra era

proaspătă și răcoarea plăcută la această adunare a așa numitului sfat, peste care se abăteau din când în când norii parfumați ai jertfelnicilor. De departe se auzea glasul cetății, ca un murmur de strigăte și de modulații, iar privirea luneca plăcut pe deasupra portului vegheat de farul înalt, pe lângă care, acum, de când iarăși se liberase și se adâncise intrarea, treceau corăbiile rotunde și grele ale negoțului, cu pânze colorate și prove înalte, vopsite felurit, sau ușoara escadră a Histriei, în manevre.

Cu ochiul său bulbucat și stins, acoperit de pleoapa obosită, Theodotos privea dar nu vedea și nu prindea întreaga bucurie din această măreață desfășurare a cetății, sub înalta și înflăcărată zi de vară. Genaios cel bătrân, dimpotrivă, prețuia în clipa aceasta, cu puțin mai înainte de a juca un rol foarte important în sfat, întreaga mulțumire a puterii demult râvnită, în care se simțea crescând.

Regele își mângâia barba inelată și arămie, își suna brățările în așteptare, scriind semne necunoscute cu vârful toiagului pe lespedea de marmură trandafirie. Mai ședeau pe jilțurile lor de fildeș câțiva mari proprietari de sclavi și de pământ, care nu vorbeau ci numai aprobau, și sfatul astfel se încheia. Histria întreagă, în vechea ei orânduire, avea să asculte de hotărârile acestora, oameni nepricepuți și lacomi, care nu aveau alt merit decât pe acela de a se trage din întemeietorii cetății, pe spițe legate de-a lungul a câtorva sute de ani.

Statura înaltă a lui Theodotos arunca în bătaia plină a soarelui, ajuns între coloanele templului, o umbră ce se întindea până la soclul lui Apollon. Cu glasul tărăgănat și stins, Theodotos rosti o scurtă invocare, lăsându-l apoi pe Genaios cel bătrân să vorbească. Acesta reaminti mai întâi, cum era și firesc, de urgiile înfruntate, dintre oare cele mai mari fuseseră împotmolirea portului și ciuma. Dar ele trecuseră, căci zeii ajutaseră deopotrivă cetatea. Erau amândouă năprasnic venite de dincolo de voința oamenilor. Mai erau însă și altele, arăta bătrânul Genaios, care nu trecuseră, care mai amenințau încă și veneau de la oameni: răscoala sclavilor și mișcarea metecilor și a meșteșugarilor. Și Genaios cel bătrân vorbi și de revolta sclavilor sub conducerea lui Aetas, care pusese stăpânire pe delta marelui fluviu, lipsind cetatea de bogăția negoțului cu pește; apoi de pierderea recoltei de pe moșiile cetății, în urma ridicării sclavilor și a prizonierilor de acolo. Când silit a fost Genaios de povestirea întâmplărilor să pomenească de numele lui Zoltes – să fie blestemat! adăugă de îndată cu putere – se uită lung la regele Tanusa. Acesta se opri din scrisul său pe lespezi, ridică fruntea și după o clipă încuviință, dând din cap.

— Și Canites! se grăbi atunci să adauge bătrânul Genaios.

Fără o vorbă, regele arătase că știa, că aflase de trădarea fratelui său și lămurea astfel de ce răspunsese, venise și sta în sfatul Histriei. Și

bătrânul Genaios continuă:

— Am încercat să punem o domolire peste focul ce mocnește în cetate. Am născocit întoarcerea la un cult vechi, al lui Poseidon, și am născocit de asemenea serbări și petreceri. Am dat de lucru tuturor și trebuie să recunoaștem că am izbutit să liniștim oarecum cugetele. Cât va dura însă, când suntem prinși între Aetas de o parte și Zoltes și Canites de alta? Măsurăm cu groază zilele de liniște pe care răzvrătiții aceștia binevoiesc să ni le dea.

— Să fie dărnicie sau cuminte chibzuiala care-i împinge? se auzi deodată glasul lui Genaios cel tânăr.

Pusese întrebarea liniștit, privind departe, ca pentru el. Tatăl său se opri, strânse sprâncenele mânios și după o pauză continuă:

— Ne-am prefăcut că nu luăm în seamă primejdiile, pentru ca să nu tulburăm cetatea, să le adormim.

— Și le-ați adormit? întrebă Genaios cel tânăr.

De data aceasta, Theodotos a socotit că se cuvine să intervină. Ridicând încet brațele, el ceru tăcere și-i făcu semn lui Genaios să vorbească.

— Am cumpănit așa cum se cuvenea din împletitura ei meșteșugită de amenințări și ispite poftirea Atenei de a ne uni cu ea în Liga maritimă și am respins-o, știind câte primejdii ascunde. Nu vream să adăugăm cu mâna noastră flăcări peste jarul de sub cenușă.

— Înțelepciunea însăși grăiește prin cuvintele tale, rosti cu putere și convingere Theodotos.

— Și prudența, și apărarea, adause regele Tanusa.

— Să nu uităm viclenia, spuse Genaios cel tânăr.

De data aceasta surprinderea și indignarea au fost ale tuturor celor care ascultau orbește ce li se cerea și n-aveau niciun grăunte de judecată în minte. Și se dezvăluia vrăjmășia dintre tată și fiu mai mult decât din cele câteva ciocniri dinainte, și lucrul acesta îi agita. Genaios bătrânul pălise.

— Noroc, vorbi el, că avem iscoade bune! Aflați deci cu toții că trădarea însăși e strecurată în mijlocul nostru. Și cu brațul întins el îl arătă pe fiul său. Și, fără să-l lase să spună un cuvânt, continuă: Cunoaștem întreaga urzeală pe care o porți! Știm că ești prieten cu răsculații și știm că ai înțelegeri cu navarhul escadrei ateniene, care așteaptă în portul Callatis… De toate însă nu ne înspăimântăm, căci știm să luptăm bărbătește…

— Lăsând copiii să moară de foame! strigă tânărul Genaios ridicându-se.

— Copiii? Care copii? și un murmur trecu peste toți. Însuși regele Tanusa arătă surprindere pe fața lui lată.

— Ah! De copiii sclavilor e vorba? Da, îi ținem ostateci! Și nu-i bine? O armă trebuie să ne păstrăm! lămuri Genaios bătrânul. Și pe

chipul cu brazde adânci flutură un zâmbet.

— De copiii sclavilor e vorba? Oho, ce zarvă nepotrivită! se rosti, în sfârșit, un gros negustor de sclavi și de grâne. E ca și cum de scaune s-ar vorbi! Și peste toată adunarea trecu un râs și o petrecere ca din pricina unei neașteptate și neasemuite prostii.

Tânărul Genaios, însă, în picioare, luă cuvântul, adresându-se lui Theodotos.

— Arhonte, spuse el, tatăl meu a aruncat asupra mea nemeritată ocară! Nu vreau să lupt cu el, dar se cuvine să spun câteva cuvinte. M-ați chemat aci…

Theodotos însă nu-l iubea pe tânăr și se temea de el. Îl adusese în sfat de dragul tatălui său. Acum, văzându-i învrăjbiți pe amândoi, bucuros se grăbea să se scape de supărătorul musafir.

— Te-am chemat, îi tăie cuvântul, să ne fii de ajutor, nu să ne stai împotrivă!

— Eu sunt de ajutor cetății!

— Cetatea o ocrotim noi!

— Cetatea nu se ocrotește cu înșelătorii și minciuni! Cu zei uitați și reînviați, când îi sugrumați pe meseriași și negustori. Nu știți cu cine să vă ajutați, sau nu vreți, și atunci vă folosiți de zei.

Theodotos pentru prima dată se îmbrăcă în toată măreția magistraturii sale și rosti:

— Nimănui nu-i e îngăduit să se abată de la cultul cetății!

— Eu nu cred în zei! a strigat atunci tânărul Genaios. Viața e o trecere neîncetată și singurul care o poate îmbunătăți e omul! Eu cred în omul pe care voi îl batjocoriți! Și mai ales tu, tată!

Oricât ar fi fost de sigur pe el, bătrânul privi aproape rugător înspre Theodotos. Îi cerea din ochi un ajutor pentru întregul său prestigiu călcat în picioare, împotriva loviturii acesteia a orgoliului său, adusă de cel mai apropiat. Simplitatea calmă, de obicei, a marelui arhonte, de data aceasta se lăsă atinsă de rugăminte și o ajută. Vorbi cu tâlc potrivit, urmându-și parcă șirul întrerupt, și zise:

— Astăzi marele zeu al cetății, așa am hotărât, e Poseidon, iar cetățeanul Genaios, tatăl tău, îi e preot. Să se știe! Și apoi se așeză.

Fața uscată a negustorului de pește se însenină și ochii îi sticliră de bucuria ce i s-a dat prin neașteptata veste. Ahtiat de bunuri și mai ales de vază a lumii, pentru care ar fi dat și dragostea lui de părinte, și liniștea sufletească și a răspunderii cetății, purtată într-o măsură și de el acum, armatorul își ridică din nou cuvântul, de data asta cu un glas limpede și sigur și cu o judecată ce dovedea că e un adânc cunoscător al veacului în care trăia:

— E în primejdie cetatea, desigur, dar nu numai Histria noastră de astăzi. Alături de ea este în primejdie și Tomis, și Callatis, și Olbia, și Heraclea, și însăși Atena, care cu libertățile ei sapă temeliile lumii

grecești. L-ați auzit cu toții pe răzvrătitul meu fiu că nu mai crede în zei! Ca el sunt mulți care șubrezesc așezările polisului grecesc al cetății de pretutindeni. Zeii trăiau printre noi, iar noi le stăteam alături fericiți, necunoscând alte râvne decât întrecerile la jocuri. Vechiul agon, care tot al cetății era. Din el au ieșit și lupta în palestre, și tragedia. Astăzi toate temeliile acestea se duc sub duhul răzvrătirii și a unei așa-numite libertăți!

Vorba lui pătrundea și parcă aducea lucruri noi și necunoscute pentru mințile somnolente ale celor din jurul său.

— Înțeleg, mărturisi el în cele din urmă, că cetățeanului din mine i se face cinstea și i se dă încrederea, și mulțumesc. Sunt de neam străin și așa voi rămâne până la moarte, dar sunt astăzi cetățean al polisului histriot. După vechea întocmire a lumii grecești, închinarea la zei are un rost cetățenesc, pe care întru nimic nu-l poate atinge originea mea străină. Gândul și voința de a sluji și de a-i struni pe cei mulți e totul în mine, întocmai ca hotărârea de a-i înlătura pe cei slabi și îndoielnici. Și cel dintâi care s-a dovedit astfel a fost chiar fiul meu…

Brațul bătrânului, îndreptat din nou spre tânărul Genaios, îl arătă ca pe un răufăcător. Zadarnic a încercat fiul să se apere. La primele lui cuvinte, sfatul, trezit, în sfârșit, s-a ridicat tumultuos. Și numai noul preot al lui Poseidon a izbutit să-l domine.

— Îl alung din casa mea, tună el, după cum vouă vă cer să-l alungați din cetate. E rugămintea mea cea mai mare, zise și apoi privi cu hotărâre spre Theodotos. Arhontele înclină fruntea în semn de înțelegere.

Genaios cel tânăr a coborât atunci printre coloane spre treptele templului, căci din clipa aceea tatăl și fiul erau dușmani de neîmpăcat. Și tot ceea ce i-ar fi putut face un rău lui Genaios cel tânăr avea să fie bine primit, ca un câștig și o nouă putere, de Genaios cel bătrân.

XII

În fundul unui golf, dincolo de zidul cetății, spre miazăzi, acolo unde pusese piciorul pe țărm Genaios cel tânăr în noaptea răzvrătită a sosirii sale, era o așezare de tăbăcari și pescari. Bordeie săpate în pământ, câteva luntre negre trase pe o plajă îngustă și pari strâmbi, înfipți până la marginile golfului, pentru uscatul plaselor și al pieilor de capră puse la tăbăcit, alcătuiau priveliștea tristă și sărăcăcioasă a locului. Erau toți oameni care trăiau greu, ca și meșteșugarii și negustorii din cetate oprimați de conducerea celor câțiva posedanți. Și nu o dată se abătea până aci câte un trimis al celor din cetate, care să-i îndemne să se unească și ei la mișcările ce frământau viața Histriei.

Singură marea era frumoasă aici, fie în subțirimea ei de vie buză de apă mângâind peticul de plajă, fie în limpezi și liniștite adâncuri, acolo unde golful sta strâns ca o căldare între stânci vechi și

bolovănite. Ferită de vânturi și de valurile de la larg, aci apa era liniștită întotdeauna și părea, în profunzimea ei, o ascunzătoare pentru comori, pe care numai din când în când o neliniștea, cu înotul lor agitat, cârduri de peștișori argintii.

În locurile acestea își găsise adăpost Genaios cel tânăr după cearta cu tatăl său și după alungare. Simțământul crescut în el cu încetul, la început din ciudată curiozitate, în cele din urmă din scârbă și revoltă, statornicise o hotărâre care îl dusese cu voința tare până în pragul luptei.

Chemase lângă el pe Thrax, pe Kita și pe cei doi mimi și îi aciuise prin bordeie în jurul său. Se hrăneau cu bob uscat, cu pește proaspăt și sugeau faguri dulci și parfumați cu o miere bine prăjită, din prisaca unui bătrân așezat pe întinderea imașurilor.

Veștile din cetate, în afară de cele culese de mimi în reprezentațiile lor, le primeau prin Crisis, care cunoștea un loc între templul lui Apollon și al Afroditei, unde în amurgurile liniștite de vară, când se aprindea luceafărul, o întâlnea pe Kita. Cele două femei, în lumina nesigură a înserării, se opreau ca într-o rugăciune în fața Afroditei, vorbind șoptit și împărtășindu-și una alteia știrile din casa bătrânului Genaios.

Într-una din zile, hotărât, Genaios îl trimise pe tăbăcarul Fronius – aprig la mânie când trebuia, dar isteț în tot soiul de întreprinderi ale minții – să se strecoare și să-l cheme la el pe Homericus, care de la întâmplarea cu corabia strânsese în jurul lui oamenii stărilor nemulțumite.

Pe Homericus Genaios îl cunoscuse cu ajutorul lui Thrax care după întoarcerea lui îl adusese într-o seară, în taină, în casa armatorului. Atunci fusese numai o întâlnire, Acum, de când Genaios se afla în așezarea tăbăcarilor, el își trimitea în cetate, la Homericus, iscoadele, care se întorceau cu vești, privind mișcările histrienilor. Astfel, aceștia erau pregătiți a se uni cu forțele dinafară, când acestea vor ataca Histria.

Cu ajutorul lui Homericus și al veștilor aduse de femei, tânărul Genaios alcătuia monologurile usturătoare ale lui Thrax, pentru că necunoscutul și cel de-al treilea actor, cel mai iubit de public în pornirile lor împotriva puternicilor din cetate, era fostul ucenic al lui Duris. Nimeni, sub neîncetata schimbare în măști și costume, nu putuse afla cine se ascunde în rolurile felurite ale acestui mim cu glas armonios și gesturi frumoase. Talentul lui Thrax se dovedise deosebit, și mai ales râvna și pornirea pe care le punea în îndeletnicirea ce se părea nevinovată, dar se arătase cu mare răsunet. Până la ziua socotelilor care aveau să fie, Genaios își găsise această îndeletnicire. Și-l atrăgea. În afară de tiranii Histriei, un personaj de curând adaos batjocurii publice din monologurile lui Genaios era Smikros. Genaios

cel tânăr aflase și dovedise toate furturile și uneltirile vicleanului pitic, folosirea nevrednică a ideii de libertate întruchipată de Atena și de puterea Ligii maritime și mai ales cele povestite de Thrax despre întrevederea dintre pitic și tatăl său. Pentru toate aceste fărădelegi, mai mult decât pentru furturi, Genaios se hotărâse să-l arate pe Smikros mulțimilor de la Histria în toată batjocura și urâciunea lui, aproape ca pe o primejdie pentru cetate. Monologul piticului, sub un nume ce-i arătase mizeria morală ușor de recunoscut, ajunsese una din scenele cele mai iubite de publicul străzilor și piețelor aglomerate, strâns zilnic în fața mimilor.

O dată cu răsăritul soarelui, mica trupă intra în cetate. Poposea prin mahalalele meșteșugărești de la apus și prin străzile înguste din jurul portului. Mai ales între far și arsenalul maritim găsea un loc potrivit. Acolo se strângeau hamalii și lucrătorii șantierelor. De îndată ce-i zăreau, tâmplarii, care tăiau coastele corăbiilor, și călăfătuitorii alergau la podețe și căpriori. Și în câteva clipe numai, scena era ridicată. Nimeni nu se putea împotrivi acestei porniri populare. În vreme ce unii dintre meșteri înălțau scena, lucrătorii mai tineri păzeau să nu se tulbure spectacolul. Satisfăcuți, plini de bucurie și mândri lucru mare de menirea lor, Philipos și Sofron treceau sărbătorește prin mulțime. Duceau boccelele cu costume și urcau maiestuos și cu ifos treptele până în spatele butoaielor care le țineau loc de culise. Dar până să apară ei, mulțimea începea să tropote și să strige:

— Necunoscutul! Necunoscutul! Vrem pe Necunoscut!

Thrax venea mai târziu, ascunzându-se în mulțime și suind pe furiș până în spatele scenei improvizate. Când apărea, era întotdeauna primit cu strigăte și aclamații. O tăcere adâncă se făcea apoi, toate fețele erau numai zâmbete și ochi sticloși, în așteptare, iar spectatorii își dădeau coate și se pregăteau să râdă, să aprobe sau să aplaude. Se știa de mulțime că în fiecare zi monologul Necunoscutului aducea un lucru nou, pe care cei mulți abia atunci îl aflau. Și în ce fel minunat îl aducea! Cu vorbă ascuțită și joc plăcut, Necunoscutul ajunsese să fie crainicul noutăților pe care mulțimea le aștepta. Când spectacolul își schimba locul, mahalaua sau ulița, de îndată ce se opreau mimii și dădeau semne de pregătire, se ducea vestea pretutindeni că în altă parte au poposit și atunci se scurgeau mulțimile într-acolo, ca șuvoiul. Dușmani își făuriseră berechet actorii, și mai ales Necunoscutul, dușmani dintre cei mai mari ai cetății. Și Theodotos, și Genaios cel bătrân bucuros i-ar fi oprit, dacă mica trupă n-ar fi avut întregul popor al cetății de partea ei. De aceea se temeau cei de sus să se atingă de ei.

În vreme ce, din ascunzătoarea lui, astfel pregătea cetatea pentru luptă, Genaios cel tânăr nu respingea desfătările mării și ale dragostei. În exilul său, îngrijirile Kitei se schimbaseră curând în mângâieri, pe care Genaios, în sfiala lor, le primise. Sclava se pricepea să-l

întovărășească pe Genaios pe căile subțiri ale gândurilor și plăcerilor sale. Crescută în palatul regelui Tanusa, cu deprinderea cântecului homeric și priveliștea lucrurilor de preț, Kita a putut cu ușurință să-l urmeze și să împărtășească liniștea contemplării și bucuria descoperirilor simple pe care natura le așeza în jurul lor. În dimineți calme, în care o ceață ușoară ștergea linia zării unind marea cu cerul, pe treptele de stânci ale golfului, Genaios asculta cu desfătare glasul melodios al Kitei, rostind ca pe o caldă rugăciune imnul către Thetis: „Pe tine te chem, logodnica lui Okeanos, Thetis cu ochi luminoși, maica nourilor negri și a nimfelor din izvoare clocotitoare de spumă. Ascultă-mi chemarea, tu ce hrănești mișunătoarea viață în hăuri de ape, și dăruiești corăbiilor prielnicul vânt, vântul cu iutele pas”.

În adâncul apei liniștite dintre stânci, Genaios admira trupul mlădios al Kitei. Liniile subțiri, trandafirii, ce porneau din bolta sânilor de-a lungul coapselor până la gleznele fine, se sfărâmau sub albastra și ușoara umbrire a apei într-o tremurare abia simțită care depărta parcă trupul, îi dădea o irealitate, ca sub o pojghiță de gheață. În jurul Kitei astfel cufundată în calmele unde ale bazinului se strângeau – aduse de unduirea moale a hulei ce ajungea până aici ca o bătaie de puls a mării, luminoase, translucide, abia închegate – meduzele făcute dintr-un albuș ce frângeau razele. Fata se juca, se zbătea în mijlocul lor, încerca să le prindă, iar meduzele se legănau în apă ca uriașe flori involte, bătute de vânt. Kita părea ascunsă într-un boschet, în baia aceasta dintre stânci, poditǎ cu un nisip auriu și nori bruști pe care îi ridicau crabii speriați. Bucuriile acestea ale dimineților de vară domoleau pentru câteva clipe grijile lui Genaios și ușurau munca lui de zi de zi, dar mai ales așteptarea și nesiguranțele de tot felul. Singura care în toate aceste bucurii ducea o tristețe nemărturisită era Kita. Nu putuse niciodată descătușa cu adevărat la Genaios căldura inimii, ca pentru o femeie liberă. Genaios își înfrâna dăruirea de care Kita avea nevoie, mica sclavă cu ochii verzi.

Zi de zi, Genaios aștepta cu nerăbdare să se zărească pe mare corăbiile Atenei, care trebuiau să aducă o invitație la intrarea în Ligă a Histriei și soldați sau cel puțin vestea că escadra era la Callatis. Avea vești că navele urcă de-a lungul coastei și că navarhul Thrasybulos, amicul său de la Atena, primise misivele sale. Dar nu răspunsese nimic hotărât.

Stăpâni fără împotrivire pe gospodăriile de țară ale cetății, Zoltes și Canites recunoscuseră ei înșiși ca era nevoie de o mai lungă și înțeleaptă cumpănire pentru izbânda acțiunii lor. Au dat deci crezare sfatului Gemei și au ascultat și cuvântul lui Smikros, dovedit însă de multe ori mult prea înclinat pentru folosul treburilor sale. Bănuiala aceasta și sila pe care piticul le-o făcea nu-i putuseră hotărî totuși să-l

alunge, știind că mai aveau nevoie de el. Și una din însemnatele treburi ce zorea și cerea să scurteze așteptarea era și călătoria până la Histria a unuia dintre ei, care după toate socotelile nu putea să fie decât Smikros. Trebuiau să știe ce gândeau oamenii din cetate, ce zvonuri treceau prin palatul lui Tanusa, în ce măsură mișcarea lor ar fi avut sorți de izbândă, cât suferea cetatea de ruperea ei de gospodăriile de țară, dacă se știa lămurit ceea ce se întâmplase și mai ales dacă era chip ca într-un fel sau altul să pună mâna pe arsenalul maritim, de ale cărui arme ar fi avut nevoie.

Pe Zoltes îl neliniștea și vestea cu omorârea copiilor de sclavi. Smikros avusese grijă să le-o spună ca pe o măsură a celor din cetate, dar fără urmare și fără propunere de schimb. Socotise că e bine să arunce otrava aceasta și să-i tragă folosul când va crede el de cuviință.

La atâtea întrebări ar fi cules răspunsurile, fără îndoială, priceperea lui Smikros, dacă nu s-ar fi abătut pe drum de la sarcinile ce i s-au dat, lucru ce era de așteptat de la el. Ceea ce însă hotăra mai ales trimiterea lui era travestirea ușoară a făpturii lui mărunte și faptul că, vorbind bine și limba băștinașilor, ar fi putut strânge de pretutindeni și de la toți cele de care avea nevoie.

Astfel, în miezul unei zile călduroase, îmbrăcat ca un călător cu mantia cu glugă de sub care cercetau ochii lui negri, puțin sașii, Smikros a pornit înspre Histria, îndemnându-și măgarul cu călcâile și cu varga. Cu capul plecat, cercetând locurile sigure cu copitele lui fine printre bolovanii drumului, animalul mișca invers urechile, când în sus, când în jos, ca și cum ar fi răspuns la îndemnul călărețului său. Drumul era arzător, deși se simțea după-amiaza de vară. Umbrele începeau să crească, rândunelele să fie tot mai agitate, graurii să schimbe neîncetat crengile copacilor pe care poposeau, iar aricii cu capete mici și întrebătoare să apară în calea călătorului de sub cucute și buruieni. Broaștele țestoase, ieșite din carapace, încremeneau cu câte o frunză în gură, ascultând sau măsurând primejdia. În jurul lui Smikros era liniște deplină, era adâncă și simplă frumusețea ținutului acesta, pe care el nu o simțea, frământat cum era de cele ce i se încredințase, dar mai ales de cele la care râvnea. Încetul cu încetul creștea în fața lui alba Histrie, zidită parcă pe fundul albastru al mării. Nerăbdarea de a întâlni oameni și mai ales o sete cumplită îl făcură să se oprească la prima tavernă de dincolo de ziduri.

Deși ușa era larg deschisă, un miros grețos de prăjeală, de usturoi și de vin oțetit te îneca. Mușteriii vorbeau cu glas tare și printre ei, sfios la adăpostul umbrelor din încăpere, Smikros se așeză alături de un vlăjgan negricios, cu poftă de vorbă și cu pumnul greu aruncat din când în când pe masă, pentru ca nimeni să nu îndrăznească să nu fie de părerea lui.

— Și eu îți spun că am să-i frâng oasele dacă o mai îndrăzni să-mi

batjocorească stăpânul, urla uriașul, mișcând din umeri și scărpinându-se pe spate cu o vargă lungă de os.

— Taci, vizitiule, îi răspunse singurul individ care îndrăzni să vorbească, un străin slab și spânatic. Conștiința stăpânului tău este plină de bube! Sărută-i, nu te opri, sărută-i mai departe mâna murdară care te hrănește. Că în afară de grajdurile lui Theodotos, unde ai mai găsit tu, nătâng cum ești, o bucată de pâine?

Mânia păru că-l înăbușă pe colosul prostănac și violent. Răsufla greu și nu-și găsea vorba. Necunoscutul îl arătă cu degetul și începu să râdă:

— Și află, continuă el, că nici de frica ta, nici a unuia ca tine, mimii lui Genaios n-au să tacă și să se facă nevăzuți. Îi cerem noi, cei mulți, oameni liberi, negustori și meșteșugari, care o să ne spunem cuvântul odată la Histria. Mimii ăștia sunt sarea vieții noastre și alergăm zilnic după ei, oriunde ar poposi.

— Ticălosule! a fost tot ce a putut rosti celălalt. Mai departe s-a încurcat într-o mormăială fără înțeles.

— Bine, așa oi fi, continuă glumeț spânaticul. Dar altceva mai știi? Mai găsește! Mai bine vino și tu să râzi. Astă-seară, pe răcoare, mimii lui Genaios joacă pe lângă șantierul maritim. Ne-au făgăduit de ieri o poveste a unui impostor din altă cetate, o schimă urâtă și răutăcioasă. Haide mai bine să-i vedem. Și zvârlind o monedă pe masă, suflă în palmă spre uriaș, ca și cum ar fi vrut să-i arunce cuvintele în minte, se răsuci pe călcâie și ieși.

O neliniște și o bănuială ciudată, din care nu lipsea curiozitatea, îl cuprinsese pe Smikros. De îndată se hotărî și, lăsându-și măgarul în seama cârciumarului, cu gluga trasă pe ochi, porni pe ulițele întortocheate ale cetății spre șantierul în care se construiau corăbii. Lumina stăruia albăstruie în amurgul acesta de vară. Zidurile încinse mai dogoreau pe străzile înguste, dar o briză binefăcătoare și răcoroasă începuse să bată dinspre mare. Lăsând la stânga Agora cu palatul lui Tanusa, mai departe Acropola cu cele două temple și portul, Smikros trecu prin dreptul farului aurit de soare și se apropie de zidul din miazăzi al cetății. Dincoace – docurile, arsenalul și șantierul maritim, înconjurate de mahalalele meșteșugărești; dincolo de ziduri, la o bătaie de săgeată, satul pescarilor și al tăbăcarilor, în care își găsise așezare Genaios cel tânăr.

Cu mult înainte de a se apropia de răscrucea drumurilor ce duceau la mare și la ziduri, pâlcuri, pâlcuri, mulțimea se făcea tot mai deasă, mergând în același drum. Se vedea lămurit că se pregătea o adunare, la care luau parte oamenii de toate stările și de toate vârstele, mai ales meșteșugari și negustori, după cum spusese necunoscutul de la tavernă.

Când a ajuns la răscrucea ce se lărgea ca o piață, Smikros cu greu

și-a mai putut afla un loc sub coastele unei corăbii răsturnate, în lucru, din curtea arsenalului. În mijlocul pieții, pe căpriori, erau așezate lavițe, ca o scenă închisă pe lături de câteva lăzi, după care se simțea o mișcare. Publicul nerăbdător se frământa, vorbea tare, glumea, râdea, aplauda sau bătea din picioare.

După câtva timp sună un fel de goarnă, și spectacolul începu. Una din scândurile scenei se înclină ușor și se rostogoli pe ea, până în mijloc, un ou uriaș. Se lovi de o buturugă și se opri. Într-un fâlfâit de văluri cenușii, voind de bună seamă să închipuiască norii, apăru Palas Atena, cu coiful tras peste ochi și cu o lance în dreapta. Era Necunoscutul. Publicul izbucni în aplauze frenetice, în care se amestecau și unele șuierături. Zeița ceru cu un gest tăcere și, apoi începu un dialog cu mulțimea:

— E de gâscă?

— Nu-i de gâscă! răspunse mulțimea în cor.

— E de rață?

— Nu-i de rață! se ridicară vocile.

— E de zarvă?

— E de zarvă! se auzi un glas pițigăiat și dialogul continuă:

— O fi proaspăt?

— Nu e proaspăt! au strigat cu toții.

— Clocit este?

— Clocit este! răspunse mulțimea. Apoi același glas ascuțit întrebă:

— Unde-i puiul?

— Uite puiul! și zicând aceste cuvinte, zeița sparse oul cu lancea. El se desfăcu în două și dintr-un imens cocoloș de gunoi, cu care era umplut, se rostogoli pe scenă o ființă rotundă, murdară, cocoșată. Zeița se apropie de schimă, care nu era altul decât Sofron cu cocoașă și cu ochii vopsiți de păreau că se uită cruciș, și cu vădită scârbă o apucă de ureche și o ținu astfel tot timpul cât o judecă, numind-o Smikretikos, arătând că e tot atât de urâtă la suflet ca și la trup.

Bănuiala lui Smikros se realiză. Așadar, el era acela de care Genaios cel tânăr și mimii lui își băteau joc! Și i se păru că recunoaște și vocea Necunoscutului. Sângele îi începu să fiarbă și o mânie mare îl cuprinse, văzând că, dacă au ajuns până aci, de bună seamă se aflaseră de la vreun om al lui, care îl trădase, toate uneltirile și planurile sale. Pornit cum era la mânie, piticul se stăpâni cu greu, încercând să-și asculte batjocura până la urmă, mai ales batjocura făpturii sale.

În timp ce Palas Atena îl judeca pe Smikretikos că și-a luat numele în deșert, înșirându-i toate ticăloșiile de intrigă și de apucături, apăru o femeie înaltă și împopoțonată cu fel de fel de culori, care era Zarva, adică Philipos, ținând în mână o pungă plină cu bani. Ea luă apărarea lui Smikretikos, declarând că e fiul ei, că el a adus-o la Histria și că el o hrănește cu faptele sale. În vremea aceasta în dreapta și în stânga

scenei, de după butoaie și lăzi apăreau urechi uriașe făcute din cârpe și piei. Smikretikos, în timp ce Zarva vorbea înșirându-și intrigile, alerga de la o ureche la alta și, cu mâinile pâlnie, ducea vestea pe care o prinsese. După fiecare drum, Zarva îi arunca o monedă, iar cocoșatul se târa pe burtă să o culeagă.

Publicul petrecea din toată inima. Unii aplaudau, alții arătau cu degetul spre scenă, alții huiduiau. Când urechile uriașe de cârpă au început să miște și s-au auzit râsete, grohăituri și guițături din spate, ca semne că intriga prinsese și mulțumirea era mare, Palas îl trase pe Smikretikos până în față și aici începu să-l bată și să-i care la tur cu latul suliței. Atunci satisfacția publicului n-a mai avut margini. Unii cereau să-i care și ei, alții voiau să se urce pe scenă și de-abia a putut Palas Atena, cu brațele ridicate, să oprească tumultul.

În primele clipe de liniște, Necunoscutul anunță că a doua zi are să fie o piesă nouă tot cu Smikretikos, că mai au multe de-ale lui de povestit. Și pentru că locul era bun și piața încăpătoare și era reavăn aerul ce venea de la mare și era plăcut în amurg, mâine piesa cu Smikretikos tot aici avea să se joace. Apoi Zeița, între cei doi mimi, făcu o reverență și dispăru.

Înserarea se lăsase viorie, ștergând colțurile, legând umbrele. O fâșie de purpură mai dăinuia înspre uscat, din care bătea o lumină moale și difuză. Mulțimea se topea, ca boabe negre ce se risipeau. Smikros, cu firea lui rea, otrăvită o viață întreagă de batjocura ce se ținea pretutindeni de înfățișarea ființei sale mici și urâțeniei sale, suferea cumplit de cele ce văzuse. Îl dureau mai puțin mișeliile, intrigile și ticăloșia lui morală, pe care apăsase cu vorbe tari judecarea lui Smikretikos de Palas Atena, dar pe care le simțea mai puțin decât înfățișarea nevrednică și ticăloasă a făpturii sale fizice. Gunoiul din care îl scosese, murdăria, ochii cruciși, făceau mai mult pentru el decât urechile uriașe în care piticul vorbise, simbol al intrigilor și ticăloșiei sale. Și ceea ce mai ales îl durea și era un gând pe care nu-l putea îndura era vestirea că și mâine seară va fi batjocorit. Se gândea să-și aline arsura batjocurii, să fugă, să se depărteze de locul acesta, să iasă din cetate. Ce i-ar fi păsat ce se spunea dacă nu auzea și dacă nu se putea să se facă o legătură între Smikretikos și el, astfel ca să fie descoperit nu ca mișel, ci ca urât și pitic? La început gândul acesta părea că-l liniștește, dar nu ținu mult. Liniștea aparentă i se spulberă și o idee nebunească, chinuitoare se așeză în mintea lui: oriunde ar fi fost, departe sau aproape, nu putea îndura să fie astfel batjocorit. Ghemuit sub coastele corăbiei din curtea arsenalului, piticul sta nemișcat. Dinafară veneau negurile și îl înfășurau, dându-i un fel de siguranță; dinlăuntrul său însă creștea o frământare făcută din mânii, din planuri, din gânduri.

În clocotul acesta interior, fără voia lui, se legară deodată două

glasuri: al Palas Atenei, ascultat cu câteva clipe mai înainte, cu amintirea de departe a unui glas moale, tineresc, ce răsuna într-o umbră și o răcoare și într-un zbucium, tot ca cel de acum, amestecat cu frică și cu apărare. Al cui era glasul acela? Smikros se muncea și se chinuia în turburarea cea mai dinafară a amintirii sale, ca și cum ar fi vrut să spargă un fruct închis cu multe învelișuri. Erau lumini, umbre, sunete, chipuri care veneau de-a valma, învăluiau amintirea și nu voiau să ia un șir așezat și să-l ducă la adevărata descoperire. Se zbuciuma, închidea ochii, ofta, se răsucea căutând…

Când deodată totul se limpezi. Lanțul orânduirilor firești se lega, mintea alergă pe lângă el, ajutându-se de verigi, și iată glasul limpede, precis, desfăcut din toate întâmplările: era al sclavului rănit, sosit cu câteva luni în urmă la Tomis, în tovărășia lui Genaios cel tânăr. Cum de nu l-a prins mai degrabă, de la început, glasul ăsta care i-a plăcut atunci, moale și mlădios? Și în clipa în care a fost sigur că el era, o liniște veni iar să-l mângâie. Gândi că are să se ducă să-l roage să nu-l mai batjocorească și să-l lase în pace! Asta i se păru că e calea cea mai bună, cea mai sigură. Nu se putea ca tânărul acesta să nu-l înțeleagă! Are să-i spună mai ales că el, Smikros, ca să se bucure și să-i fure vieții plăcerile, trebuie să-i facă pe ceilalți să uite cum e. De ce tocmai de asta, cu răutate, să le aducă aminte? Dacă vrea să-l facă hoț, trădător, mișel, dacă îi poruncește cineva, să-l facă așa, n-are decât. Dar să nu se mai lege de mărunțenia și urâciunea lui. Și liniștit puțin, socotind că va izbuti, Smikros ieși din ascunzătoarea lui.

Rămăsese din amurg o urmă de lumină care mai deslușea ființele și lucrurile. Smikros cu pași prudenți trecu piața, se plecă pe sub căpriorii scenei improvizate, căutând scara, care din spate urca spre ascunzișul mimilor. Când a fost să pună piciorul pe cea dintâi treaptă, răsări lângă el o femeie frumoasă, subțire, liniștită, purtând haine împăturate și coiful Palas Atenei. Ispitiți, ochii piticului mângâiară îndelung, cu poftă, făptura asta minunată, de care Smikros se apropie cu pași mărunți, ca de o pradă. Sângele lui aprig se înfierbântă deodată și uitând, cum uitase de atâtea ori datoria și cu ea infirmitatea urâțeniei sale, încercă să-i prindă mâna căzută de-a lungul trupului și să o mângâie. Femeia tresări, își trase mâna, apoi, plecându-se ușor și privindu-l mai bine, începu să râdă. La început încet, apoi tot mai tare, până ce ajunse la un hohot aproape neașteptat.

Biciuit în aceeași măsură de pofta și de ocara râsului, Smikros se lăsă pradă unei îndrăzneli în care era mai mult înfruntare. Repezindu-se cu brațul întins, el o apucă de mijloc pe femeie, trăgând-o înspre el. Atunci Kita, căci ea era, începu să strige. Coborâră câteva umbre scara, iar din jur se întoarseră din drum câțiva curioși, care tocmai voiau să o ia spre port. Se strânse o roată de oameni în jurul piticului

și femeii, mulțime întunecată, în care nu se mai vedea bine om de om. Cineva se apropie și smulgându-i pulpana hainei și gluga, recunoscu, în ultima licărire, pe vinovat. Omul începu să strige.

— Uite piticul bătrânului Genaios, adevăratul pitic! Hei, Smikros, ai venit să te vezi pe scenă! Mai joci și mâine, otreapă mică, mai stai cu noi! Unde ai tras?

Și altcineva se apropia din atelierele șantierului cu un felinar. Lumina gălbuie amesteca umbrele mișcătoare. Mulțimea se agita. Prins ca un șoarece, Smikros încerca să fugă, dar i se tăia drumul.

— Ai venit la slănină, șobolanule! Na, că te-ai prins!

— O să mai avem de furcă cu tine!

— Corcitură de om! Spurcatule! se auzeau glasuri din toate părțile.

— Lasă că ai să vezi tu, mâine! Care va să zică, e adevărat: exiști! Mimii n-au mințit! Stârpitură!

Spaima batjocurii pe care o uitase o clipă lângă frumusețea ispititoare a Kitei, spre pierderea lui, îl cuprinse iar pe Smikros, legată de spaima clipei de față. Trebuia cu orice chip să scape din capcana în care căzuse. Și, hotărât la orice, se repezi în mulțime. Dar ea se strângea de parcă ar fi fost o împrejmuire de butuci negri, fără chip. Nimeni nu se mai deslușea, dar toți țineau la un loc lanțul acesta rotund din juru-i, pe care Smikros nu putea să-l spargă. Mai încercă de câteva ori. Și prin întuneric, luptându-se cu o umbră grea ce-i sta în față, nu izbuti. Sub puterea fricii, aproape că nici nu și-a dat seama cum a tras de la șold un stilet și l-a înfipt cu toată puterea în omul din față. A fost o prăbușire cu un sunet înfundat și un geamăt. Un loc se făcu în zaplagul de oameni, o spărtură. Smikros putea să scape. Sărind peste cel pe care nu-l știa, dar îl doborâse, lovind cu brațele în lături ca la înot, el își croi drum și fugi înspre plaja apropiată.

— A scăpat! Puneți mâna pe el, c-a omorât un om, spurcăciunea! a auzit strigăt în urma lui.

Dar Smikros, ajuns la mare, și-a ridicat stiletul în palida lumină a stelelor. Era negru de sânge. Și-a plimbat două degete de-a lungul lamei. Lipicioasă, era parcă dată cu clei. Învârtindu-și de câteva ori brațul scurt, piticul făcu vânt armei în mare. Zâmbea. Pe haine nu putu să deslușească petele de sânge. Întunericul se lăsase cu totul. Socotind că din drumurile pe care le-ar fi putut lua, cel mai sigur era înspre Tomis, furișându-se pe sub ziduri și sub poarta dinspre miazăzi a cetății, porni. Cântau greierii prin lanuri și broaștele prin bălțoace. Din când în când, sub pasul său câte un caprimulg își lua fâlfâitul zbor, speriindu-l deodată ca o zdreanță însuflețită. Carul mare sta cu oiștea răsturnată, iar luceafărul de seară sclipea ca o țandără. Marea se auzea în stânga. În urmă, Histria se depărta tot mai mult, cu pătrate gălbui de lumină, ici și colo, în ziduri albastre în noapte.

Smikros, care avea o conștiință subțire și uscată ca o piele pusă la

tăbăcit și o minte isteață numai pe legături scurte, intrigi și zâzanii, nu mai resimțea din cele întâmplate decât bucuria că scăpase de frică și primejdie. Pentru planurile mari de luptă la care se gândise cândva, acum nu-i mai ajungeau puterile. Blândețea nopții nu-l ducea mai departe de mulțumirea ființei lui. Gândul batjocurii pentru care suferise atât se stinsese și el, după spaimă și eliberare nu-i mai rămăsese decât gâdilitoarea poftă pentru șoldul și sânul Kitei, pe care în gând și-o făcuse tovarășă de drum, ca să-i pară calea mai scurtă.

XIII

Totuși drumul era greu și pustiu. Smikros se muncea de-a lungul coclaurilor, simțind oboseala și foamea. De aceea se hotărî să poposească și să îmbuce din proviziile ce le avea cu el. Se opri pe o dună cu vagi umbre de mărăciniș, sub palidul pătrar de lună răsărit târziu. Își scoase sandalele și își îngropă cu voluptate picioarele în nisipul călduț încă și pufos. Îmbuca dând din umeri, mormăind ușor, liber și scăpat de orice primejdie, fără vreo povară de gând sau conștiință.

Din când în când, în amintirea lui lua ființă Kita. Atunci se oprea din mestecat, închidea ochii, zâmbea și simțea iar, prin tot trupul, gâdilitura plăcută cu care se juca, chemând-o și lăsând-o iarăși să moară în el. Era desfătătoare clipa aceasta de liniște, de lumină neobositoare, de murmur de mare abia simțită și miresme tari. Mirosea a sare, a alge și a reavăn. Iar când își mângâia buzele cu vârful limbii, buzele îi erau plăcut sărate. Asta era liniștea și fericirea lui Smikros, făcute din senzualitate și nesimțirea cugetului și răspunderii.

Deodată însă se auzi strigat pe nume. Tresări. Să i se fi părut? După un răstimp chemarea se auzi din nou. O dată și încă o dată, și apoi tăcu. Un fior cutremură ființa piticului. De data aceasta nu se înșela, nici nu se mai chinuia să-l recunoască. Era același glas: Necunoscutul care-l batjocorise și căruia voise să-i ceară să-l uite, să nu-și mai aducă aminte de el.

Smikros nu răspunse, încetă să mănânce și privi îndelung în jurul său. Nu văzu pe nimeni. După un lung răstimp de încremenire și de tăcere, o umbră subțire și înaltă se desprinse de cenușiul dunei, sări ca o sălbătăciune și se topi iar în negurile nopții. De cum nu mai văzu nimic, glasul se auzi din nou, de data aceasta mai aproape.

— Smikros!

Era în modulația binecunoscută o asprime și o mânie. Smikros simți din nou un fior alergându-i prin trup și, spre mai multă siguranță, se ridică în picioare. Era locul liber, larg în jurul său și totuși parcă ar fi fost închis într-un țarc. O prevestire urâtă, o frică mare îl făcea să-și caute, cu pași nesiguri, un început de fugă. Încercă, în cele din urmă,

să alerge spre mare. Dar nu făcu decât câțiva pași și umbra îi răsări în față, tăindu-i calea. Desigur, era Necunoscutul. Când se luase după el? Cum de nu i-a pierdut urma prin cotituri? Atâtea întrebări care nu mai aveau niciun rost acum și care prostește îi munceau mintea lui Smikros!

Thrax sta înfipt în spatele lui, liniștit. Purta sulița Palas Atenei, cu care îl bătuse pe Smikretikos, și un paner bine închis. Să fi vrut să-l bată și pe el, să-l urecheze și să-l dojenească, să se joace cu el ca pe scenă, gândi Smikros, gata ar fi fost. Ar fi simțit chiar o ușurare. Gândea că s-o fi speriat degeaba de un rău mai mare, care nu era! Dar toată socoteala asta năroadă n-avea vreme să se desfășoare. Thrax se apropia acum încet, amenințător, întrebând:

— Smikros, de ce l-ai omorât pe Sofron?

— Pe Sofron? Așadar pe el îl omorâse! Îi părea chiar rău piticului. Greșise și era gata să-și rostească mâhnirea, când în noaptea cu lumină difuză și întinsă ca o pânză izbucni departe o lumină roșietică și tremurătoare. Se aprinsese pe plaja dinspre cetate, lângă satul pescarilor. Fără voie, Smikros întoarse capul să o privească. Sta cu brațul întins să se apere și să oprească orice pornire a celuilalt.

— Rugul! îi șopti înfundat și amenințător Thrax. Rugul lui Sofron! Tu l-ai aprins! Și mai făcu un pas.

Sulița o ținea dreaptă, lipită de umăr. De la ea nu-și putea lua ochii Smikros. Ciomag de comedie care să-i joace pe spinare, sau armă tragică și răzbunătoare, de sulița aceasta se legau schimbătoarele și frământatele simțăminte ale celui ce-și aștepta judecata. Și acum, în cele din urmă, frica lui de armă se legase. Îi era frică de suliță, care stătea dreaptă, dar care putea să se aplece și să se întindă spre el. Era lungă, puternică și tăioasă și sigur putea să-l ajungă. Și picioarele stăpânului ei erau și mai lungi, și mai tinere decât ale lui. Așa că nici fuga n-ar fi putut să-l scape.

Toate gândurile astea cu care Smikros măsura clipa de față îl împietreau ca pe pasăre puterea șarpelui. Era legat mai tare decât cu otgoane și sta neclintit și pregătit pentru orice în fața lui Thrax.

— De multe ticăloșii, Smikros, ai să dai socoteală, începu tânărul. Din cea dintâi clipă când te-am întâlnit la Tomis, ții minte, nu mi-ai plăcut! Jucai în jurul lui Genaios să te ierte! Marfa n-o vânduseși, ca s-o vinzi apoi și să-ți păstrezi banii. Și tot timpul, de-atunci, numai de ochii lumii ai fost dușmanul bătrânului Genaios, care te-a iertat de furtul mărfii. Te-a iertat, pentru că îi aduceai vești pe ascuns, ba îi dădeai și sfaturi! Este, sau nu, adevărat? Am avut și noi iscoade bune, Smikros, după cum vezi…

Smikros nu răspunse și trecu capul de pe un umăr pe altul, închise câte un ochi, ca și cum ar fi ochit, pe rând, când cu stânga, când cu dreapta, cu o săgeată imaginară.

— Toate rosturile bătrânului le-ai slujit cu viclenie, trădând și înșelând, începând cu ai tăi, continuă Thrax.

Smikros mormăi ceva, încercând să-i rupă vorba și să protesteze, dar îi trecu prin gând că Genaios a aflat că el i-a mințit pe cei din Tomis, arătându-le că Histria e vrăjmașă Atenei și Ligii maritime. Iar bătrânul Genaios ar fi tras Histria la fund, dacă schingiuirea sclavilor nu l-ar fi scos în fruntea cetății.

— Și cine a voit să-l convingă nu de mult la Tomis pe comandantul escadrei ateniene să nu se arate cu corăbiile sale în fața Histriei, dacă nu vrea luptă cu flota cetății? Cine ar fi săvârșit ticăloșia asta, dacă Genaios cel tânăr, prin oamenii lui, n-ar fi prins de veste? vorbi din nou Thrax.

— Și acum… vin corăbiile ateniene? murmură Smikros cu un ochi închis.

— A! Ai vrea să știi, să te duci degrabă să dai de veste? Dar iată că n-ai să ajungi! Și Thrax mai făcu un pas înspre el.

— Și unde ai să mă duci și ce ai să faci cu mine? întrebă în cele din urmă piticul, îngrijorat.

— Mai ai de dat socoteală. Spune, Smikros, nu l-ai dus tu pe Zoltes la moșiile cetății, să-i liberezi pe sclavi și pe prizonieri?

— Eu! răspunse iluminat cel întrebat, în nădejdea că fiind vorba de libertate, va fi descărcat de răspundere.

— Și de ce n-a făcut-o?

— Gema s-a împotrivit.

De data aceasta Thrax a fost acela care a tăcut îndelung și a plecat capul. Smikros era nedumerit. Încerca să prindă ce ar fi fost în folosul său din această neașteptată întâmplare. Dar nu i-a fost dat să se lămurească. Curând Thrax și-a regăsit limpezimea și dârzenia, fără să se trădeze. Auzise, după ani de zile, rostindu-se pentru prima dată numele mamei sale, dobândind în felul acesta, neașteptat, o veste despre ea.

— Și cine, în loc să se întoarcă cu vești la Zoltes și Canites, după cum se cuvenea, s-ar fi dus la bătrânul Genaios să-l vestească de neajunsurile revoltei și să stăruiască să trimită în grabă alaiul de sclavi cu ce se găsește în cetate? Dacă n-ar fi fost la cârciumă iscoada lui Genaios cel tânăr, care să te momească și să te îndârjească cu batjocura despre tine, nu te-ai fi abătut pe la noi. Știam că te iubești, Smikros, că suferi pentru tine și cu asta ți-am făcut nadă și te-am abătut de la obișnuitele și tăinuitele tale petreceri de la Genaios cel bătrân. Și am izbutit. Dar n-am știut că se va sfârși cu moartea lui Sofron. Știm însă că din frică și din deznădejde l-ai omorât! Genaios o știe și el te iartă în mărinimia lui și îți trimite darul acesta în semn de împăcare…

La întorsătura aceasta Smikros nu se aștepta. Nu știa ce să facă și ce

să răspundă. Thrax venea încet înspre el, purtând sulița la umăr, și cu un braț întinse panerul căruia îi ridicase capacul.

— Tot ce e înăuntru al tău să fie și să uităm ce a fost! Apoi văzând că celălalt ezită, adăugă, îmbiindu-l: Te-am dojenit, Smikros, așa mi-a poruncit Genaios și îndeajuns ne-am râs de tine. Acum să fie liniște între noi!

Îndemnat de cuvintele lui Thrax, piticul se încumetă și dând iarăși frâu liber lăcomiei sale, își cufundă amândouă mâinile în paner, pentru a cuprinde cât mai mult. Deodată, însă, holbă ochii și începu să urle. Își trase mâinile amândouă. În jurul degetelor și urcând pe brațe se vedeau, în lumina difuză a luminii târzii și a stelelor, zdrențe negre înfășurându-se. Smikros sfâșie câteva. Căzute la pământ, viperele îl mușcau de picioarele goale, rotindu-se peste sandale. Împodobit cu șerpi ca Eriniile, el voi să se repeadă asupra lui Thrax. Acesta, însă, se retrase câțiva pași și, aplecându-și sulița, îl amenință. Văzându-se fără scăpare și fără putință de răzbunare, Smikros încremeni o clipă, fără o vorbă. Mișunau pe umerii lui șerpii, lăsând dâre de sânge și bale de-a lungul brațelor, După câteva clipe, omul strigă cu deznădejde și, adunându-și toate puterile, porni în fugă înspre cetate, unde mai nădăjduia să găsească scăpare.

Mica așezare de pescari și tăbăcari, în mijlocul căreia Genaios și ai lui își găsiseră refugiul, era frământată de neașteptata întâmplare a omorârii lui Sofron. Mimii, mai mult decât scenele vremelnic ridicate în oraș, izbutiseră să lege de ei, aci, omenește, pe toți cei din jurul lor. Mai ales Sofron era foarte iubit. Nu o dată trăsese la vâsle, ieșind la mare cu pescarii; nu o dată, lângă tăbăcari, bătuse pieile aspre și crude cu bolovani grei. Copiii îl știau toți, iar el se pricepea să le facă jucării din melci și din paie. Și poate mai bine decât Philipos – mai leneș și mai îndepărtat de viață – îl înțelegea în pornirile și năzuințele lui pe Thrax. Avea o duioșie de rudă față de acesta, și de câte ori tânărul începea să vorbească de mama lui, pentru ca să nu stăruie gândul și să adâncească durerea, Sofron, cu buzele lui groase și limba peltică, începea să imite păsările până ce-l vedea pe Thrax zâmbind. Înțelegea însă și gândurile grave ale tânărului sclav și întotdeauna l-a ajutat să pregătească lupta pe care ai lui aveau într-o zi s-o dea. De aceea îl întovărășea pe Thrax prin buruienile și mărăcinișul de dincolo de plajă, unde sub scaieții cu capetele violete și ghimpii albi și uscați prindeau vipere. Thrax știa de la mama lui să culeagă veninul și-l păstra ca pe un lucru prețios, pentru otrăvirea săgeților viitoare.

După judecarea lui Smikros, Thrax se întorsese cu un pas încet, obosit, spre focul rugului, ce creștea tot mai mult. Lăsase zarva surprinderii și a pregătirii când se luase după pitic. Acum găsea liniștea în care toți cei de față, în noaptea aceasta de vară, ascultau

îndurerați plescăitul flăcărilor deasupra trupului lui Sofron. Limbile de foc se țeseau din amândouă părțile deasupra lui. Galbene și roșietice, ca un imens scutec de aur în care dormea mimul, pentru totdeauna. Câțiva bușteni rășinoși, aduși de tăbăcari, mințeau mirosul iute și acru al rugului. Iar nori ușori răsfrângeau, trandafiriu, reflexele focului.

Genaios privea tăcut, cu brațele încrucișate, ceremonia asta tristă, alături de Kita și de Thrax, care, fără să spună vreun cuvânt, venise să-și ia locul în fața rugului. Numai sughițul puternic al lui Philipos se auzea din când în când prin hohotul plânsului.

Deodată, când lui Philipos i s-a părut că trupul lui Sofron descrește în flăcări și că astfel se va despărți pentru totdeauna de cel cu care împărțise și binele, și răul, el plecă în echilibru în mâini, cu picioarele în sus, să ocolească rugul. Capul și-l ținea răsturnat într-o poziție chinuitoare, privind jăratecul ce se îngroșa, se îngroșa până la fund și se fărâmița mai întâi în bulgări incandescenți, apoi în cenușă. Înainta încet, schimbând palmă după palmă, cu trupul drept și supt, ca un pui de plop. Se silea să nu facă nicio greșeală, să nu cedeze nici unei oboseli și să ducă până la capăt figura aceasta, cea mai grea din giumbușlucurile lor, făcută acum de unul singur din dragoste pentru Sofron, ce se mistuia, și în cinstea lui. Se auzea numai din când în când respirația grea, și atunci Philipos se oprea tremurând, culegând cu o limbă mare și aspră de pe buzele uscate picăturile de sudoare amestecate cu lacrimi.

Odată cu venirea zorilor, rugul de lângă sălașul pescarilor și al tăbăcarilor s-a stins. S-a stins mai sus, spre miazănoapte, și farul, focul cetății. Mai întâi ca un lapte subțire se topi lumina pe undele liniștite și în cer. Apoi ușurătatea de aer a fost deodată despicată de un foc ce ieșea din mare. Ziua creștea, totul se lumina și pe plaja din fața plășilor și a tăbăcăriilor, negru și mușuroit, mai sta piciorul rugului și ceea ce nu arsese din el. Oamenii erau obosiți, pleoapele erau grele. După noaptea aceasta de veghe, începea o zi caldă de muncă.

Se înălța soarele, când pe apa liniștită, umflată numai de o hulă rotundă din adânc, trecu încet escadra trierelor ateniene. Erau șase corăbii de război, cu pintenul de bronz și cu ochi mare, alb și albastru în pleoape roșii, vopsit în prova sub vrej, cu un cioc învelit tot în bronz. De la o lovitură de săgeată, în liniștea dimineții, se auzea bătaia ritmică a celor trei rânduri de rame. Vasele lunecau lin, iar pe punțile din cele două borduri cu copastiile înalte scânteiau armurile ostașilor pe care îi aduceau. Puterea Atenei trecea maiestuos prin fața Histriei, urcând spre miazănoapte, unde la gura marelui Histros avea înțelegere de bună negustorie cu cei de acolo, care azi erau sclavii răsculați. Două corăbii rotunde de comerț cu vele vișinii pluteau între triere, ocrotite de puternicele vase de război.

În dimineața aceasta tristă, Genaios cel tânăr a văzut totuși cu

bucurie sosind ajutorul Atenei, care așteptase în portul de la Callatis de unde, în cele din urmă, Trasybulos îi trimisese o veste. Era semn că lucrurile se grăbesc și că ziua socotelilor nu întârzie. De aceea, Genaios l-a îndrumat cu sfaturi precise pe Thrax la Zoltes și Canites. În locul trădătorului Smikros, tânărul get avea să facă legătura și să pregătească pe cei ce așteptau la apus de cetate.

De bună seamă că vor fi văzut corăbiile ateniene trecând și Theodotos, și Genaios cel bătrân, și Tanusa. Bucuros ar fi dorit ei să le oprească, fie chiar cu luptă. Dar clipa nu era prielnică.

XIV

Când în zorii zilei sclavul de la intrare l-a vestit pe bătrânul Genaios că Smikros fusese găsit mort, agățat de inelele de bronz ale porții, bătrânul a înțeles că nu mai era vreme de pierdut. Văzuse de departe rugul luminând în noapte, aflase de întreaga întâmplare cu Sofron și, mai ales, privise cu un sentiment nelămurit, în care intra, ca o prevestire întunecată, trecerea trierelor ateniene.

Trebuiau neîntârziat celebrate sărbătorile în cinstea lui Poseidon. Vechiul Taur al Mării, zeitatea miletană venită din însăși obârșia cetății, avea să capete nu numai un cult nou la Histria, dar avea să aducă și liniștea cetății odată cu el. În zilele acestea grele, cu rosturile încâlcite ale vieții materiale, a sili mulțimile ca din frică, nădejde și dulce îmbătare cu tămâie și mirt, să-și părăsească agitația și preocuparea vieții de toate zilele și a le sili, mai ales vara, când traiul era mai lesnicios, să se înflăcăreze după zei și după poveștile lor în nădejdea unei vieți mai bune, cândva, era desigur cea mai de seama acțiune politică. De altfel, totul era pregătit, și în câteva zile aveau să se strângă faptele de seamă ale sărbătorii acesteia mari: așezarea temeliei templului celui nou al lui Poseidon; jertfirea taurilor negri; cursele de cai și de tauri; pornirea alaiurilor de sclavi spre târguri cu câștigurile închinate zeului și poate, după cum fusese vestită, sosirea din atelierele olbiene a marii statui de marmură, bronz, aur și argint a lui Poseidon. Corinthul însuși n-ar fi putut fi mai mândru cu vestita lui statuie. Aceasta avea să fie dusă cu mare pompă și așezată în fața unui altar de marmură, în aer liber deocamdată, până ce acoperișul noului templu o va adăposti.

Ordinele trimise în toate părțile înfierbântaseră viața cetății. Se construiau estradele jertfelor marine, se antrenau caii, se ridicau tribunele, se împodobeau templele și ușile caselor de coroane împletite din papură și lăstăriș, se întreceau luptătorii și arcașii, pentru că după gândul nestrămutat al lui Genaios cel bătrân, organizatorul și duhul însuși al acestei mari sărbătoriri, întrecerea și încununarea victoriei din întreceri aveau să fie faptele cele mai de seamă aduse, subliniate și înviate în conștiința mulțimilor de către

serbarea în cinstea lui Poseidon. Viața agonală a întrecerilor de toate soiurile, din care crescuseră trupurile frumoase, vitejia, podoabele cele mai de preț ale spiritului elin, tragedia și frumusețile gândului, întrecerile acestea care înnobilau viața cetăților eline în înflorirea lor trebuiau reamintite, reînviate și risipite în toate conștiințele. Genaios bătrânul le amintise în discursul său de la templul lui Apollon, iar acum încerca să le înfăptuiască, strălucită biruință, gândea el, legată de instaurarea noului cult, în cetatea asta îndepărtată unde elenismul, între valurile neamurilor străine și greutățile vieții, uitase agonul, puterea tuturor întrecerilor, frumuseților și perfecționărilor. Împotriva acestei vechi datini, duhul cel nou al omului răzvrătit, care vestea alte vremuri, necredincios și îndrăzneț, purtat de însuși fiul său – greșit înțeles și tâlcuit de bătrân – avea să sfarme polisul, cetatea, în alcătuirea căreia agonul era strâns împletit cu zeii și cu credința. Iar dincolo de toate, polisul acesta care îi dădea lui însuși dreptul ca unui înalt slujbaș să fie marele preot al unui Poseidon, polisul păstrat și înstărit de reînnoirea aceasta religioasă și frumoasă a întrecerilor cumințea lumea, o așeza, nu o tulbura, nu rupea încheieturile și nu îngăduia gânduri noi și revolte. Numai astfel cei mulți n-ar fi îndrăznit să întindă mâinile spre avuțiile celor puțini.

Pentru ideea aceasta de stăpânire lacomă și neîmpărțită clădise Genaios cel bătrân în mintea lui isteață de negustor fenician o palidă reînnoire a lumii vechi în noua lume elină din Histria. Și gândul păstrării vechilor așezări și, o dată cu ele, și a bogățiilor, de sclavi, de corăbii, de grâne și aur, fusese cel mai ușor și mai bine înțeles de Theodotos, care dăduse mână liberă bătrânului Genaios, noului cetățean și celui mai păstrător al Histriei.

Așadar fremăta cetatea de reînnoiri și de așteptări. Singura dintre toate pregătirile din care bucuria lipsea era aceea a cortegiului de sclavi, ce avea să pornească în ziua a treia a serbărilor. Era ultima; atunci avea să sosească și statuia Marelui Zeu, din câte se vestise.

Părăsind orice gând de apărare, flota Histriei fusese trimisă, cu un larg ocol pe la adânc, să primească și să întovărășească sărbătorește corabia ce avea să aducă din Olbia pe noul și binefăcătorul Poseidon.

Lipsit de sclavii și prizonierii de la moșiile cetății, cât și de cei răzvrătiți în delta fluviului, sub conducerea lui Aetas, cortegiul celor ce erau de trimis era sărăcăcios în anul acesta. Numai câțiva prizonieri ținuți sub gardă în temnițele palatului lui Tanusa și câțiva sclavi, aleși dintre cei mai răsăriți. Plecarea sclavilor nu putea lipsi însă din programul serbărilor.

Fusese, după ziua aceasta înfrigurată a atâtor întâmplări și pregătiri, un amurg ciudat, brusc întunecat sub un cer ca de aramă, cu flăcări în el. Marea era liniștită și cenușie, purtând o beznă ce străbătea din afundul apei, cu milioane de crețuri mărunte pe

suprafața întinsă și grea. Aerul era fierbinte, greu de respirat, îmbâcsit de miazme ce veneau din toate părțile. Păsările, mai ales rândunelele, zburau pe aproape de pământ, iar pescărușii plângeau. Semn de furtună. Și pe prevestirile astea a venit noaptea la Histria, care începuse sa apară sărbătorește sub pânze, flori și ghirlande.

Furtuna n-a întârziat. A început în întuneric, cu bubuituri îndepărtate și cu lumini de fulgere ce țineau clipe îndelungate, schimbând cerul lăptos într-un imens opal. Din când în când, bolta aceasta sunătoare și cutremurată plesnea ca o tencuială veche și uriașă peste lume, ce se crăpa. Și atunci cădeau nu stropi, ci căldări de apă caldă. Vântul stârnit din senin, ca și valurile, răsucea și rupea copaci bătrâni, și pe străzile cetății toată noaptea a călătorit un întreg alai de crengi rupte, zdrențe din podoabe sfâșiate, păsări și mici animale omorâte. Valurile săreau peste diguri, pulverizând spume înalte, și cohortele lor îndesate și masive loveau și cutremurau țărmul, ca cirezi întregi de monștri înfuriați.

Oamenii primeau în ei furtuna aceasta neobișnuită, cu spaimă unii, cu plăcere alții, amatori de puternice impresii, toți cu un același gând: sărbătoarea de a doua zi. Pentru unii se vestea Poseidon însuși, Taurul Mării, în această a douăsprezecea zi a lunii sale de miez de vară, când era hărăzită închinarea. Pentru alții era numai o ciudată întâmplare.

Theodotos era îngrijorat de soarta flotei Histriei, trimisă spre Olbia. Genaios cel bătrân, care nu putuse închide ochii în noaptea aceasta cumplită, privind la jocul unei flăcări galbene într-o scoică de onix, zâmbea totuși la gândul că trierele ateniene vor fi fost înecate de munții de apă stârniți, în vreme ce gândurile lui Genaios cel tânăr, în bordeiul său inundat de ploaie, în satul pescăresc, întovărășea cu grijă și cu speranță soarta flotei ateniene condusă de navarhul Thrasybulos.

Atenianul Thrasybulos era unul din bunii prieteni ai tânărului Genaios. Nu o dată petrecuseră zile plăcute în atelierele lui Duris, bucurându-se de libertatea gândului, a vorbei și de puterea lor plăsmuitoare. Învățat și energic, omul acesta mărunțel, cu părul negru, ondulat, cu barba inelată și ochii verzi, cu trupul întărit în palestre și duhul mlădiat în meditații, purta în el un corăbier, un geometru, un constructor și, mai ales, un filosof. Învățăcel, ca și Genaios, al filosofilor ionieni, pornind însă cu gândirea sa de la unul din cei șapte înțelepți ai lumii, de la Thales din Milet, Thrasybulos credea, ca și dascălul său, în apă ca într-un element primordial de la care pornesc și la care toate se reîntorc. Gândul transformării și devenirii universale – dus de Anaximandru, până la pilda lui Heraclit cu veșnica tăcere a apei unui râu mereu nouă în albia sa, gând atât de drag lui Genaios cel tânăr – era ideea de temelie în meditațiile tânărului navarh. Lăsându-și gândirea să se închege în forme poetice, Thrasybulos visa adeseori, pe porniri din Thales culese, la tâlcuri

urzite în frumuseți de imagini, susținute însă și controlate de un spirit ager, cercetător, neîndepărtat și nepierdut de drumul drept pe care ni-l arată natura. Astfel el zâmbea îngăduitor la cele mai frumoase povești acoperind fenomene naturale, cărora le căuta totuși neobosit explicațiile care să-l mulțumească. Firește că nici ecoul, tălmăcit ca un glas rămas stingher dintr-o nimfă istovită de dragoste zadarnică după Narcis; nici puterea de atracție a chilimbarului și a gangei de fier magnetic, cărora însuși marele Thales le atribuise un suflet misterios, nu puteau mulțumi numai cu miturile lor spiritul iscoditor, practic și sub un permanent control rațional al lui Thrasybulos. Cercetător înnăscut, permanenta nevoie de a adapta datele vechi la o viață nouă făcea din el un înnoitor și, între altele, și un conducător de nave.

Deși numele său se asemăna cu acela al tiranului miletan care ridicase harnica cetate asiatică la o mare înflorire, atenianul Thrasybulos era opus aceluia ca gândire și simțire socială. Democrat convins, stând în fruntea fracțiunilor democrate, în timpul războiului peloponeziac, când a obținut comanda flotei ateniene, care în vremi de restriște trebuia să asigure prin Propontida legături cu coasta pontică, el a fost deosebit de mulțumit nu numai să afle o prietenie ce creștea în felul vederilor sale la amicul său Genaios din Histria, dar și de faptul că va putea servi însuși spiritul democrat al Atenei pe coastele acestea îndepărtate, precum și interesele economice ale țării sale.

Deși mult mai puțin importantă decât Histria, mica Tomis nu primise, la fel cu stăpânitorii Histriei, să încerce drumul cel nou al puternicii Ligi navale ateniene, care într-un anumit sens însemna democratizarea vieții de cetate.

Smikros lucrase cu râvnă la refuzul celor de la Tomis. De aceea navarhul Thrasybulos așteptase cu răbdare clipa prielnică în rada unei cetăți doriene, la Callatis, unde găsise totuși o stare mai generoasă de spirit. Acolo, așteptând, se pasionase pentru izvoarele calde și sulfuroase, care țâșneau dintre stânci ruginite, într-un ochi de lac. Săpase și fărâmițase pământul moale și roșcat, întrebându-se în vechiul fel al lui Thales, dacă nu, într-adevăr, apa este elementul primordial. Iar noaptea, în seninele nopți pontice, Thrasybulos verificase iarăși învățătura lui Thales, care sfătuise pe marinari să se ajute în navigație de constelația Carului mic și de așezarea lui pe cer.

Acolo îl găsiseră, în vremea din urmă, trimișii prietenului său, Genaios. Febril, tânărul armator se destăinuia amicului său, navigatorul. Pas cu pas, Genaios se analiza în schimbarea sa, care cu încetul, din primele zile ale reîntoarcerii, avea să-l ducă de la nepăsare la o mare pasiune socială și politică. Și firește că o dată cu aceste vești, de îndată ce aflase de oprirea și așteptarea răbdătoare și prudentă a lui Thrasybulos în cetatea de la miazăzi, Genaios îi

împărtășise gândul unei lupte împotriva stărilor de lucruri de la Histria, deși în fruntea lor se afla chiar tatăl său. Răspunsurile navarhului fuseseră însă simple și orale, rostite din când în când de către un sol, mai ales după așezarea lui Genaios în satul pescăresc. Era o izbitoare nepotrivire între înflăcărarea din corespondența tânărului histriot și cuvintele calme, rare ale atenianului, rostite mereu de alte buze: „Să așteptăm!”. S-ar fi spus aproape o neînțelegere, dacă Genaios n-ar fi avut o cunoaștere adâncă a lui Thrasybulos și dacă acesta, prin mici daruri trimise cu solii, să-i adeverească spusele – un stilet de argint, o splendidă coamă de coif, tablete minunat șlefuite și stil – n-ar fi ținut trează și sigură prietenia în răzvrătitul său prieten. Liniștea aceasta încercată a conducătorului de nави vădea o adâncă pricepere politică și militară.

O siguranță în cele ce aveau să vină dobândise, prin atentă înțelegere, și Genaios. De aceea, când fără nicio altă veste, în dimineața aceea tragică dinaintea furtunii, el a văzut trecând încet spre nord escadra Atenei, a înțeles că i se dădea un răspuns. Furtuna însă îl lăsase nesigur de soarta escadrei.

În vremea îndelungată a așteptării sale și din observații precise, Thrasybulos ajunsese cunoscător bun al vânturilor în părțile acestea ale Pontului Euxin. El se pricepea de aceea să le folosească cât mai bine. După o trecere aproape strategică prin fața Histriei, el cârmi înspre larg, pentru a prinde vântul de miez de zi, care bătea înspre seară din răsărit. În felul acesta nici nu se vestise furtuna, când trierele ateniene atinseră galbenul prag de apă a celui dintâi braț de la vărsarea Histrosului în mare. Cu mult înainte de a intra cu pânzele umflate în apele fluviului, navarhul privi cu atenție culoarea încropită a mării, neîntâlnită de el nicăieri. Adâncimile verzi se tulburau de nisipurile suspendate, și valurile se făceau tot mai întunecate. Gustând dintr-o căldare aruncată peste bord, el află apa sălcie îndulcindu-se. Și cu încântare și bucurie, naturalistul Thrasybulos, de data aceasta între două comenzi de vele și de cârme, își însemna pe tăblițele de ceară:

„Histrosul, când se varsă, îndulcește marea până departe… Alți pești trebuie să trăiască pe aici… Delfinii sunt mari și lucii… Cârduri de păsări ciudate călătoresc spre interiorul pământurilor plutitoare… Merită să fie văzute și studiate mai deaproape toate acestea”…

Desigur că prudentul Thrasybolus nu intrase pe brațul fluviului la întâmplare. Învestit cu depline puteri de Atena, el avea răspunderea tuturor intereselor cetății sale: militare, politice, negustorești. Sosit la o epocă prielnică, întărit de prietenia devotată și entuziastă a lui Genaios cel tânăr, sprijinit pe o alianță cu Liga maritimă ateniană a cetății de la sud, Callatis, navarhul le folosise pe toate pentru a-și da siguranța și preciziunea mișcărilor. Urzise o întreagă țesătură de alianțe secundare, legate prin împrejurări prielnice, prin oameni

pricepuți și devotați. Izolase oarecum încăpățânata și reacționara Tomis și, încă din vremea refugiului lui Zoltes la gurile Histrosului, adică de la începutul primăverii, își trimisese câțiva oameni pricepuți de-a lungul coastei, până la vechile cherhanale ale lui Genaios cel bătrân, la început devastate, apoi stăpânite și folosite de sclavii răsculați. Aci, mai târziu, după plecarea lui Zoltes în tabăra lui Canites și a lui Thrax la Histria, îl aflase stăpânind pe Aetas. Solii atenianului duseseră vorbe bune bătrânului conducător de sclavi și-l poftise să negustorească, dacă vrea, cu Atena. Cetatea Palas Atenei nu se uita cine vinde, dacă vânzătorul era, într-adevăr, stăpân pe marfă. Iar dacă el era în strâmtoare și ducea cumva lipsă de libertatea negoțului, Atena era gata să i-o dea, o dată cu drahmele unui preț cinstit.

Și felul acesta atenian de a se înțelege Aetas l-a prins ușor. De aceea, când trierele ateniene au intrat lin pe apele Histrosului, ducând în mijlocul lor pântecoasele nave de comerț cu pânzele roșii, la schela de pe fluviu, de unde bătea un aspru miros de pește spintecat și uscat, unde lotcile își nălbeau la soare carenele cu creste, au ieșit înaintea amiralului atenian mulțimea noilor stăpânitori de fapt, în frunte cu bătrânul Aetas. Schela, șubredă, de lemn, din apele galbene și largi slujea unei așezări alcătuite dintr-un turn pătrat, făcut din lut și scoici și din bordeie la fel clădite. În bătaia vântului ședeau înfipte grătare de lemn uriașe, pe care morunii spintecați își zvântau carnea grasă, roșcată, sfârtecată, acoperită cu zgrunțuri albi de sare. Pe drumul până la turn, pe jos – alte grătare care înlesneau mersul, iar în hârdaie mari – icre, lapți și măruntaie sângerate.

De sub turn se deschidea un drum de apă, ca o uliță lichidă, pe care, în loc de lespezi, înfloreau nuferi albi. Iar de departe, din fundul cotit al acestei ulițe mișcătoare, se auzea neîncetat un croncănit, un cârâit și țipete de păsări puzderie și un fâlfâit sonor de stoluri compacte de zboruri grele, ușoare, curbe, în zigzaguri sau țâșnite drept în sus, ca sulițele. Mulțimea felurită a înaripatelor dădea priveliștea aceasta și zgomotul neobișnuit.

Când navele s-au înșirat numai câteva lângă schela prea scurtă, având precădere cele rotunde de comerț, care trebuiau să încarce, o pulbere arămie de apus începuse să cadă pretutindeni. În ea juca o lume vioaie de insecte, cu zbor moale de fluturi, zbârnăitor și metalic, de libelule mari și agitate, și subțire cântec de muște și țânțari, dând o podoabă vie de smalț întregului cuprins. Miros greu de pește, de mâl și miros de om asudat în muncă se amesteca cu duhoarea fundului mâlos al apelor dulci și stătute, făcând pe călător să tânjească după aerul proaspăt, larg, permanent primenit al mării.

Thrasybulos asculta cu atenție grecească scâlciată a sclavilor răsculați, în care dialectul străin deforma, împreună cu o pronunție neobișnuită, cuvintele. Mai ales navarhul a avut greutăți de înțeles la

rostirea Lățosului, pe care Aetas l-a prezentat ca pe un locotenent al său. Acesta l-a lămurit că-și pusese un lanț de iscoade, cu ajutorul căruia era zilnic informat de cele ce se petrec la Histria. Iar Aetas i-a completat navarhului că o legătură aidoma au și cu moșiile cetății, unde așteptau Zoltes și Canites. De la ei și numai de acolo puteau dobândi, pe un drum ocolit până aici, grânele, după cum peștele sărat și afumat așezarea aceasta îl dădea. Histria era tăiată de bogățiile ei. Trăia deocamdată din rezerva hambarelor și minciuna serbărilor. Când va veni însă ziua socotelilor, mâncările astea n-aveau să-l sature nici pe Theodotos, nici pe Genaios cel bătrân, nici pe Tanusa. Și spunând lucrul acesta, Aetas râdea, își freca mâinile, iar Lățosul se bătea singur cu pumnii în coaste.

Thrasybulos cunoștea bine desfășurarea serbărilor plănuite la Histria din veștile primite încă înainte de plecarea din Callatis. De aceea, el îi ceru lui Aetas ca, prin legăturile lor, să-l anunțe amănunțit de ziua jertfelor taurilor negri. Trebuia să urmeze cu alai de flotă intrarea în port a statuii lui Poseidon. Și aceasta era ziua și clipa în care Thrasybulos avea de gând să asedieze Histria. Planul său se bizuia nu numai pe mulțimea histriotă și soldații chemați și ocupați cu rosturi sărbătorești, dar și cu tulburarea cugetelor. Marele și noul zeu, îngăduind chiar în ziua triumfalei sale intrări în cetate asedierea ei, avea să fie mai puțin marele și puternicul zeu. Și lupta va fi astfel, gândea Thrasybulos, mai dinainte pe jumătate câștigată.

Deocamdată însă veștile erau întârzielnice. Se aflase că la Histria, din cauza furtunii, serbările se amânaseră. Cetatea își pierduse frumoasa ei podoabă, smulsă de vijelie. Se vestejiseră ghirlandele și valtrapurile, se prăbușiseră foișoarele, se umpluseră cu apă săpăturile pe planul noului templu, care trebuia sfințit și început, dar mai ales se aflase că, pentru a pluti în siguranță cu încărcătura de preț a statuii, întregul alai de corăbii histriene aștepta în portul Olbiei să se domolească larga hulă, care după furtună mai frământa marea.

La adăpostul acestui răgaz, navarhul Thrasybulos dăduse poruncă de încărcare și aștepta și convoiul carelor cu două roți pline, trase de boi pe un drum de uscat mai scurt, să aducă încărcăturile de grâu de la moșiile cetății stăpânite de sclavii răzvrătiți. Una dintre corăbii avea să încarce pește, cealaltă grâu, iar din pădurile de grinduri, dintre apele Histrosului, câțiva bușteni de pini rășinoși, buni pentru facle cu lumină albă și plete de fum parfumate. Plătise marfa aceasta deîndată, în bune drahme ateniene cu chipul Palas Atenei, încheind astfel cinstit socotelile negustorești. Spiritul său vioi nu sta însă lânced în așteptarea de fapte, ci cerceta neîncetat în jurul său priveliști, pământuri, jivine și oameni. Și de bună seamă că nici Herodot, el însuși, nu-și strânsese și împachetase mai cu grijă tabletele de ceară în călătoriile sale, decât navarhul Thrasybulos pe ale lui, acoperite cu un

scris înflorat, în așteptare de negoț și de luptă.

Se îngrămădeau pe tablete observații, impresii, simțiri felurite și noi.

„Am fost chiar astăzi – scria el – împreună cu Aetas, pescari de monștri marini. Când am intrat cu luntrea în marea tulbure și îndulcită, morunul se zbătea prins în cârlige. Pescarii au tras de otgon și a ieșit din apă un cap mai mult lat, ca o mască de tragedie, cu rât. A amenințat spre noi, lăbărțându-și urechile acoperite de câte un ghem de stele din oase cenușii. Era puternic peștele, se zbătea și ne amenința luntrea. Atunci Aetas, ca să-mi facă cinste de musafir, mi-a dat ciocanul. Era o măciucă grea de stejar, lucioasă și pătată de sânge. De-abia am ridicat-o cu două mâini. Când am plesnit cu toată puterea, mi s-a părut că sparg țeasta unui taur. A țâșnit sângele și morunul a căzut în mare, de unde l-au scos. Pentru prima dată vedeam pescuindu-se cu măciuca…”

În altă parte, navarhul scria despre viața care fierbe prin locurile astea într-o veșnică dospire:

„Din moliciune și grăsime de boabe și grăunțe mici, rotunde ca meiul cald, încropit, roiește un altfel de mei de viață vie, mărgele mărunte, agere, mișcate, colorate, care nu știi de unde vin, unde se duc, cât stau, cât trăiesc, dar sunt. Cresc sugând la ugere de apă și soare și duc cu ele taina unor forme pe care nu le bănuim încă. Din apa verde, și adâncă, și caldă, din boabe culese și vii, mâine poate se nasc raci, pești, salamandre, păsări, animale. Din taina și puterea apei – toate schimbările și creșterile astea fără sfârșit.”

Iar în altă parte, Thrasybulos se întorcea înspre oameni care „… sunt sclavi, pentru că noi spunem așa, dar nu sunt dintr-o stare a firii lor sclavi, dintr-o stare care să iasă din ei, ba dimpotrivă, ei duc munca pretutindeni”.

Pe munciții de aici și înhămații la munci istovitoare și grele el îi asculta seara cum cântau la focuri și se înspăimânta de gălbejeala și slăbiciunea lor. „Am stat lângă unii când îi cuprindea boala care bântuie pe aici. Dogoresc cum dogoresc cuptoarele încinse și ei tremură, totuși, de frig. Mulți dintre ei își mușcă limba de zguduirea frigurilor. Dar le trece după un timp și îi apucă și îi lasă o zi da și o zi nu. Și zeul lor cel mai mare, al geților băștinași, e un zeu tămăduitor. Ca și Apollon al nostru, el e făcut în gândul oamenilor din boală și pentru boală…”.

A stat așa Thrasybulos câteva zile, umblând cu pasul său, purtat în cârcă în mlaștini până la brâu, pentru a vedea și cerceta. În a patra zi de la sosire, seara, lângă foc, a picat un crainic rupt și obosit, vestind:

— La Histria au început serbările! Poimâine se jertfesc taurii negri, iar în ziua următoare sosește flota și zeul!

Thrasybulos a trimis atunci un călăreț la Zoltes și Canites să

pornească de îndată înspre cetatea ce avea să fie prinsă din două părți. El însuși, înainte de a se lumina de ziuă, avea de gând să ia drumul. Lăsă două triere cu corăbiile încărcate aci, în siguranță, cu tabletele lui mai ales, trimise patru triere să stea în fața Histriei, ca o putere ocrotitoare, iar el cu hopliții în arme pornea pe vechiul drum de care, spre sud. Tabăra lui Aetas putea să pornească și ea în voie spre zidurile Histriei, dincolo de care oamenii petreceau.

XV

Sosise, în sfârșit, și ziua amânată a începutului de sărbătoare. O căldură dogorâtoare de miez de vară se lăsa greu peste cetate, cu liniște când nu era larmă de goarne și de tobe. Flamuri albe cu chenare albastre, frânte, fluturau la colțurile caselor și ale templelor. Crengi verzi atârnau la încheietorile porților, buchete de maci roșii și viorii împodobeau inelele și clanțele intrărilor. Toate ivările erau trase, ușile băteau întredeschise, slobod se putea circula pretutindeni. Oamenii erau atenți la toate semnele de vară; la căldură, la liniște, la uscăciunea vântului ușor, la zborul gâzelor și al păsărilor. Lebedele, stârcii și pelicanii erau arătați cu degetul pe adâncul albastru al cerului, când își schimbau locul dintr-un lac în altul, rândunelele erau urmărite în zborul lor săgetat – și toate faptele astea se adunau în vorbe și se răstălmăceau ca tot atâtea semne, date de zeul cel nou și puternic, din mulțimea atributelor sale de vară. Zeu al creșterilor și el, al fărâmițării și înmulțirii vieții din fierberile umede ale gârlelor, izvoarelor și ochiurilor stătute de apă, Poseidon era urmărit cu bucurie și satisfacție în toate manifestările lui blajine, în mișcarea feței acesteia universale și surâzătoare a lui, spre deosebire de încruntarea în forțele de iarnă, sălbatic dezlănțuite în luna care îi poartă numele, vremea furtunii și înghețurilor.

Unii, printre pâlcurile de cetățeni strânși pe străzi în haine de sărbătoare, vesteau cutremure. Era iarăși un atribut, o manifestare de seamă a zeului. Stăpân al cutremurelor! Alții protestau și negau posibilitatea unor asemenea întâmplări. Era adevărat că Poseidon era zeul cutremurelor, spuneau ei, dar în ipostaza de iarnă, iar nu de vară, când e numai blândețe. Și o lungă și pasionată discuție se aprindea, se întindea pretutindeni, stârnind la cei mai isteți argumente, iar la cei mai simpli și temători o frică înspăimântătoare. Spaima aceasta de un lucru ce nu putea fi nici prevestit și nici controlat trecea ca un fior prin bucuria generală.

Ceea ce dădea uitării, din când în când, groaza de cutremure cu afirmare de viață și gingășie, cu un mare curaj în frăgezime neștiutoare era cortegiul Taureilor, care trecea cântând pe străzile cetății, înspre Acropolă, unde aștepta temelia, planul săpat între templul Afroditei și al lui Apollon, al celui de-al treilea templu, cel

viitor, închinat lui Poseidon.

Taureii erau cele mai tinere vlăstare ale unei confrerii închinată Taurului Mării. Un imnograf compusese cu cazną imnurile pe care copiii, îmbrăcați în alb, încununați cu alge și buchete de maci în mâini, le cântau pe străzi.

În zilele următoare, cântecele lor aveau să răsune în Odeonul pregătit pentru serbări. Copiii erau toți orfani, crescuți și îngrijiți de cetate. Toți erau odrasle de cetățeni liberi.

Când au urcat din Agora înspre Acropolă, copiii cântăreți s-au înșiruit câte doi la umbra unui vechi zid, care sus avea gratii. Semăna cu o închisoare pe dinafară. El despărțea parcă o școală, după larma de glasuri tinere ce se auzeau amestecate de dincolo de tristețea și masivitatea aceasta de piatră. Și copiii cântăreți de pe stradă, simțind alături pe alți copii, au încurcat frumoasa rânduială a cântecului lor și, curând, arătându-și unul altuia zidul, o gălăgie fără grație, dar cu putere de viață și vioiciune, răspunse de pe stradă celor ce stăteau închiși dincolo de zid. Cu greu, pedagogii și imnograful au măsurat iar pasul și au dat tonul. Micii cântăreți se aliniau, ascultau, începeau să cânte încurcat, cu capetele întoarse spre zidul cenușiu, care rămânea în urmă cu larma lui. Ei nu știau că dincolo de el stăteau închiși copiii care, în vremuri grele de economii ale Histriei, erau poșidic de sclavi, mâncând mai mult și producând, și destinat, după sfatul lui Genaios cel bătrân, pieirii. Fuseseră culeși copiii aceștia, prunci de la un an până la cinci, de pretutindeni, din bordeie, din bucătării, din grajduri, de la mame și de la părinți, închiși încă dinainte de furtună într-o veche temniță nefolosită și uitați acolo. Ulița fiind dosnică, de bună seamă că, după sărbători, își vor mai aduce aminte de ei și îi vor căuta, pe câți îi vor mai găsi.

Cortegiul s-a încheiat în piața cetății, Agora largă, împrejmuită de ziduri înalte, între palatele lui Genaios și Tanusa. După o așteptare îndelungată s-au așezat în frunte doi sclavi puternici, acoperiți doar cu fâșii albastre peste șolduri, purtând pe prăjini culcate stema Histriei, grea, săpată în lemn, vulturul și delfinul, mai înaltă decât o statură de om. Veneau apoi sulițașii cu scuturi de argint și goarne drepte și răsunătoare. Ca o turmă nevinovată urmau Taureii, magistrații, apoi preoții lui Apollon și ai Afroditei și, în sfârșit, noul preot învestit al lui Poseidon, bătrânul Genaios. Purta o cămașă lungă, verde, dintr-o țesătură grea, pe care flutura un fel de largă pelerină albastră, străvezie. Neregulate broderii de argint înspumau pe veșmintele astea, care voia să întruchipeze marea, elementul stăpânit de Poseidon.

Întunecat la față și strâns subțire în toată ființa lui deșirată și osoasă, Genaios se silea să pună un zâmbet pe fața încruntată. Venea după el jertfa, animalul care trebuia sacrificat, fiind și el închinat lui Poseidon: un frumos armăsar alb, ținut în frâu cu zăbale de argint de

doi sclavi. Era din grajdurile lui Tanusa, dăruit de rege cetății pentru această împrejurare, ca semn de măgulire și îmbunare, în vederea unei arenzi ce se cerea totuși scăzută față de zilele grele prin care trecea Histria.

Genaios pregătise cu meșteșug o manifestare pentru rege. Mulțimea îl lăuda cu aclamații pentru darul armăsarului alb.

— Slavă ție, Tanusa! E calul frumos ca ziua de azi!

— Mulțumim pentru podoaba hergheliilor tale!

— Fie ca sângele lui să ne fie tuturor de folos!

Așa se ridicau din toate părțile strigăte de mulțumire. Regele pășea rar, alături de Theodotos. Ei doi mai purtau la Histria chitonurile solemne și grele. De purpură stacojie al lui Tanusa, galben ca șofranul al lui Theodotos. Pe ele, o lucrătură de fir de aur închipuiau desene felurite, aruncate geometric, ca pe hainele largi ale unor preoți chaldeeni. Theodotos, ca și Genaios, se silea să zâmbească.

Tanusa sta însă cu fața lui latră împietrită. Din când în când ridica numai brațele amândouă, răspunzând la saluturi, și le lăsa grabnic în jos, făcând să sune mulțimea de brățări, când din mulțime, bine așezat în câte o scurtă tăcere, izbucnea un glas:

— Frumos cal, rege! De ce nu l-ai păstrat să te îngropi cu el? Că așa e datina voastră! Coboară în mormânt cu calul!

Pe fața lui Tanusa nu se scrise atunci nicio tulburare. Privirea numai își căpăta o putere neobișnuită, în care se vedea toată mânia. Ea era aruncată, departe, peste mulțime. Regele călca solemn, ca în vis, pândind și fiind gata să ridice brațele amândouă la cel dintâi „Slavă ție, Tanusa!” care, la imboldul zeloșilor oameni ai lui Genaios, acoperea strigătele neplăcute.

În valul mulțimii, însă, oamenii stăpânirii îi căutau pe tulburători. Și nu o dată le-au scăpat din mâini doi inși, dintre care unul mai în vârstă, cu nasurile turtite amândoi, cu ochii mici și cârpiți, cu vițioane lungi și decolorate de păr rar, dat cu unt rânced, purtând, când nu erau luați în seamă, o cușmă ascuțită, pe care o așezau pe creștet de îndată ce izbuteau să se facă nevăzuți. Cine ar fi cunoscut bine garda personală de la palatul lui Tanusa i-ar fi recunoscut pe acești ostași de credință așezați de strajă la intrări. Ei ajunseseră chiar să-l batjocorească pe regele lor pentru prietenia înjositoare dar și interesată a acestuia cu grecii, pe care nu o mai puteau îndura. De altfel, de când Canites, care știuse a le folosi nemulțumirile, pusese stăpânire pe lagărele de prizonieri ale lui Tanusa de pe moșiile Histriei, nu o dată noaptea, pe ușa scundă din zidul de apărare dinspre apus, se strecuraseră iscoade aducătoare de vești. Erau mai întotdeauna sciți încercați în lupte, credincioși vechilor datini. Și pretutindeni, în grajdurile regale, pe paiele proaspete, pe sub burțile cailor, în spatele imenselor cuptoare de lut și de piatră de prin

bucătării, în magaziile cu grâu și secară, în podurile cu arme, noii sosiți strângeau după împrejurări doi, trei ascultători. Și totdeauna și pretutindeni era aceeași poveste: trădarea regelui, lăcomia lui de bani și avere, nesocotirea datinelor scite, nelegiuirile religioase alături de greci. Clocot de ură era, dar până în clipa de față, cel puțin, alte îndrăzneli nu-și dăduseră frâu liber.

Încet și solemn, cortegiul a ajuns pe Acropola cetății. O lumină dogorâtoare cădea ca plumbul, încropind apa rămasă de la ploaie în șanțurile temeliilor noului templu, ce părea, în linii negre și groase, un plan desfășurat în fața tuturor. Erau însemnate în săpături locul viitoarelor ziduri și viitoarelor coloane.

În tăcerea care s-a făcut s-au auzit limpede imnurile Taureilor. Erau slabe, ca și cum ar fi pălit de lumina prea tare a soarelui. Din când în când, în imnurile acestea solemne străbăteau țipetele pescărușilor și gunguritul porumbeilor. Apoi Theodotos, cu vorba lui rară, începu:

— Cetățeni liberi ai Histriei! Îndemnați de semne, luminați de un gând mare care ne-a dus cu câteva veacuri în urmă, până la întemeietorii cetății, și ajutați de oaspetele nostru drag, preamăritul și puternicul rege Tanusa, slăvim de astăzi pentru veșnicie pe zeul strămoșilor noștri, pe Poseidon, Taurul Mării!

Și monoton, plictisitor, gângăvit câteodată, Theodotos a continuat, arătând toată frumusețea și foloasele noului cult pentru o cetate a mării, ca Histria. Apoi întorcându-se către Genaios, care sta împietrit parcă, începu o înceată și lungă laudă.

În neclintirea aceasta respectuoasă a tuturor, din apa călduță a unei temelii, o broască râioasă a scos mai întâi capul, curioasă să vadă ce se întâmplă. Interesată parcă de discursul lui Theodotos, ea sări puțin, aruncând și un braț peste muchia săpăturii. Asculta, de bună seamă, jucându-și gușa cu o respirație calmă, când fu scoasă din beatitudinea ei. Neliniștit, nărăvașul armăsar alb, martor mai puțin iubitor de discursuri, deși personaj principal în actul ce se oficia, începu să necheze și să-și lovească copita de lespedele de marmură. Acesta fu sfârșitul audiției. Broasca, temându-se mai mult de copită decât de solemnul discurs, a sărit la loc, în apă.

Theodotos abia ajunsese la jumătatea elogiului lui Genaios. A arătat mai ales că întru nimic nu împiedică originea lui străină în îndeplinirea slujbei de pontif al lui Poseidon. Cetățean liber și mai ales cetățean vrednic și devotat Histriei, el putea să fie, cum va fi, preotul noului cult. După Theodotos, aruncând câteva grăunțe în jertfelnicul din față și aplecându-se cu brațele ridicate peste aburul parfumat, Genaios, el însuși, a început să oficieze. Cu o voce stinsă, el rosti rugăciunea de închinare și jertfă:

— O, zeu al mărilor furtunoase și al izvoarelor limpezi, conducător al cailor cu copite de bronz din carul tău ce fuge peste valuri, cu osiile

neatinse de spume, tu cel ce cutremuri pământurile cu tridentul, zeu al cuiburilor și vlăstarelor, zeu al mâniei și al vieții, tu care i-ai dat omului de ajutor calul, primește și jertfa aceasta și fii-ne binevoitor când sfințim casa puterii și chipul tău!

Și zicând aceasta, Genaios bătrânul întinse în lături brațul drept, așteptând. Un slujitor tânăr îi așeză în pumn o suliță scurtă, puternică, ascuțită ca o săgeată. De-a lungul suliței doi nuferi se împleteau, ca doi șerpi. Genaios apucă arma, se trase câțiva pași în urmă și cu toată puterea o zvârli în pieptul lat al armăsarului.

Unealta a fost bună, dar brațul slab. Lovit în plin, nu însă adânc, sub un șuvoi de sânge, calul se ridică în două picioare, rupse frâiele care-l țineau și, înnebunit de spaimă și de durere, fugi înspre templul lui Apollon cu sulița înfiptă și clătinată în rana ce se adâncea. Copitele lui răsunau pe scările de marmură neagră. O dâră de sânge ca o potecă roșie pornea din temeliile noului templu printre coloanele celuilalt, unde Apollon, zeul luminii și al tămăduirii, privea departe, cu brațul întins.

Clipa în care armăsarul lovit a scăpat fugind printre coloane a fost primită de mulțime la început cu neașteptată surprindere, apoi cu indignare la unii și huiduieli cu glume zvârlite printre murmure la alții:

— Trage la zeul celălalt! se auzi zeflemeaua.

— Înhamă-l, Helios, la carul tău! glumeau cei mai sceptici.

— Nelegiuire! Templul nu se va mai înălța! strigau credincioșii și înspăimântații.

Și armăsarul scăpat a fost prins de mulțime și doborât cu securea.

Nici ziua a doua a serbărilor n-a fost mai liniștită. După dorința regelui, locul alergărilor fusese ales la miazănoapte de cetate, pe o lungă fâșie de pământ ce intra între lacuri și sfârșea cu capătul cel mai dinafară sub frunzișul pădurii de fag și stejar, deasă, fără urme de potecă, urcând spre ținuturile nesigure dinspre brațul cel mai de miazăzi al Histrosului. Arena improvizată a Histriei pe limba aceasta de pământ se construise cu un zaplaz de butuci bătuți drept creastă în mijlocul ei. El trebuia înconjurat de alergători. Iar trepte de lemn se ridicaseră în amfiteatru pe o latură a pistei. Două grajduri se luau la întrecere; cel al lui Theodotos, cu cai înalți, negri, cu trupuri lucioase și hamuri albe, și cel al regelui Tanusa, cu cai roibi, mai mărunți, dar iuți, cu hamuri roșii. Vizitiii purtau aceeași culoare de haine și vlăjganul negricios și prost, gălăgios și cu pumnul tare, pe care Smikros îl întâlnise cândva într-o tavernă a orașului, era foarte mândru în tunica lui albă, încins cu un brâu făcut din paftale de aramă, cu potcoave și capete de cai bătute pe ele.

Așezate la rând, cu vizitiul acesta, cel mai priceput și devotat, lângă scara de plecare, carele erau privite cu drag, în neliniștea cailor negri,

de Theodotos. Sub pleoapele lui grele și adormite, privirile herghelegiului acestuia aflaseră o aprindere pe care niciodată pânzele corăbiilor n-ar fi fost în stare să le-o dea.

Alături de el, Tanusa, cu statura îndesată, se frământa neliniștit. Mulțimea, în veșminte viu colorate sub lumina orbitoare a soarelui, vocifera, punea rămășaguri, striga nume de vizitii, din când în când pe al celui mai înalt magistrat, pe al regelui și al zeului Poseidon, în cinstea căruia aveau loc cursele.

Genaios cel bătrân, vechi corăbier, era mai puțin interesat de jocul acesta al alergărilor de cai. Prețuia însă și se bucura de ideea reînviată pe care o azvârlea în aprinderea acestor mulțimi, cu un anumit scop. Spiritul agonal pentru care luptase din răsputeri se înfăptuia aici în forma lui cea mai largă, în amurgul aceleiași zile, în Odeonul de curând construit, aveau să aibă loc, de asemeni, întreceri de imnografi și de coruri. Și acolo va sta în fața cetățenilor din Histria aceeași idee a agonului, a întrecerii, mai subțire, mai spiritualizată, firește, menită să reînvie însă o veche datină elină. Ideii curselor, nu curselor în vârtejul lor de copite și urlete ale mulțimii, îi zâmbea bătrânul armator. El știa că în alcătuirea autocrată a cetății, pe care voia să o păstreze, întrecerile dădeau numai impresia participării mulțimilor, nu și participarea însăși. Atâta vreme cât metecii, meseriașii și sclavii nu puteau lua parte la asemenea întreceri din propria lor libertate și inițiativă, ci numai ca prepuși ai liberilor cetățeni, agonul rămânea o înșelătoare unealtă aristocratică, menită să lege polisul, cetatea însăși, de cultul și venerarea zeilor și tradițiilor stăpânitoare.

Acestea erau gândurile reîmprospătate, cărora le ieșea înainte cu încredere bătrânul Genaios la cursele de cai ținute în cinstea lui Poseidon, mai ales după neplăcuta întâmplare a armăsarului alb din ajun. Aflase că stângăcia și lipsa lui de putere, care n-au izbutit să răpună jertfa, avuseseră neplăcute urmări. În ciuda solemnității și a sărbătorilor începute, în după-amiaza aceleiași zile zeflemelele nu mai încetau. Până și Tanusa, regele viclean, găsise prilejul să se răzbune pe Genaios de strigătele insultătoare pe care le auzise din mulțime. De aceea, când frumosul armăsar alb din grajdurile sale a fost totuși adus, măcelărit de secure și așezat sub altarul improvizat, Tanusa ar fi rânjit și ar fi spus printre dinți:

— Ar fi fost mai ușor sacrificiul, dacă în loc de armăsar se cerea o broască țestoasă!

Genaios s-a făcut că nu aude, dar n-a uitat.

Era trecut de amiază. Mulțimea petrecuse toată dimineața privind în arenă la luptele care frângeau trupurile unor uriași. Erau luptători înalți și blonzi, veniți de departe, din nord, de dincolo de Histria, pe care mărunții sciți îi doborau lovindu-i cu capul în burtă; erau înalți oamenii arămii veniți de departe, din ținuturile Egiptului, erau unii

care priveau blând, strângând numai pumnii puternici, erau alții cu ochii însângerați, sălbatici, gata să muște când se vedeau aproape învinși. Premiile se plăteau în câteva amfore de vin bun de Thasos și Rhodos și voie liberă de sorbit după pofta inimii, după luptă, din butii mari, desfăcute, cu vin prost, oțetit, din partea locului. Într-una din butii, de sete și căldură se înecase chiar un luptător gigantic, alb, cu părul ca fuiorul.

Mulțimea, puțin obosită, sub soarele dogorâtor și greu, ospăta. La brânza și pâinea adusă de fiecare, dărnicia cetății adăugase subțirile gustări dulci, mai rare. Sclavele tinere ale cetății, toate cu pescărușul ars cu fierul pe umărul stâng, umblau printre spectatori cu coșurile pline, oferind migdale, nuci, pere și naramze. Turte dulci, plămădite cu miere și presărate cu mac și șofran, se smulgeau, din coșurile purtătoarelor, cu bătaie.

Se înviorase puțin de pauza nămiezii mulțimea, când s-a dat semnalul curselor. Lunga pistă trebuia ocolită de două ori de carele alergătoare. Când s-a lăsat o pânză purpurie, carele au pornit cu huruit de roți, pocnituri de bice și strigăte de vizitii. Gigantul cu tunica albă din primul car al lui Theodotos ținea latura cea mai dinafară. Lângă el, înspre interiorul arenei, era un car al lui Tanusa, apoi altul al grajdului potrivnic și așa până lângă zaplaz. Au pornit nebunește în nouri de praf și în atenția tuturor. Când au ajuns însă la capătul dinspre pădure al arenei, lătrături sălbatice au speriat caii. Carele s-au îndesat, o clipă, unele peste altele. Trecând de capătul zaplazului, și-au regăsit iarăși locul liber. La a doua ocolire însă, în același loc de sub pădure, o haită de lupi a sărit înaintea alergătorilor, cu mult înainte de capătul pistei. Caii s-au speriat, n-au putut fi ținuți în frâu, s-au ridicat în două picioare, au răsturnat carele, au rupt oiștile. Mulți cai și-au frânt picioarele, și vizitiul spătos al lui Theodotos, el însuși a rămas sfârtecat de roți și copite.

Nimeni n-a mai ajuns la capătul cursei, nimeni n-a mai luat premiu. Era pagubă mare și înfrângere. Spuneau unii care se aflau mai aproape de capătul acesta dinspre pădure al pistei că, de cum s-a spart alergarea și carele s-au încălecat în învălmășeală, s-au făcut nevăzute și haitele de lupi. Și că de sub stejăriș, în loc de urlete s-ar fi auzit râsete, râsete puternice ca din zeci de piepturi. Atunci oamenii care fuseseră martorii acestei grozăvii s-au speriat, au scuipat înspre pădure și au crezut în farmece.

Întâmplarea aceasta l-a mâhnit cumplit pe rege, păgubit de ce avea mai bun în grajdurile sale, dar l-a întristat și pe Theodotos, nemângâiat de o mare pierdere. În amândoi murise gustul serbărilor și entuziasmul și credința în ziua de mâine. A trebuit să le reamintească Genaios bătrânul și să stăruie în gândul că întâmplările, oricât ar fi fost de vitrege, nu trebuiau să întunece strălucirea serbării și nici

înscăunarea marelui zeu. Ea însemna mai mult decât pierderea unor cai și moartea unor vizitii. Însemna ținerea în loc a vechilor stări de lucruri și de câștiguri, în fața unei lumi mărunte, iscusite și producătoare, care după munca și pofta ei cerea să înnoiască vremurile. Și altă putere nu era de folosit decât a zeilor chemați în ajutor, bizuită mai mult pe prostia și frica mulțimilor decât pe o putere reală, ce nu exista.

E adevărat că oamenii lui Genaios i-au povestit că au văzut pe geana pădurii, înainte de nenorocire, pe câțiva din oamenii lui Tanusa, ba chiar și pe cei aflați că strigaseră la sacrificiul armăsarului alb. Și oamenii de încredere l-au vestit pe bătrânul negustor că se urzește ceva. Dar Genaios și de data aceasta s-a făcut că nu aude. A clipit numai de câteva ori și a schimbat vorba.

Dacă astfel au fost văzute cursele dinspre tribunele îndelung pregătite ale Histriei, cu totul altfel ele s-au înfățișat dinspre pădure. Aici ajunsese și se ascunsese, așteptând, navarhul Thrasybulos cu mica lui oaste și ceata sclavilor răzvrătiți de sub conducerea lui Aetas. După cum hotărâse atenianul, avea să pornească atacul în ultima zi. Sta însă apropiat pentru a putea supraveghea toate mișcările din cetate. Și, în așteptarea asta, Aetas, dar mai ales Lățosul, s-au hotărât să le strice lui Theodotos și lui Tanusa gustul curselor de care. Sclavii aveau cu ei o haită întreagă de dulăi puternici, pe care i-au asmuțit la început, făcându-i să latre. Apoi, la a doua ocolire, Lățosul și câțiva îmbrăcați în piei de lup abia jupuiți, al căror miros înspăimântaseră caii, le-au ieșit înainte.

Sclavii și ostașii au petrecut și s-au veselit de priveliștea celor văzute. Se urcaseră în copaci, sau unii în cârca celorlalți și băteau cu pumnii și cu palmele de atâta plăcere. Navarhul însă a stat gânditor, simțind o mâhnire. Împins la luptă de împrejurări, el o primea, dar firea lui, înclinată spre armonioasă zidire și în lucruri, și în oameni, simțea ca o părere de rău nu numai pentru cei ce se jertfeau, dar și pentru lucruri și pentru dobitoace. Pentru el stăteau un preț și o trebuință în toate câte viața așezase în jurul omului. Și distrugerea îl mâhnea.

XVI

În tabăra de la apus de cetate, la moșiile Histriei, de unde fusese trimis Smikros care nu se mai întorsese, nu se pierduse vremea. Zoltes și Canites, înțelegând sfatul Gemei, au orânduit după cum se cădea, puterea atât a brațelor, cât și a sufletelor. Vătafii fuseseră omorâți și păstrați numai câțiva oameni de încredere, care, sub înfățișarea că ar fi mai devotați stăpânilor din cetate, duceau acolo câte puțin din rod de fructe și de legume pe câte un măgăruș încărcat, culegând în schimb vorbe și tâlcuri despre tot felul de întâmplări. Conducătorii

Histriei simțeau, firește, că lucrurile nu merg după pofta lor la așezările de la câmp, dar prinși între frământările cetății, amenințarea corăbiilor ateniene, răscoala sclavilor de la gura Histrosului fugiți din cetate și acum liberi și mai ales pregătirea serbărilor în cinstea lui Poseidon, nu voiau să întârzie pe cercetări. A fost de la început politica lui Genaios bătrânul de a se face că nu ia în seamă ceea ce nu-i pria lui sau stăpânilor cetății, amânând hotărârile. Veștile care veneau la moșii prin iscoade vorbeau toate mai ales de fierberea pregătirilor pentru serbare.

Canites se bucura îndeosebi de întâmplarea armăsarului alb și a curselor de care. Cei doi soldați mărunți, cu ochii oblici și nasul turtit, de el fuseseră trimiși să stea de strajă la palat, în înțelegere cu comandantul gărzii. Erau doi oameni de încredere. Cel mai în vârstă slujise cu devotament pe regele Charaspes, tatăl lui Tanusa și al lui Canites, coborâtor de la miazănoapte și, într-o generație anterioară, cuceritorul acestui ținut, silind cetățile grecești, dar mai ales înfloritoarea Histrie, să plătească un tribut greu pentru întinderea pe care se ridica cetatea, în țara ajunsă acum în stăpânirea sciților năvălitori.

De curând, starea de lucruri însă se schimbase. Legăturile dintre răsculați și cetate se înrăiseră. După răstimpul de început, în care Genaios se făcea că nu-și dă prea mare osteneală cu răscoala de pe moșii, au venit soli ai Histriei până la gospodăriile acestea de la țară. Ei au adus veste despre cele ce se hotărâse în sfatul cetății, anume să se omoare toți copiii de sclavi până la cinci ani. Solii arătaseră însă că Histria ar renunța la hotărârea aceasta, făcută din economie, că nu avea să hrănească atâtea guri neproducătoare, dacă cei de la moșii s-ar supune, ar intra iarăși în ascultare, ar aduce toate roadele pământului din acel an în cetate, dacă ar munci să sporească veniturile și, mai ales, dacă i-ar preda pe toți cei făcuți prizonieri de Tanusa, din neamul geților.

Acum, însă, la vestea aceasta a crescut Zoltes în mânie. Pentru libertatea neamurilor vechi, băștinașe, se răzvrătise și pornise el la luptă. Deci răsculații ogoarelor au respins josnicia propunerilor histriote. Ca valurile veneau veștile și băteau în cugetele oamenilor, lăsând în urma lor și amărăciune și mânie.

Din toate, o singură bucurie de-a lungul răstimpului acesta au putut culege: lauda ce se aducea vlăstarului celui mai tânăr al neamului get, despre care se aflase că se purtase cu neabătut eroism. Era, firește, vorba de Thrax. Seara, în jurul focurilor, se povesteau multe din isprăvile lui. Erau cunoscute aci și jocul său ca al treilea actor împreună cu mimii lui Genaios, după cum mai ales se aflase și despre omorârea lui Smikros. Thrax creștea în admirația și nădejdea tuturor. Fără să-l fi văzut măcar, oamenii aceștia aprinși, care aveau nevoie de

un erou al lor, de o icoană vie în care să creadă, făcuseră din tânărul ucenic al lui Duris o pildă și un neasemuit viteaz, trăgând nădejde că în ziua în care se vor porni împotriva Histriei, cu arme furate cu încetul din arsenalul cetății în bună învoială cu păzitorii lui, Thrax va face parte dintre ei. Nu știau cum, dar o doreau ziua aceea și o așteptau.

Singura care se temea că are să vină și trăgea nădejde că ceva are să zădărnicească până la sfârșit sosirea lui Thrax era Gema. Ea nu era numai păstrătoare, dar și buna cunoscătoare a datinelor. Și cu groază își vedea fiul căci, după câte i se povestise, îl identificase sub numele său nou, căzând poate jertfă unor datini ale vechiului neam get, cărora nu li s-ar fi putut împotrivi. De aceea, de la un timp, ea nu mai răspundea la întrebări, lipsea de la sfatul și adunările tuturor, era greu de găsit. Dincolo de așezări, de grajduri și de corturi, acolo unde începeau zăvoaiele și lanurile, la guri de poteci și de maluri săpate, Gema aștepta. Din câte aduseseră iscoadele, din câte bănuia, dar mai ales din câte simțea cu inima ei de mamă, se temea că în drum de noapte sau de zi Thrax se va arăta. Și nu s-a înșelat. Într-un amurg liniștit, fluierând ușor, zvârlind cu pietre în păsări, sărind și zburdând, Thrax a apărut cu statura lui zveltă și chipul frumos de flăcău bălai cu ochii limpezi, albaștri, dând la o parte spicele înalte sau crengile, făcându-și drum. Mama sa, recunoscându-l de îndată, a sărit de la locul ei de pândă, l-a apucat de umeri cu brațele ei puternice și l-a strâns la piept. L-a sărutat apăsat pe frunte și i-a pus palma pe buze, să nu rostească vreun cuvânt. Apoi l-a tras într-un aluniș des, l-a întins la pământ și abia acolo, mângâindu-i părul, au început să vorbească în șoaptă. Gema îi lămurea lui Thrax, uimit de toate precauțiile astea, că erau încă neînțelegeri în tabără și că nu era bine să se arate.

— Totuși sunt aducător de vești, răspunse flăcăul, sunt și lucruri pe care trebuie să le știți și care nu îngăduie întârziere.

— Mi le spui mie și e ca și cum le-ai spune lor! E totuna, toți mă ascultă, se încăpățână femeia.

— Te vor întreba de unde le știi.

— De la o iscoadă rătăcită, le voi spune.

— Și eu să mă ascund? De ce? și rostind cu o anumită înflăcărare vorbele astea, Thrax, mlădios și puternic, sări deodată în picioare, cu brațele întinse.

Gema tăcu. Cu fruntea în pământ și tâmplele în pumni, ea nu îndrăzni să privească în ochii fiului său.

— Făcut-am vreo faptă rea? Mă urăsc? Vor să mă pedepsească? De ce? De ce, mamă? O, cum știi tu să mă lipsești nu numai de bucuria reîntâlnirii cu tine după atâția ani, dar cum știi, mai ales, să mă lipsești de mândria celei mai de seamă fapte la care visez de mult: lupta și jertfa pentru libertatea neamului meu.

Gema ridică fruntea și sări și ea în picioare. Erau acum unul în fața celuilalt, privindu-se cu liniște. Ochii mamei mângâiau, ai lui Thrax așteptau și întrebau. Femeia își întinse brațele amândouă și-și așeză mâinile pe umerii fiului său.

— Jertfă ai spus, rosti ea. Dar dacă ar fi jertfă fără de glorie?

— Nu te înțeleg, șopti Thrax.

— Vezi tu, fiul meu, la noi, geții, sunt datini vechi și crunte. Dacă voința celor de colo – și ea întinse brațele înspre bordeiele prizonierilor lui Tanusa – te-ar arunca sub puterea unei asemenea datini?

— Aș primi bucuros, răspunse Thrax de îndată.

— Fără luptă frumoasă și bărbătească?

— Fără!

— Fără slava oșteanului și poate a conducătorului?

— Fără!

— Sub nebunia sfântă a celor care, înflăcărați, pornesc la luptă?

— Da! dacă datina aceasta, oricât ar fi de nebună și de nefirească, dă puteri și sporește cugetul încordat al luptătorilor, fapta mea ar avea și ea o vitejie, o altfel de vitejie. Dar nu știu despre ce vrei să vorbești, mamă.

— Nici să nu afli vreodată, fiul meu! Așa aș dori!

Cu aceste cuvinte, Gema crezu că se lepădase de slăbiciunea ei și de temerile care o mânaseră să iasă în calea fiului său. Clipele moi și înduioșate abătute în sufletul ei i se părură spulberate de pilda virtuților eroice ale fiului său, mărturisite cu tot devotamentul și modestia, dar și cu toate puterile sufletului său. Și ca și cum ar fi fost scăpată de grijile mamei, regăsindu-se pe ea însăși în hotărâre și voinicie sufletească, Gema, aruncându-și un braț după umerii lui Thrax, rosti cu putere:

— De-i așa, să mergem la ceilalți!

Iar când în jurul focului i-a găsit strânși pe toți, la răscrucea potecilor dintre bordeie, cu Zoltes și Canites în frunte, ea a apărut înaltă, hotărâtă, neîndurată nici pentru alții, nici pentru slăbiciunile ei, și a strigat cu mândrie:

— Iată-l pe Thrax, fiul meu! E sol și are multe a vă împărtăși.

Tânărul get a fost primit cu strigăte, dansuri și cinste. Le venea, în sfârșit, celor mai mulți acel care întrupa pentru ei gândul lor de libertate.

Ceva din puterea mamei lui, dar mai ales din farmecul necunoscutului îl îmbogățea pe Thrax în ochii acestor răzvrătiți. Apoi el aducea și vești despre ziua apropiată a luptei pe care o așteptau toți. Când larma și bucuria tumultuoasă s-a liniștit, Zoltes l-a așezat pe Thrax lângă el și i-a dat cuvântul.

— Vin la voi și iată ce am să vă vestesc. Așezați doi călăreți pitiți în

afara zidurilor cetății, mai încoace de poarta dinspre apus. Și asta de îndată ce mâine se va face la Histria jertfa taurilor negri, iar poimâine, dacă furtuna nu se va stârni, va trebui să se arate în fața portului corabia cu statuia lui Poseidon, adusă de la Olbia. Călăreții să vină atunci grabnic să dea de știre. Ziua aceasta a fost aleasă pentru atac. O știu și cei veniți de la gura Histrosului și așteaptă la miazănoapte, sub geana pădurii, o știe și Genaios tânărul. Atunci și el cu câțiva vor intra în cetate. S-a ales această ultimă zi a serbărilor pentru că în ea, în Agora cetății, se va încheia cortegiul sclavilor ce trebuie trimiși spre vânzare în târgurile mari din miazăzi. Sunt mai ales frați de-ai noștri printre sclavii aceștia. Și apoi, pentru cortegii se vor deschide porțile din apus și miazăzi. Prilejul va fi bine venit. Acestea sunt veștile, aceasta e măsurătoarea timpului. Sunteți gata?

— Gata! răsună deodată din sute de piepturi și Zoltes, în picioare, înălță paloșul și arcul cu brațele puternice.

Apoi în tăcerea ce se făcu o clipă se ridică un bătrân. Era get, din foștii sclavi ai lui Tanusa.

— Din câte am înțeles, rosti el cu glasul slab, numai o zi ne mai desparte de lupta și de atacul cetății. Se cuvine deci să trimitem cât de curând pe cel mai bun dintre noi la Zamolxe. Noi, geții, nu se cade să pornim la luptă fără crainicul acesta trimis la cel din cer. Fără ajutorul lui nu e izbândă. Nu uitați asta, fraților!

Zise și se așeză. Și au fost multe glasuri de părerea lui. În bătaia galbenă a flăcărilor, ochii cercetau, privirile căutătoare săreau de pe un obraz pe altul, dar nimeni nu îndrăznea să rostească un nume.

Întunecimea și mișcarea mulțimii au făcut să nu fie luată în seamă paloarea de pe chipul Gemei. Ea privea cu ochi speriați aproape spre fiul ei, care, liniștit, stătea aplecat asupra flăcărilor. E adevărat că tot mai stăruitor privirile îl alegeau. Dar el nu le luase în seamă. Se șoptea, se zvonea, se vorbea și iarăși ochii îl căutau tot mai stăruitor pe Thrax. Deodată, în tăcerea deplină, în așteptare parcă, bătrânul get care vorbise se ridică iar, făcu câțiva pași și se apropie de Thrax. Dintr-o singură săritură, Gema a fost lângă fiul ei, acoperindu-l cu trupul.

— Nu! răcni ea cu putere. Nu pe el! Căutați, mai sunt și alții!

Bătrânul, cu pasul încet și dureros, se opri lângă ea, atingându-i umărul stâng cu brațul întins.

— De ce îți necinstești fiul, femeie? Nu se cade să te porți astfel cu el. Nu e el cel mai bun dintre noi? Parca așa am înțeles de mult din tot ce s-a povestit aici despre el. Și te mândreai, Gema, și tu!

Atunci Thrax, dând-o cu mânie pe mama sa la o parte, ieși în fața tuturor, rostind către bătrân:

— Tu ai spus-o! Eu sunt gata! Ce cereți de la mine?

Gema intră în cercul mulțimii agitate. Părea, în rumeneala focului,

o ființă zămislită de negurile nopții, cumplită, amenințătoare.

— Opriți-vă, geți, și nu încălcați datina! răcni ea.

— Noi datina o slujim! răspunse slab bătrânul.

— Nu e adevărat! întoarse femeia. Datina nu cere ca unul să rostească un nume și ceilalți să se năpustească pe urma lui. Datina cere tragerea la sorți, alegere între mai mulți, și asta din patru în patru ani. Nu s-au împlinit nici câteva luni de când Zoltes, răzvrătit împotriva cetății și a regelui, a venit lângă noi și l-am ales ca pe cel mai bun dintre ai noștri. Zoltes e și a rămas cel mai bun!

Apoi Gema, zbuciumată, cu sufletul la gură, a privit în jur, să vadă dacă a prins puterea vorbei și judecățile sale. Uriașul Zoltes, ridicându-se, rosti cu mare mândrie:

— Am fost ales, e adevărat, sunt gata și nu mă dau în lături de la orice jertfă. Și se așeză.

Unii erau de părerea Gemei. Alții se împotriveau și îl voiau pe Thrax. Până în cele din urmă, s-a hotărât să se aleagă chiar în noaptea aceea solul către Zamolxe. Dintr-un maldăr de cărămizi sparte din jurul cuptoarelor s-au luat cele de nevoie: un cerc pentru Thrax, un pătrat pentru Zoltes. Și fiecare aciuindu-se lângă flăcări, care cu un vârf de săgeată, care cu un pumnal s-a silit să scrie cu un singur semn hotărârea sa pe cărămidă. Apoi, rând pe rând au aruncat aschiile roșii, ce păreau de bronz în bătaia focului, la picioarele bătrânului get. Să fi fost doar două-trei cu pătrate.

Când a trecut și ultima țandără de cărămidă printre degetele bătrânului, din sute de guri s-a rostit un singur nume: Thrax. El era alesul…

Cinstirea mulțimii a șters ca prin farmec spaima și durerea din inima Gemei. Luându-l de mână pe fiul său, Gema l-a dus până în mijlocul mulțimii. Aci tânărul s-a înclinat adânc, cu amândouă brațele încrucișate pe piept. Era ca o mulțumire pentru cinstea de a muri pentru libertatea lor. Apoi Gema îl așeză mai sus, pe ghizdurile fântânii, ca pe un tron, și – plecându-se – se depărtă.

Începură să treacă prin fața tânărului, după vechiul obicei al geților, toți cei care aveau de trimis o rugăminte lui Zamolxe. Thrax trebuia să-i asculte pe toți. S-au înșirat cuminte, unul după altul, bătrâni, bărbați tineri și femei. Nimeni nu se supăra dacă vreunul întârzia mai mult. Îl privea numai din depărtare, cum vorbea cu mâinile și cu buzele, cum se aprindea, cum căuta să convingă pe un interlocutor ce nu-l contrazicea. Nu era o rugăminte, ci o luptă cu vorba și cu gestul pentru a dovedi dreptatea lui, pentru care ei se ridicară la luptă, și care trebuia arătată întocmai. Apoi punea două degete pe buze și palma dreaptă întreagă pe inima lui Thrax, pecetluind în forma aceasta misiva, zâmbea și pleca liniștit, cu chipul luminat.

De multe ori femeile plângeau, bătrânii numărau pe degete de bună seamă copiii pierduți în bejenii. Thrax îi asculta liniștit și, după fiecare, închidea ochii, respira adânc și ridica amândouă brațele în sus. Astfel, în primirea lui se despărțea un om de altul și o rugăminte de alta.

Zorile au prins chipurile astea palide de veghe și de oboseală încă așteptând, vorbind, surâzând. După ce treceau prin fața lui Thrax, se ridicau și plecau fiecare într-ale lui. Așteptau clipa cea mare a luptei.

La Histria, cu toate întâmplările neprielnice din zilele de mai înainte, sosise și penultima zi a serbărilor: jertfa taurilor negri. Îngrijorările erau pentru cei de sus, care știau de ce primejdie erau înconjurați. Mulțimea, deși prinsă în vârtejul curiozităților și așteptărilor, era gata, ca o mare, să se schimbe în furtună la cea dintâi mânie ce s-ar fi abătut asupra ei.

Se construise la apă adâncă, lângă farul cetății, o podișcă lată, înclinată, unsă cu grăsimi, pentru ca să fie alunecoasă ca gheața. De acolo aveau să fie aruncate jertfele în mare. Doi tauri negri, imenși, din tamazlâcurile lui Tanusa, câte unul de fiecare lună închinată în an lui Poseidon, așteptau cu ghirlandele de flori împletite peste grumazurile puternice și coarnele poleite. Câte un inel de fier le era tras prin nări, de unde cu lanțuri erau ținuți de sclavii slujitori.

Cel dintâi taur a fost jertfit de Genaios cel bătrân. Abia a pus mâna pe lanț și taurul, împins de sclavi, a alunecat pe podișcă și a căzut în mare în clocot și în clăbuci de spume, ca o bucată de stâncă. Animalul s-a zbătut câtva timp, a încercat să scape, dar apa era adâncă și drumul până la țărm era lung și anevoios, străjuit de lotci care i-ar fi zădărnicit salvarea. Afundându-se și ieșind tot mai rar la suprafață, suflând zgomotos, bătând spuma cu picioarele, taurul se înecă. Mii de ochi urmăreau chinul animalului. Și în clipa în care el n-a mai apărut, strigăte puternice de bucurie au izbucnit din mii de piepturi. Însemna că jertfa fusese primită de marele zeu.

Al doilea taur îl jertfea Tanusa. Era o cinste mare pe care cetatea i-o făcea regelui, bucuros să ia parte la cele mai prețuite fapte cetățenești. Ca întotdeauna și pretutindeni, o aparentă bună înțelegere trebuia să facă să uite pe histrioți lăcomia regelui și arenda cetății. Scitul îmbrăcase pentru această împrejurare un chiton rar și prețios; era negru, cu multe broderii de fir de aur, lung, subțiindu-i brațele puternice, libere, pe care multele brățări obișnuite erau înlocuite cu câte două benzi late de aur.

Când taurul al doilea a fost adus până la marginea podiștei și regele s-a apropiat, la un semn al lui Genaios au izbucnit urale din sute de piepturi. Tanusa, mândru și ca să fie bine văzut, a ridicat mai întâi amândouă brațele, ca pentru o invocare. A stat așa câteva clipe,

scăldându-se cu voluptate în aclamațiile mulțimii. Închisese ochii și gusta cu nesaț cinstirea cetății, după care sufletul său era ahtiat. Dar când a vrut să pună mâna pe lanț și să tragă botul taurului, în tăcere s-a auzit un piuit ca o scurtă fluierătură de șarpe și o săgeată lungă, trasă de pe culmea cea mai înaltă a digului, a venit să se împlânte între umerii regelui. Un clăbuc de sânge roșu îi umplu gura. Nu mai rosti niciun cuvânt și Tanusa se prăbuși lângă taurul ce nu împlinise întregul sacrificiu.

Genaios jertfi în grabă și al doilea taur, pentru a evita piaza rea din neîmplinire, și se aplecă apoi cu grijă asupra celui omorât. Regele murise cu ochii mari, deschiși, în care o umbră întunecată se închega tot mai mult sub ascuțitele ace luminoase zvârlite de soare.

Corpul regelui a fost ridicat în grabă și așezat pe un rug înalt, în afară de cetate, chiar lângă zidul de miazănoapte. În jurul mortului s-au îngrămădit armele lui, coiful de argint cu lucrătura de aur, scutul, sulița, arcul și au fost jertfiți patru cai dintre cei mai frumoși ai grajdurilor regale.

Se aștepta să treacă și ultima zi, sosirea statuii lui Poseidon, pentru ca să se dea foc rugului regal. O seară tristă de vară, sfâșiată de cântecul greierilor, se lăsa peste Histria neliniștită de semnele rele ale zilelor sângeroase, care trebuiseră să fie zile de mare bucurie. Câteva facle de veghe luminau rugul regelui, unde a doua zi, în zori, lângă căpătâiul lui Tanusa a fost găsit mort, cu un pumnal în inimă, micul oștean cu ochii oblici, devotat regelui său, care țintise însă săgeata omorâtoare dintr-un și mai puternic simțământ: ura împotriva regelui trădător și lacom.

XVII

După cum se hotărâse, doi călăreți din cei mai ageri fuseseră trimiși să se ascundă sub zidurile cetății. Aleseseră un loc bun, de unde, spre marea lor mirare, au putut să vadă întregul alai și pregătirea rugului lui Tanusa. Au vegheat toată noaptea apropiindu-se până în bătaia faclelor din jurul rugului, retrăgându-se cu grijă în revărsatul zorilor. Se risipise pulberea viorie vestitoare a răsăritului, când în fața Histriei a apărut corabia cu marea statuie a lui Poseidon. Era ușor de recunoscut corabia după lunga flamură verde ce flutura de la catarg. S-a oprit în fața portului, așteptând clipa solemnă a intrării. În jurul ei se așezaseră trierele flotei histriene, iar mai departe, în larg, abia deslușite de aburii dimineții, vasele ateniene ale lui Thrasybulos vegheau în această neobișnuită sărbătoare. Atunci călăreții trimiși să vadă și să vestească au pornit în galop întins pământului spre răzvrătiții care așteptau.

Prin fața lui Thrax trecuseră toți cei care aveau să pornească la luptă. Flăcăul era palid de nesomn și oboseală. Se sprijinea cu

amândouă brațele de ghizdurile fântânii, privind departe, tăcut. O liniște mare și o seninătate se citea pe chipul său. Gema, rezemată de un maldăr de legume proaspăt culese, își privea fiul din depărtare, neîndrăznind să se apropie. Era tăcerea grea prin care oamenii se mișcau abia auziți, cu pași scurți și prudenți.

După ce călăreții le-au adus lui Canites și Zoltes mult așteptata veste, s-au strâns rândurile și s-a orânduit plecarea spre cetate. Evenimentele zoreau, așa că ceea ce a urmat s-a întâmplat în clipe precipitate. Din rândurile răzvrătiților înarmați au ieșit trei oameni, care, în fața fântânii, au împlântat trei sulițe puternice în pământ. Sulițele foarte ascuțite erau ținute oblic de cei trei războinici. Erau înfipte la câteva palme una de cealaltă. Atunci bătrânul ieși înainte și, cu ochii spre cer, cu glasul lui stins și mâinile împreunate rosti:

— Primește, Zamolxe, pe cel mai bun dintre noi și ajută-ne pe cei care rămânem!

După această scurtă rugăciune nu s-a mai auzit nicio larmă, n-a mai străbătut niciun zvon, nimeni n-a mai mișcat în afară de Thrax, care s-a apropiat încet, palid și tăcut de cele trei sulițe. Acolo a aruncat de pe umeri frumoasa tunică albă pe care o primise în dar de la Duris. Și-a smuls și pieptarul și a rămas ca un luptător, numai cu o fâșie deasupra șoldurilor.

Thrax era frumos în puternica și mlădioasa alcătuire a tinereții sale. Sub pielea albă, albăstrită ici-colea de drumul vinelor, mușchii bine împliniți se întindeau și se rotunjeau ca niște animale ascunse. Linia trupului zvelt arcuia întreaga ființă într-o supleță neobișnuită. Omul, tânăr și falnic, a stat singur numai câteva clipe. A fost ajuns din urmă de doi dintre cei mai puternici războinici. Și Thrax a pus de bună voie mâinile lui împreunate în mâinile unuia dintre ei, iar celălalt, cu iuțeala unui câine care mușcă, i-a prins picioarele. Ca un fus alb, trupul flăcăului s-a ridicat culcat deasupra capetelor, s-a legănat de câteva ori și, cu oftatul aspru al celor ce duc o povară, bărbații puternici l-au aruncat în tăișul armelor. Cei de la sulițe au îngenuncheat, ca să le țină mai bine, să le facă să pătrundă ușor și adânc. Și adevărat, cum a căzut, după prima smucitură, trupul a alunecat în țepile acestea înfiorătoare. Gâtul, inima și pântecul au fost străpunse. O țesătură de purpură din șiroaiele de sânge s-a împletit peste trupul lui Thrax, ai cărui ochi mari, deschiși, parcă priveau încă spre soarele ce se ridicase în toată bogăția lui de lumină.

Atunci abia s-a auzit un strigăt sfâșietor, aproape un urlet. Era Gema. Ea s-a repezit peste trupul fiului ei întins la pământ, străpuns de cele trei oțeluri. Bătrânul get a cercetat buzele tânărului sacrificat, cu dosul palmei și i-a închis ochii. Și după ce a fost sigur de moartea lui Thrax, a rostit cu o nebănuită bucurie în glas:

— Să fim mulțumiți și recunoscători, fraților! Puteți porni cu

încredere. Zamolxe ne-a primit jertfa!

Și tabăra, în frunte cu Zoltes, lângă care se afla Canites, a plecat lăsându-se înspre cetate. Singură, cu câteva femei, cu copiii și doi-trei slăbănogi, Gema a rămas să plângă la căpătâiul fiului ei.

Histria era în sărbătoare. Ieșiseră locuitorii, încununând digurile, scările templelor și puternicele zăgazuri de piatră până la far. În dimineața luminoasă de vară târzie, mulțimea îngrămădită, felurit îmbrăcată, de la albul chitonurilor până la purpura și galbenul de șofran, dădea o mișcare pestriță, bogată de culoare. Și era un murmur în așteptarea intrării în port a corăbiei sosite de la Olbia.

Ceremonia întârzia totuși. Nu avea să înceapă atâta vreme cât nu se orânduiseră în Agora și pe ulițele învecinate convoaiele de sclavi. Se strângeau cu greu câte doi-trei din fiecare casă mai bogată, dați nu numai din cei care prisoseau, dar chiar din cei de nevoie, luați de la treburile cele mai grele și care abia de îngăduiau lipsa. Îi aduceau vătafii cu tablete în mână pe care îi aveau scriși, îi numărau și îi trimiteau pe unii lângă ceilalți pe pietrele Agorei, dându-i în primirea sulițașilor.

Era neobișnuit și ciudat convoiul, alcătuit mai mult din femei, oameni maturi și câțiva bătrâni. Ceea ce nu se putuse alege ca oameni tineri și puternici din cauza răscoalelor de la moșii și cherhanale se înlocuia cu sclavii domestici, pricepuți și meșteri în meseriile lor, de care cetățenii se lipseau cu greu. Erau scribi cărunți în locul muncitorilor atletici, erau doctori pricepuți în a drege picioarele rupte și bolile cu fierbințeală, în locul flăcăilor vânjoși, erau femei trecute și grase, îndemânatice la moșit, la țesut, la gătit, în locul sclavelor frumoase și zvelte. Fiecare avea pe umăr, ars în carne, semnul casei din care venea. Și mulți purtau floarea brună a lui Genaios cel bătrân, ca și Aetas și oamenii lui. Erau și purtători ai pescărușului, scris din copilărie cu două aripi de o pecete de fier înroșit. Aceștia erau sclavii cetății scoși și ei la vânzare, pentru ca să îngroașe alaiul și pentru ca să asigure un câștig în vremurile astea grele pentru stăpânitori. Era un convoi trist, lipsit de gunguritul obișnuit al copiilor, care altădată îi întovărășea pe părinți.

Se poruncise și deschiderea porților, cea din miazăzi, dinspre Tomis, pe unde avea să iasă convoiul, și cea dinspre apus, lângă care aștepta neaprins rugul regelui Tanusa. Paza o făceau sulițașii cetății împărțiți pretutindeni, răriți însă din cauza risipirii lor, de la far până la cele două porți.

Se așezase iarăși, puternic, soarele pe cer, schimbându-l cu flăcări albe din frumosul cort albastru, într-o boltă dogorâtoare, când, încet, solemn, Theodotos, ceilalți arhonți, urmați de Genaios cel bătrân, au urcat Acropola Histriei, înspre templele lui Apollon și al Afroditei, nu

departe de temeliile sfinte prin jertfe ale viitorului templu al lui Poseidon.

În calmul luminos al aerului, pe puntea corăbiei ce aștepta să i se dea intrarea, la coborârea pânzei, marea statuie a zeului s-a văzut lămurit. Era așezată pe un pod ridicat, între pravă și catarg, legată puternic cu otgoane. Scânteiau argintul și poleiala, în bătaia soarelui. De două ori mai mare decât o făptură de om, statuia era din marmură colorată, îmbinată în plete și alte amănunte cu fildeșul și abanosul. Meșterii olbieni căutaseră să unească, și reușiseră, cele două obișnuite înfățișări ale zeului. Poseidon, în mișcare, apărea ca zeul apelor liniștite, de vreme ce un pas alunecător amintea netedul undelor întinse. Purta în dreapta un enorm trident de bronz poleit, iar în stânga, strâns la piept, un delfin grațios, negru, din dens și lucios abanos, lângă trupul de palide culori ale statuii. Dacă întreaga înfățișare te făcea să te duci cu gândul la puterea ce liniștește, expresia chipului închidea în ea, amenințătoare, furtuna. Aceasta a fost îmbinarea pricepută a celor două caractere izbutite de meșterii de la Olbia. Nimic din seninătatea unui Zeus în trăsăturile lui Poseidon. Dimpotrivă. Toată încadrarea chipului, de la plete, barbă și până la sprâncene, era răvășită, răsucită, turmentată ca de furtună. În piatra tare, dalta știuse să scrie frământarea aceasta și semnificația ei. Era fără îndoială o statuie rară, frumoasă și mai ales scumpă prin valoarea materialului prețios din care era făcută.

Când la un semn al brațului ridicat de Theodotos dintre coloanele templelor pânza ce acoperea statuia a căzut, un strigăt de admirație și de bucurie din mii de piepturi s-a slobozit. Atunci, din trâmbițele lor de argint au sunat slujitorii așezați de-a lungul digului celui mare până la far, iar pe brațul cel mai de jos al portului, Taureii cu glasurile lor subțiri, copilărești, au început să cânte imnuri învățate îndelung. Era o clipă solemnă. Genaios bătrânul triumfa. Și corabia porni pe apa liniștită a portului cu ajutorul vâslelor, a căror bătaie se auzea ritmic din amândouă bordurile, în tăcerea și încordarea tuturor. A plutit ușor și sigur, lăsându-se văzută tot mai lămurit.

Deodată, zvâcnind puternic, corabia săltă ca un cal care cabrează. Prova colorată în albastru, cu vrej înalt de corabie lată și greoaie, ieși din unde, recăzând cu zgomot într-un chenar de spumă înaltă. Când a atins iar apa, nava s-a răsturnat pe latura dreaptă, rupând și ea, ca cele dinaintea ei, vâslele. Nimeni nu aflase încă până la această întâmplare, care apropia mult de țărm o corabie, că furtuna ce bântuise cu câteva zile mai înainte împotmolise iarăși portul. Când s-a răsturnat pe un bord, Poseidon s-a clătinat câteva clipe, ca un uriaș beat. Apoi, ținut de otgoanele puternice, a rămas înclinat, amenințând să cadă în mare. Valuri mărunte spălau puntea, acoperind picioarele zeului.

Întâmplarea, pe cât de neașteptată, pe atât de cutremurătoare, a înspăimântat mulțimea. Ca și cu câteva luni înainte, când a privit cum se cufunda corabia împotmolită cu mărfurile sale, Genaios cel bătrân și-a dat seama că în aceleași locuri în care marea aducea și lua darurile și binefacerea ei Histriei, avea să se dea iarăși lupta între ei și mulțime, însă mult mai aprigă și mai cruntă. Simțea și gândea ceea ce trebuia să spună de data aceasta. Nu trebuia să fie nici tânguire, nici chemare la ascultare, ci altceva de dincolo de întâmplare, dintr-un ținut mai larg și imprecis al invocării. Un fel de imn, de cântare, de rugăciune improvizată, de care se credea în stare. Mulțimea nu trebuia aţâțată, ci dimpotrivă, domolită, împăcată, dusă pe alte căi, înspre extaz și admirație. Experiența de stăpânitor a lui Genaios cel bătrân îi spunea că aici e numai piedica găsirii unui anumit ton în rostire. Prindea sau scăpa tonul acesta, aci era toată greutatea!

Gândurile s-au rotit ca o morișcă în mintea lui. Apoi, hotărât că e în stare și că trebuie să încerce și că el e singurul care poate înfăptui o asemenea încercare, urcă sigur pe sine până sub stema Histriei.

Se aștepta la liniște mânioasă sau la înfruntare furtunoasă. N-a fost niciuna, nici cealaltă. Cea mai primejdioasă întâmplare mintea lui Genaios n-o prevăzuse: râsul și zeflemeaua! A fost de ajuns ca înainte de a putea rosti un cuvânt unul să arunce o vorbă și toată clipa pe care o dorise nu tragică, dar serioasă, să se răstoarne. Abia urcase, pregătindu-și tăcerea cu privirea și gestul, când de undeva, din mulțime, un glas ascuțit a străpuns ca o săgeată. Avea o rostire lată, puțin tărăgănată, populară, însă cu o curată pronunție grecească.

— D-aia ați adus zeul, ca să-și spele picioarele la noi? a întrebat anonimul și a urmat un hohot de râs al mulțimii. Se sfărâmase încremenirea și se alungase frica. De acum, poporul, cu nimica toată, cu o vorbă sau cu un strigăt, era gata să o apuce pe altă cale.

— E cam băut zeul! străpunse o altă voce – și iară un clocot de râs.

Dar zeflemeaua nu putea ține prea mult. Și așa s-a întâmplat. Ușor, ea a trecut la socoteală mai întâi și apoi la tulburarea mâniată.

— Și cât ne-a costat tărășenia asta? a întrebat în cele din urmă un glas gros, grav, dintr-un piept puternic.

— Bani mulți și grei, după cum se vede! îi răspunse un altul.

Și dialogul, de data aceasta, pe cheltuieli pentru argint, pentru aur, pentru statuie, creștea. Dădea la o parte, cu fiecare întrebare ce aștepta, desigur, de mult să fie pusă în fața tuturor, în fața poporului, neguri în grosimea cărora se strânseseră averile și se chinuiseră oamenii. Fiecare vorbă era o lumină care se făcea, era un văl care se smulgea. Lucrul se petrecea și se schimba iute și cu zvâcnire. Genaios abia putea să-l urmărească, îngrijat cum era, dar simțea cum crește primejdia în jurul său. Se adâncea frământarea, se închega mișcarea, întocmai cum un nor care călătorește și aruncă o umbră rece într-o zi

de vară schimbă deodată înfățișarea holdelor liniștite.

Vorbele începute cu zeflemele și ajunse la socoteli schimbară sufletul mulțimii. Părea bătută de vântul răscoalei și începuse să tălăzuiască. Costumele, înșirate armonios în șiraguri colorate, cu câteva clipe mai înainte, acum se amestecau. Oamenii se înghesuiau, făceau noduri frământate de-a lungul digurilor și mai ales se mișcau trecând de la goluri la aglomerații.

Genaios își dădea seama că pierduse lupta fără să spună un cuvânt. Mai încercă zadarnic să oprească mișcarea, să se facă ascultat cu gesturile lui largi. Dar nimeni nu se mai uita la el. Murmurul și mișcarea se îndreptau spre alte drumuri.

Mocnea totul în mișcare și zvon, când deodată un huiet și o larmă crescură de jur împrejur. Din apus, cetele lui Zoltes și Canites trecuseră de poarta cetății. Când s-a întâlnit cu rugul fratelui său, Canites și-a strunit calul, a oprit oștenii și le-a arătat cu brațul întins, tuturor, pe Tanusa. A făcut apoi un gest larg, ca și cum ar fi rotit o coasă nevăzută, care vrea să spună că pe drept i s-a curmat viața regelui trădător. Apoi, cerând o torță, se apropie și dădu foc rugului la cele patru colțuri. Bușteni rășinoși începură să trosnească, o mireasmă dulceagă se risipi în aer și Tanusa se acoperi de flăcări. Canites, după această faptă ce cuprindea în ea și înrăire, dar și o cuminte și interesată ascultare a datinelor strămoșești, încălecă și intră în cetate în fruntea gloatelor, alături de aliatul său.

Dar nu numai din apus Histria era năvălită. Din miazănoapte, cu un pas mai grăbit și mai iute, ieșiți de sub geana pădurii în care se ascunseseră, veneau sclavii răsculați, în frunte cu Aetas. Lățosul căzuse într-o agitație și o bucurie vecine cu beția. Lăsându-se târât de trei dulăi puternici cu zgărzi de piele și cuie, cu care lupta brațul său puternic, ținând cu brațul celălalt sabia scurtă ce-i bătea de coapsă, era purtat de un mers săltat, ce semăna aproape a zbor. Cu greu ceilalți se țineau după el. Dar veneau toți cu un pas grăbit, mânați de aceeași sete de luptă și răzbunare. În urma lor, liniștit, cu oamenii inimos orânduiți, înainta navarhul Thrasybulos, mulțumit încă de faptul că Histria își deschisese porțile fără vărsare de sânge.

Cei dintâi au ajuns în agora oamenii lui Aetas. Pe ulițele dinspre Acropolă și port începură să mișune asediatorii, apropiindu-se. Homericus, în fruntea unei cete numeroase de armurieri, tăbăcari, zidari, negustori înarmați cu securi și suliți se apropia, strigând puternic, să dea ajutor oastei lui Thrasybulos.

Genaios cel bătrân, văzând că sunt amenințați, sfătui în grabă pe Theodotos să strângă sulițașii și arcașii, câți mai avea, în jurul templelor lui Apollon și Afroditei, transformând în cetățuie cartierul sacru. Și n-a trecut mult până să înceapă lupta cu zbor de săgeți frânte de coloanele templelor, dar și înfipte în carne, aducătoare de moarte.

În Histria, sub templele ei, se luptau vechii stăpâni, moștenitori ai cetății din tată în fiu, cu oamenii care își cereau dreptul la viață. Mulțimea din cetate, pregătită și purtată de Homericus, uitase serbările și statuia răsturnată în portul împotmolit, pentru libertatea care mijea.

Țintașii de la picioarele templelor erau buni ochitori. Trăgeau și se ascundeau apoi cu îndemânare după coloane. De aceea, lupta începuse să se facă tot mai grea. Atunci mintea în neîncetată lucrare a priceputului strateg Thrasybulos a născocit o armă neobișnuită pentru asedierea Acropolei. A închipuit-o mai ales din marea lui dragoste și respectul pe care-l avea pentru viața omenească. Dorea, desigur, înfrângerea vechii Histrii, de aceea răspunsese din rada de la Callatis chemării prietenului său Genaios cel tânăr; dorea ca spiritul democratic al Atenei sale să domnească pretutindeni; dar dorea toate lucrurile acestea, pe cât s-ar fi putut, cu cât mai puține pierderi. De aceea, el așeză la picioarele Acropolei asediate mașinile sale de război. Erau un fel de morișți cu aripi lungi care se învârteau sub puterea unei roți. Pe drumurile străbătute până aproape de cetate, Thrasybulos întâlnise bogatele prisăci, așa cum se găseau pretutindeni prin pajiști, zăvoaie și dumbrăvi, în jurul Histriei, vestită prin negoțul său cu miere și ceară. Și navarhul strânsese stupii, drept armă. Albinele agitate se înghesuiau înainte la urdiniș ca o apă vâscoasă, când din porunca strategului stupii au fost așezați fiecare pe câte o aripă de morișcă. Din rotire au fost aruncați foarte sus și după un drum curb prin aer au căzut și s-au spart în spatele asediaților.

Roiul lovit și asmuțit din fiecare stup a zburat ca un nor amenințător, mușcând. Pe mâini, pe față, pe brațe, arcașii au fost înțepați cu furie și chiar cei ascunși în templu n-au scăpat de furia albinelor, care pătrundeau pretutindeni. Săgețile trimise de pe Acropolă se făceau tot mai rare, soldații fiind orbiți de valul acesta metalic de insecte înfuriate.

Între timp se apropiau și cetele conduse de Zoltes și Canites. Coloanele se uneau, armata asediatoare se îngroșa, iar mulțimea cetății – mici negustori, meseriași, meteci – se lega cu cei ridicați împotriva vechilor stăpâni. Deodată, un glas s-a auzit din tumult:

— Să ne dea copiii! Au voit să-i omoare pentru că mâncau prea mult!

Unii știau că era vorba de copiii închiși ai sclavilor. Alții aflau atunci. Vorbele necunoscutului au fost ca lovituri de bici peste ochii mulțimii. S-a frământat amestecul acesta de oameni și s-a lăsat agitat și dezlănțuit. În fruntea puhoiului stăteau doi măcelari lați, cu gâtul gros și capul mic, pierdut între umeri. Sub frunți joase, năpădite de un păr des, ochii rotunzi și ascuțiți priveau cu mânie.

— Uite-i pe copiii lor zdraveni, gătiți și împopoțonați! urlă unul din

măcelari și se repezi cu un cuțit lat, de despicat vite, înspre Taurei, care, părăsiți de conducători și imnografi, se strânseseră ca un stol de vrăbii amenințat de uliu. Degetele butucănoase se și înfipseseră în părul mătăsos al celui mai apropiat copil, când peste brațul puternic al măcelarului se lăsă o mână salvatoare.

— Ei nu sunt vinovați! Lăsați copiii în pace! Eliberați-i pe ceilalți! Vă poruncesc!

Măcelarul, surprins, din mintea lui joasă a încremenit și n-a mai știut ce să facă. Privea la omul din față, care cu chipul său prelung, liniștit, încadrat de o ușoară barbă, comanda. Din gloată, atunci, s-a strecurat cineva, Homericus chiar, cu enormul său ciocan în mână, și i-a strigat măcelarului:

— Ascultă-l! El e tânărul Genaios.

Sub Acropola ce mai trebuia urcată, acum, când apărarea se făcuse tot mai slabă, Genaios și Thrasybulos s-au îmbrățișat, cel dintâi mulțumind cu căldură de ajutorul dat.

Când au intrat și au ocupat templul lui Apollon, în care se refugiaseră stăpânii căzuți, Theodotos a rămas în umbră. Genaios tatăl a ieșit înaintea fiului său:

— Spânzură-mă, dacă vrei, tu ești stăpânul! îi zise cu un glas aspru și împreună brațele pe piept.

— Nu, tată, răspunse celălalt. Nu veți muri, veți părăsi însă Histria!

— Exilul, așadar?

— Da, și pentru totdeauna. Alegeți-vă locul!

Și după o tăcere grea, în care bătrânul Genaios s-a înțeles din ochi cu Theodotos și cu ceilalți, el rosti:

— La Tomis!

— Fie după voia voastră!

Cetatea căzuse toată în mâinile răsculaților. Sulițașii și arcașii trecuseră și ei de partea lor. Cetele se uniseră, punând mâna pe fort și arsenale. Dincolo de ele se vedea o casă arzând, și un grup de sclavi ai cetății alerga spre ea.

În timpul acesta, Zoltes vorbea mulțimii, care îi aclama pe biruitori. Băștinaș în vechea cetate din spița geților, Zoltes a ridicat brațele, a strigat mulțimea și a chemat-o să aleagă ca pe un nou prim arhonte al Histriei pe Genaios cel tânăr. Mulțimea de meteci, negustori, meseriași de tot felul a strigat puternic numele lui Genaios, care acum nu-l mai arăta decât pe Genaios cel tânăr.

Biruitoare, cetele se împrăștiau. Geții urcau, în frunte cu Aetas, spre vechile lor așezări din cotul Histrosului sub muntele, comat, unde aveau s-o regăsească pe Gema veghind la mormântul fiului ei. Iar sclavii răzvrătiți în cherhanale, care luptaseră pentru libertate împotriva vechilor tirani, se reîntorceau, vechi meșteșugari, ca oameni

liberi la luntrele și vântrelele lor.

Ziua aceasta a victoriei n-a apus până ce n-a văzut plecând pe drumul exilului pe foștii stăpânitori. Într-un car înalt, pe două roți pline, din lemn dintr-o bucată, Theodotos și fostul preot de câteva zile al lui Poseidon, bătrânul uscat care nu putea duce o jertfă până la sfârșit, au pornit spre Tomis. În pasul agale al boilor înjugați, carul cu exilați se depărta încet, străjuit de câțiva călăreți.

Se lăsa seara peste drumul acesta lung, tras prin viroage și buruieni de-a lungul mării, până în cetatea vecină, care avea să facă o primire îndoielnică noilor veniți. Exilații nu erau bineveniți nicăieri și nici mari înlesniri nu aveau. Gândeau în tăcere aceasta, precum și la dugheana de piatră cu două încăperi, în care lăcomia lui Smikros poate mai uitase câteva lucruri de folos. Un zeu mare, a cărui scurtă putere încetase, nu putuse acoperi înșelăciunea oligarhilor asupritori, ahtiați de averi nesfârșite.

XVIII

În palatul regelui Tanusa, intrat în stăpânirea cetății, răsunau prin încăperile pustii pașii noilor veniți. Se ridicaseră străjile, se doborâseră cele trei prăjini cu tidve de cai albe și uscate de lângă poartă, pierise orice urmă a stăpânirii lui Tanusa. Tot ce cuprindeau încăperile era de mare preț, de la amforele și cupele lui Duris până la Afrodite de marmură din Paros și bijuterii lucrate cu migală în munții acoperiți cu păduri ai Daciei îndepărtate. Stofele erau bogate și bătătoare la ochi, lăzile din Cos și din Milet străjuiau pereții în armăturile lor de aramă, încheiate în abanos și cedru; modele meșteșugite și corăbii minuscule egiptene și ateniene stăteau ici-colo pe lavița de marmură și era plin un coș bogat din împletitură de argint cu manuscrise de preț, de la Hesiod și Homer până la poeții mai noi. Și pretutindeni, în palatul acesta, colivii multe, cu fel de fel de păsări, care, uitate, flămânzeau, se agitau și cereau să mănânce, fiecare pe limba ei. Erau stăncuțe șirete și guralive, grauri, sticleți și privighetori, după cum erau și păsări străine, cu penajul în multe culori, lucrat ca în puf, sau cu aripi lungi, lustruite și viu colorate. Iar în bazinele mari și mici, în care apa se oprise, pluteau peștii mării apropiate sau cei ai îndepărtatelor mări, aduși cu grijă în borcane de mică.

Genaios, Thrasybulos și Zoltes, care își căpătase libertatea, ca și Aetas, cu deosebire numai că el rămânea în cetate, intrau cu un pas rar și prudent în bogăția aceasta uimitoare, întovărășiți de Kita, bună cunoscătoare a palatului. Priveau cu încântare, întârziind fiecare în colțul cel mai atrăgător înclinărilor sale.

Lucruri de seamă se întâmplaseră în cele câteva zile, de la asediul cetății și răsturnarea lui Theodotos până la vizitarea palatului lui Tanusa. Cetatea aclamase pe Genaios cu aprobarea faptelor ce se

cunoscuseră de toate stările și meseriile. Mulțimea se schimbase curând într-o adunare largă – mai puțin glasul sclavilor, al străinilor și al femeilor. Ea alesese sfatul în care, de data aceasta, intrau nu numai posedanții de moșii, de corăbii, de bunuri și de sclavi, ci și negustorii și meșteșugarii tineri, de tot soiul. Se alesese apoi de către *ecclesia*, cum se numea adunarea poporului, și colegiul de arhonți care avea să cârmuiască viața cetății. Și în fruntea acestui colegiu, hegemon, cu rânduiri civile și militare, fusese așezat Genaios, care îndeplinea și însărcinarea de navarh autocrat, amiral cu depline puteri. Astfel, ridicat de Histria, cetatea sa, Genaios sta acum alături, prin înalta funcțiune, de prietenul său, Thrasybulos atenianul.

Histria se așeza acum pe temelii noi, prin chemarea în sfatul cetății al tuturor stărilor libere ce munceau să-i îmbogățească și să-i înfrumusețeze viața. Totuși, legătura cu vechiul trecut nu fusese ruptă, ba dimpotrivă. El era reamintit prin reînnoirea și orânduirea precisă a celor patru triburi gentilice ioniene, așezate cu veacuri în urmă din lumea miletană, la întemeierea cetății.

Drepturi necunoscute sub conducerea autocrată a lui Theodotos se dădeau acum oamenilor liberi; prețuirea la fel a cetățenilor, oricare le-ar fi fost meseria sau originea; egalitatea tuturor în fața legilor și libertatea pentru toți de a lua cuvântul în fața judecătorilor, dar mai ales în fața adunării poporului. Erau drepturi care stăteau alături de cele date de Atena democrată cetățenilor ei.

Dar firește că în această schimbare politică din vechea Histrie dăinuia hotarul pus de vremurile acelea ale orânduirii sclavagiste.

Aclamațiile zilelor hotărâtoare fuseseră puternice, dar nu fără glasuri răzlețe și înrăite. Se strigase în clipele de liniște, dar și puternic, din colțuri tăinuite ale portului, că în bucuria mulțimii care îl ridicase pe Genaios, Histria însăși era uitată, că zeii ei erau batjocoriți, mai ales zeul cel mare, Poseidon, a cărui statuie înclinată fusese, într-adevăr, uitată pe corabia împotmolită. Și mai ales despre moartea portului, despre capriciile mării în înnămolirea și eliberarea intrării se rosteau glasurile, ca niște dojene, ce nu veneau însă din grija purtată cetății. Și cu toată bucuria libertăților noi, din când în când treceau peste mulțimea adunată clipe grele de tăcere, nu însă de mânie. Viața portului liber, sau nu, era însăși viața cetății. Aceasta o știau toți. Și reamintirea recentei înnămoliri adusă de furtună punea o umbră și o îngrijorare în toate cugetele. Mai ales gândul că Histria era lăsată în voia întâmplării îi îngrijora și încă din prima clipă a întregii sale răspunderi mai ales pe Genaios.

Dar acestor frământări și griji avea să le pună capăt mintea pătrunzătoare a lui Thrasybulos. Purtase câteva zile gânduri tainice și acum urca spre foișorul regelui Tanusa, pentru a arăta celor care îl întovărășeau planul întocmit de el. Foișorul era înalt de patruzeci,

cincizeci de picioare, nu prea lat, clădit din piatră, cu o terasă în vârful său, de unde, roată în jur, se deschidea o priveliște departe, peste mări și peste uscat. Portul, mai ales, sta scris ca în palmă, cu farul, cu digurile sale și toate așezările, până dincolo de șantiere și arsenal. Se vedea chiar sub vălurile albăstrii ale dimineții satul de pescari care îl adăpostise pe Genaios în vremuri de restriște, iar în port, rănită și răsturnată, corabia împotmolită. Soarele, care își făcea loc mai târziu prin aburii dimineții în această zi de toamnă timpurie, scânteia pe poleiala prețioasă și pe culorile giganticului Poseidon. Thrasybulos apropiindu-se de parapetul terasei, cu brațul întins înspre diguri, începu să vorbească:

— De acolo, dinspre miazănoapte, vărsate de gurile Histrosului, marea cară nisipurile spre intrarea portului. Mișcarea aceasta nu încetează nicio clipă și vine de la fund. Lucrarea apelor, a valurilor este întâmplătoare, și dovada vi s-a făcut că o furtună a despotmolit portul, după cum o alta l-a împotmolit. Împotriva nisipurilor plutitoare ce vin cu valurile și prin valuri trebuie dusă lupta. Și aceasta nu se poate decât cu ajutorul unui dig care să le stăvilească. Dincolo de el să crească fundul, să nască o împotmolire mai întâi, apoi – ieșit din apă – un țărm nou, lăsând dincoace de el, întreagă, libera adâncime portului.

Apoi Thrasybulos, desfășurând un papirus ca pe o lungă fâșie gălbuie, arătă pe el planul pe care-l trăsese în clipele sale de născocire inginerească:

— Iată aici, lămuri el, în fața farului e un dig care se află pe planul meu, dar iată-l și colo, albind în albastrul mării. Lângă el stă corabia răsturnată, pentru că acolo vin și se strâng nisipurile. Dacă spre digul acesta, spre miazănoapte, am construi un alt dig pieziș – iată-l aci, pe plan – care să oprească invazia dunelor submarine, am salva de împotmolire portul Histriei, pentru un timp, cel puțin. Am studiat și curenții, și vânturile și nu cred că adâncimea va fi prea mare. Desigur, lucrarea va fi costisitoare. Dar palatul acesta bogat are destule lucruri în el de mult preț, care mai pot fi folosite și altfel decât spre desfătare, ci pentru binele obștesc. Și apoi însăși statuia zeului, care așteaptă să apere cetatea, într-un anumit fel poate fi folosită și ea. Arătați oamenilor că Taurul Mării, spre binele Histriei, mai degrabă decât un templu a vrut un dig ridicat din aurul și tot ce are de preț statuia lui. Și cei cu mintea ageră vă vor crede și vă vor înțelege!

Și Thrasybulos zâmbi ușor, cu o licărire în ochi. Genaios privi în jurul său. Îi răspunse hotărât, cu privirea lui albastră, Zoltes. Kita avu o licărire de bucurie sub gene. Dar tăcu, nu rosti niciun cuvânt.

— Și cât ar ține lucrarea? întrebă în cele din urmă Genaios.

— Poate un an, poate doi! răspunse atenianul. Planurile le aveți, va trebui numai hotărârea. Apoi, după o tăcere scurtă, adăugă: Când vom

ajunge la Atena, care de acum e aliata voastră, vei putea găsi acolo și meșteri pricepuți. Sunt pescuitorii de bureți din preajma Thassosului și Rhodosului, obișnuiți să lucreze sub apă. Încheietura însă cu digul de astăzi poți să o începi și acum.

Genaios luă planul și-l răsuci. Apoi cu hotărâre în glas rosti:

— Vom face digul! Ni-l dăruiește Taurul Mării! Și privi la rându-i cu un zâmbet subțire spre Thrasybulos.

XIX

Când Genaios, în zorii unei dimineți de toamnă, a bătut cu ciocanul greu, de bronz, în poarta locuinței lui Duris la Atena, i-a deschis chiar olarul. Trezit din somn, cu fața puhavă și părul vâlvoi, el s-a mirat în felul său zgomotos, și-a bătut coapsele, l-a cuprins în brațe pe noul venit și a început, de bucurie, să râdă cu hohote. Apoi, ca și cum ar fi uitat ceva, a început să caute în jurul lui Genaios, întrebând în cele din urmă, cu o cumpănă în glas, aproape cu îngrijorare:

— Unde e Thrax?

Genaios rămase drept, cu brațele încrucișate, fără să răspundă.

— Unde e Thrax? repetă Duris aproape amenințător și, la tăcerea celuilalt, bănuiala lui îndurerată strigă: Mi-ai pierdut sclavul!

Mărturisirea lui Genaios îl dezlănțui.

— Făcea cât o corabie încărcată și era frumos ca un zeu cioplit de Praxiteles, rosti el. Sentimentele lui Duris erau complicate, dar erau puternice. El nu știa să-și pună frâu nici bucuriei, nici durerii. De aceea, mohorât, cu vorbe mari când de dragoste sinceră, când de prețuire în bani și bunuri pentru sclavul ce nu mai era, Duris blestema împotriva oamenilor și zeilor care îl luaseră.

În felul său popular, Duris a adunat pe cei din jurul său. A alergat printre oalele sale, a spart câteva și a chemat sclavii și ajutoarele din ateliere pentru ca să le dea trista veste. Altădată, cu câteva luni în urmă, Genaios l-ar fi privit pe prietenul său cu zâmbet sceptic de compătimire. Acum însă, deși fire mai rece și mai reținută, el îl înțelegea. Prețuise și el pe Thrax pentru istețimea și curajul lui. Și dacă ar mai fi trăit, s-ar fi bucurat să-l vadă liber. A stat așa câteva clipe martor mâhnirii olarului și apoi s-a depărtat încet, lăsând ușa deschisă în urma lui.

Mergea pe gânduri, când s-a auzit strigat din urmă. Duris a alergat după el. Gâfâind s-a oprit o clipă, șoptind în cele din urmă:

— Să vii diseară la simpozion, să ne reamintim de Thrax! Și se întoarse grăbit și închise ușa.

Duris așezase în atelier o masă rotundă, iar în mijlocul ei, udă încă, desfășurată abia din pânzele protectoare, o statuetă închipuindu-l pe Thrax, la care muncise toată ziua. Statuia nu era mare și totuși

asemănarea chipului minuscul era uimitoare. Flăcăul pe care îl întruchipa era frumos în trupul său zvelt, cu brațele spre cer, spre soare, din care părea că pornește o putere ce-l cuprinde. Flori parfumate, mai ales flori albe, erau așezate în jurul statuii și câteva cupe de agată și onix cu mirt și miresme aprinse, nestinse nicio clipă. Se strânseseră în jurul mesei Thrasybulos, Genaios, Duris și Philipos, pe care olarul îl dorise cu tot dinadinsul. Veniseră din atelier și foștii prieteni ai lui Thrax, ajutoarele olarului. Perdelele dinspre grădină erau date la o parte, așa că încăperea se umplea de aerul proaspăt al înserării. Primele stele i-au vizitat pe cei strânși la simpozion, la un pahar de vin băut împreună, în prietenie și în amintirea lui Thrax, după cum luna, când a răsărit pe limpedele cer de toamnă ateniană, a plutit în vâlvătaia ei de lumină albă, aruncând-o până pe fețele comesenilor.

Cina a fost modestă, cu pește, salată și brânză. După ce masa a fost dereticată, s-au așezat cupele și craterile cu vin de Thassos. Coșuri cu smochine, curmale și rodii s-au pus în fața oaspeților, iar magistru al băutului, simpoziarh, a fost ales Thrasybulos.

El trebuia să hotărască asupra amestecului de vin cu apă. Și firea sănătoasă a lui Duris, care nu se lăsa biruită de niciun fel de simțământ copleșitor, acum nu se putu împiedica de la o glumă:

— Nu vreau vinul broaștelor, cum i se zice la Atena, adică o parte din vin și trei părți apă, ci amestecul bărbătesc, ferit de calicie, jumătate apă și jumătate vin! Așa să bem! Și bărbătește, cu duioșie, dar fără lacrimi și-a amintit de Thrax. Limbile au început să se dezlege și, ici-colo, în jurul mesei se încerca un cântec, un cuplet abia intonat în taină. Luna se urcase sus, pe boltă, și-și întrețesea în încăpere lumina albă cu lumina roșietică a torțelor și opaițelor. Acropola Atenei strălucea albă în noapte, ca o bucată de marmură dăltuită, iar de pe străzi pătrundea până la cei strânși la acest simpozion, de la care fugise durerea, larma puternică a komosurilor, a alaiurilor de cheflii, cu cântece și facle, străbătând Atena în limpezile nopți ale toamnei.

În atelierul lui Duris se încinsese o petrecere cu măsură, în care numele lui Thrax era pomenit mereu. Apăreau în amintiri pământurile îndepărtate din Pont, unde, albă, sub aceeași lumină de lună, se ridica Histria. Fiecare era tras cu inima și gândul înspre cetatea îndepărtată. Genaios, prin dragostea și răspunderea pentru ea; Thrasybulos, prin biruința Atenei; Duris, prin amintirea lui Thrax, iar Philipos, prin mormântul lui Sofron. Un duh de libertate punea o nădejde și o bucurie în inimile tuturor. De aceea Duris, vechi atenian, își aduse aminte de un cântec moștenit de la părinți și nelipsit de la orice înveselire gravă a adevăratelor simpozionuri. Era un cântec pe care îl auzise de copil, un cântec împotriva tiranilor și pentru sfânta și neîncătușata libertate. Și olarul, cu glasul său răgușit, începu să-l

cânte:

„Vreau și eu să ridic paloșul înfășurat în flori de mirt.
Întocmai ca Harmodios și Aristogeiton,
Sub a căror mână au murit tiranii
Și care au adus libertate și dreptate poporului atenian!”

Apoi, cu mâna lui grea și pătată, vărsă iarăși untdelemn în scoica de onix, sub flacăra din fața statuii lui Thrax.

Noaptea trecea de miezul ei. O oboseală dulce se lăsă peste pleoapele celor strânși în jurul mesei. Oaspeții tăcuți s-au îmbrățișat și s-au despărțit. Opaițele fumegau. O rază piezișă de lună cădea pe statuia lui Thrax. În tăcerea ce se lăsase în încăpere se auzi numai o respirație aspră, îndesată, ca sub o grea povară. Philipos, deșirat și lung, stătea pe o singură palmă, într-o acrobație savantă și pioasă în fața minusculei statui de lut a lui Thrax, cum stătuse lângă rugul lui Sofron. Cu fruntea aproape de pământ, lacrimile îi picau pe lespezi ca limpezi picături de miere.

Observații

[←1]

Pericles – conducător al Atenei, mort la 429 î.e.n.

[←2]

Histria – cetate grecească la Marea Neagră, colonie miletană din veacul al VII-lea î.e.n., situată la 50 km nord de Constanța de azi.

[←3]

Histros – Dunărea.

[←4]

Propontida – Marea de Marmara.

[←5]

Pontul Euxin – Marea Neagră.

[←6]

Callatis – Mangalia de azi.

[←7]

Tomis – Constanța de azi.

[←8]

Tyras – Nistrul; Hispanis – Niprul; Borysthenes – Donul de azi.

[←9]

Odrizii – populație de origină tracă, ce trăia cam pe teritoriul Bulgariei de astăzi.

[←10]

Apollonia – cetate grecească pe țărmul Mării Negre, cam în dreptul Varnei de azi.

[←11]

Odessos – Balcicul de azi.

[←12]

Tyras şi Olbia – mari cetăți grecești la Marea Neagră, situate la nord de Histria.

[←13]

Leuce – insula Șerpilor de azi.